

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

obor sociální a kulturní ekologie

Bc. Irena Valešová

**ZAHRÁDKA JE JEDINÝ SKUTEČNÝ
ZAHRÁDKÁŘŮV SVĚT**

aneb

**PŘÍPADOVÁ STUDIE ZAHRÁDKOVÝCH OSAD
CIBULKA A TECHNOMAT V PRAZE**

**Garden is the only real world for the gardener: Case
study of the garden allotments Cibulka and Technomat in
Prague**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Arnošt Novák

Praha 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila pouze uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a v elektronické databázi vysokoškolských kvalifikačních prací a v souladu s autorským právem používána ke studijním účelům.

V Praze dne 6. ledna 2011

Irena Valešová

Poděkování

Mé poděkování patří v první řadě Mgr. et Mgr. Arnoštovi Novákovi za trpělivé vedení práce, Mgr. Martinovi Veselému za konstruktivní kritiku a pomoc při hledání těch správných odpovědí a také Mgr. Tomáši Erbákovi za rady v legislativní oblasti. Svým blízkým děkuji za bezbřehou podporu a nekonečnou trpělivost.

Obsah

Abstrakt	10
Úvod	12
TEORETICKÁ ČÁST	
1. Zahrádkové osady v historii	15
2. Historie zahrádkářských hnutí až po vznik Českého zahrádkářského svazu	17
2.1 Český zahrádkářský svaz dnes	19
3. Usedlost cibulka a zahrádková osada Cibulka	20
3.1 Historie Košíř a usedlosti Cibulka	20
3.1.1 Nedávná minulost a současnost usedlosti Cibulka	22
3.2 Historie zahrádkové osady Cibulka	23
3.2.1 Zahrádková osada Technomat	23
3.2.2 Zahrádková osada Cibulka	24
3.2.3 Přípojka vody v zahrádkových osadách Technomat a Cibulka	24
3.3 Prostorové dispozice zahrádkových osad Cibulka a Technomat	25
3.3.1 Prostorové dispozice zahrádkových osad Technomat a Cibulka	26
3.4 Detailní majetkové a prostorové poměry na Cibulkách	27
3.4.1 Zahrádkové osady	27
3.4.2 Usedlost Cibulka	28
3.5 Proč jsou majetkové poměry k usedlosti Cibulka tak důležité?	29
4. Legislativa	30
4.1 Stanovy ČZS a osadní řád	30
4.2 Návrh zákona o zahrádkářské činnosti, tzv. zahrádkářský zákon	31
4.2.1 Význam přijetí zahrádkářského zákona	32
4.2.2 Důvody pro nepřijetí zahrádkářského zákona	33
4.3 Hlavní právní předpisy obsahující nástroje upravující zahrádkářskou činnost	33
4.3.1 Občanský zákoník	34
4.3.2 Zákon o ochraně zemědělského půdního fondu	34
4.3.3 Stavební zákon	35

4.3.4	Katastrální zákon	36
4.3.5	Zákon o sdružování občanů	36
4.3.6	Zákon o státní památkové péči	37
4.3.7	Zákon o ochraně přírody a krajiny	37
5.	Územní plánování	38
5.1	Zákon o územním plánování a stavebním řádu	38
5.2	Územní plánování hlavního města Prahy	39
5.3	Orgány územního plánování	40
5.4	Orgány podílející se na vzniku Územního plánu hlavního města Prahy	40
5.5	Proces pořizování Územního plánu sídelního útvaru hlavního města Prahy	41
5.6	Stávající Územní plán hlavního města Prahy	42
5.6.1	Stávající Územní plán hlavního města Prahy a jeho podoba pro zahrádkové osady Technomat a Cibulka	42
5.6.2	Relevantní značky stávajícího Územního plánu hlavního města Prahy	43
5.7	Koncept Územního plánu hlavního města Prahy	45
5.7.1	Koncept Územního plánu hlavního města Prahy v souvislostech se zahrádkovými osadami Technomat a Cibulka	46
5.8	Budou zahrádkové osady zachovány?	47
6.	Trvale udržitelný rozvoj a jeho souvislost s výzkumem	47
6.1	Definice trvale udržitelného rozvoje	48
6.2	Pilíře trvale udržitelného rozvoje	49
6.2.1	Výzkumné otázky vycházející z jednotlivých pilířů TUR	50
7.	Metodologie	51
7.1	Případová studie zahrádkových osad Cibulka a Technomat	52
7.2	Postup výzkumu	53
7.2.1	Výzkumné otázky	53
7.2.2	Výběr výzkumného případu	53
7.2.3	Určení metod sběru dat a výběru vzorku	54
7.2.4	Předvýzkum	55
7.2.5	Sběr dat	55
7.2.6	Analýza a interpretace dat	55

7.2.7	Napsání diplomové práce	56
7.3	Akční výzkum	56
7.4	Metody sběru dat	56
7.4.1	Pozorování	57
7.4.2	Rozhovory	57
7.4.3	Dokumenty a fyzická data	59
7.5	Kvalita výzkumu	59
7.6	Etika výzkumu	60

PRAKTICKÁ ČÁST

8.	Legenda respondentů	62
9.	Každodenní život v zahrádkových osadách Technomat a Cibulka	65
9.1	Zahrádkářské začátky	65
9.1.1	Přátelské a rodinné vazby v osadě Technomat	67
9.1.2	Přátelské a rodinné vazby v osadě Cibulka	68
9.1.3	Co mají respondenti ještě společné	68
9.2	Motivace, které vedly respondenty k pořízení si zahrádky	69
9.2.1	Individuální motivace a příběhy respondentů	70
9.3	Sousedské vztahy v zahrádkových osadách	73
9.3.1	Brigádnické hodiny	74
9.3.2	Solidarita a tolerance	74
9.4	Jak zahrádkáři hospodaří	75
9.4.1	Lze podle vztahu k vlastní zahrádce usuzovat i na vztah zahrádkáře k přírodě?	77
9.4.2	Moje zahrádka, moje příroda aneb význam zahrádky pro zahrádkáře	80
9.4.3	Jak význam zahrádky pro zahrádkáře ovlivňuje vzdálenost?	86
9.5	Kdo ještě není a kdo už je zahrádkářem?	86
9.6	Drobná specifika zahrádkových osad Technomat a Cibulka	88
9.6.1	Chov včel, drobného zvířectva a domácích mazlíčků v zahrádkových osadách	88
9.6.2	Děti v zahrádkových osadách	89
9.6.3	Sdílení a soukromí v zahrádkových osadách	90
9.6.4	Problémy se zloději, bezdomovci a dětmi na útěku	91

9.7 Ekonomické poměry aneb vyplatí se mít zahrádku?_____	92
9.7.1 Nezávislost zahrádkových osad na dodávkách vody_____	93
9.8 Kdo chrání zahrádkové osady?_____	94
9.8.1 Role městské části Praha 5_____	95
9.8.2 Základní organizace_____	96
9.9 Budoucnost zahrádkových osad_____	96
9.10 Význam zeleně pro zahrádkáře i okolí_____	97
10. Odpovědi na výzkumné otázky_____	99
10.1 Výzkumné otázky_____	99
10.2 Odpověď na 1. výzkumnou otázku - Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno jejich ohledem na životní prostředí a jiné ekologické aspekty, jakými jsou například pěstování biopotravin, snaha minimalizovat vlastní ekologickou stopu a podobně?___	100
10.3 Odpověď na 2. výzkumnou otázku - Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno ekonomickými aspekty, mezi něž patří například úspora z produkce vlastních potravin, finanční náklady na provoz zahrádky a podobně?_____	103
10.4 Odpověď na 3. výzkumnou otázku - Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno sociálními aspekty souvisejícími s trávením času v zahrádkové osadě, jakými je například navazování sociálních kontaktů, nahrazování chybějících sociálních kontaktů, sdílení zkušeností, spolupráce a jiné?_____	104
10.5 Odpověď na 4. výzkumnou otázku - Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno majetkově-právními poměry v dotčených zahrádkových osadách a také majetkově-právními poměry v kontextu s usedlostí Cibulka?_____	106
Závěr_____	109
Seznam literatury_____	112
Seznam obrázků_____	118
Seznam příloh_____	118
Přílohy	

Abstrakt

Tato práce byla inspirována článkem Jana Kellera (2000) – *Chvála zahrádkářů*, v němž se Jan Keller zmiňuje o zahrádkových osadách jako místech vzdálených dnešní globalizované ekonomice a konzumnímu způsobu života, ve snaze ověřit, zda obsah článku odpovídá situaci ve vybraných pražských zahrádkových osadách. Cílem práce je přispět k získání představy o přínosu zahrádkových osad nejen pro zahrádkáře, ale také pro ostatní obyvatele hlavního města. Za tímto účelem jsem provedla terénní výzkum doprovázený řadou rozhovorů v pražských zahrádkových osadách Technomat a Cibulka. Získala jsem mnoho informací o životě v zahrádkových osadách i o vztahu jednotlivých respondentů k jejich vlastním zahrádkám. Sledovala jsem, zda a do jaké míry ovlivňují ekonomické, ekologické, sociální a majetkově-právní aspekty život v zahrádkových osadách. Výsledky výzkumu ukazují, že zahrádkáři skutečně žijí v zahrádkách nekonzumním způsobem života a částečně vzdorují tržním mechanismům, ale děje se tak pouze v osadách a ne mimo ně. Navíc jejich ekologicky šetrné chování je dáno spíše vnějšími vlivy a ne vnitřním osobním přesvědčením. V sociálním ohledu neplní vybrané zahrádkové osady až tak významnou úlohu, jak se může na první pohled zdát. Zato majetkově-právní situace v jednotlivých zahrádkových osadách velmi významně ovlivňuje preference respondentů a může se odrážet i v obecném pohledu na zahrádky. To může v praxi pomoci vysvětlit jak pozitivní, tak negativní postoje k zahrádkovým osadám. Aby však mohly být všechny teze plně potvrzeny či vyvráceny, je potřeba porovnat tuto případovou studii s obdobnými případovými studii dalších zahrádkových osad v hlavním městě v Praze. Teprve poté bude možné činit obecné závěry.

Abstract

This work is based on the article by Jan Keller (2000) – *Praise of Gardeners*, in which Jan Keller mentioned garden allotments as places distant to globalized economy and consumerist lifestyle of today's world. The aim is to verify if the content of this article corresponds to the true situation in the selected garden allotments in Prague. This work can help to get an idea of the benefits of the garden allotments not only for gardeners but for all inhabitants of the capital.

For this purpose, I conducted a field research accompanied by a number of interviews in the garden allotments. Technomat and Cibulka in Prague. I have gained a lot of informations about life in the garden allotments as well as about the relationship of the respondents to their own gardens. I watched whether and to what extent is the life in the garden allotments influenced by the economic, ecological, social and propert-legal aspects. Research shows that gardeners actually live a non-consumerist way of life and partly resisting market mechanism, but only inside of the garden allotments, not outside. Their environmental friendly behavior is due to external factors rather than internal as personal beliefs. The garden allotments do not have such important role in social terms as it may seem at the first sight, but on the other hand proprietarily-legal situation has very signifiant influence on respondents' prefereces and may also reflect a general view of the garden allotments. In practice this can help to explain both attitudes, positive and negative, toward garden allotments. However, all theses could be fully conformed or refused only if this study will be compared with similar studies of garden allotments in the capital. After then we can accept any general conclusion.

Klíčová slova

Zahrádkové osady, Technomat, Cibulka, Praha, trvale udržitelný rozvoj, zahrádkáři, majetkově-právní poměry, územní plán.

Key words

Garden allotments, Technomat, Cibulka, Prague, sustainable development, gardeners, property-legal aspects, urban planning.

Úvod

„Tvůj poměr k věcem se změnil. Prší-li, praviš, že prší na zahrádku; svítí-li slunce, nesvítí jen tak, nýbrž svítí na zahrádku; je-li noc, libuješ si, že si zahrádka odpočine.“ (Čapek, 2007, s. 4)

Zahrádkářská činnost má v Evropě mnohaletou tradici a české země nejsou výjimkou. Počátky této tradice jsou často spojovány s hmotnou nouzí, jak tomu bylo například v Dánsku. Potřebným zde byly přidělovány pozemky, na nichž mohli hospodařit a získávat obživu. Dalšími motivy stojícími u prvních zahradek ve městech bylo zvyšování kultury bydlení, estetika či snaha prospět vlastnímu zdraví. Ať tak či tak, zahrádky brzy získaly u městského obyvatelstva toužícího po vlastním kousku přírody své místo. Nevznikaly jen samostatné zahrádky kolem obytných domů, ale celé zahrádkové osady budované na pozemcích jinak nevyužívaných, darovaných nebo odkoupených do osobního vlastnictví. Zájemců o zahrádky i zahradek rychle přibývalo, ačkoliv bylo stále obtížnější sehnat vhodný volný pozemek.

A právě tento jejich nebývalý rozmach, který dnes naráží na slova opovržení směřovaná vůči zahrádkovým osadám, mne přivedl k této práci. Snažím se ukázat skutečnou tvář zahrádkových osad, co mohou přinést a co jim naopak musí být obětováno.

Dnes už není prakticky možné uprostřed města najít plochu, která by mohla být využita jako zahrádková osada. Naopak, řada zahrádkových osad se ruší kvůli stále se rozrůstající zástavbě. Podle některých názorů zahrádkové osady do moderního prosperujícího města nepatří. V očích svých odpůrců stále vyvolávají dojem nouzových zahradek pro nemajetné spoluobčany, které by raději měly být nahrazeny úhlednými parky poskytujícími zážitek z městské zeleně všem obyvatelům města, a nejen několika málo vyvoleným.

Pozitivní účinky zeleně na lidskou psychiku nelze popřít, ale je potřeba vidět i rozdíl mezi zelení parkovou a zelení vlastnoručně vypěstovanou. Zatímco návštěvník parku v něm tráví čas více méně pasivně, zahrádkář na své zahradce pracuje, může se zde seberealizovat, prospět svému fyzickému i duševnímu rozvoji a v neposlední řadě si pěstuje ke své zahradce i vztah. Vkládá do ní takové city a emoce, o jakých nemůže být řeč, hovoříme-li o návštěvě městského parku.

A to není jediný důvod, proč je třeba se o zahrádkové osady zajímat a snažit se je v centrech měst zachovat. Nejenže plní funkce, jaké plní veškerá zeleň na naší planetě, ale zároveň je v nich podporována biodiverzita a poskytují útočiště takovým živočišným druhům, kterým se nedaří v jiných typech zeleně ve městě.

Zahrádkové osady jsou v dnešních průmyslových městech spoutaných ekonomikou řídicí naše přání i potřeby vůbec zvláštním fenoménem. Jsou místem, kde neplatí zákon nabídky a poptávky. Lidé si zde své potraviny pěstují a ať už jimi zcela nebo jen částečně nahrazují to, co by jinak koupili v obchodech, obcházejí tak vlastně tržní mechanismy. Čas zde plyne zdánlivě pomaleji a vše je zde jaksi reálnější. Zahrádkář přesně ví, odkud se jeho rajče či okurka vzaly. Sám nakypřil hlínu, sám zasadil semínko a také sám sklídl. Na zahrádkách se zřídka setkáme s moderními technologiemi. Lidé zde pracují velmi skromně, jen s jednoduchými nástroji, čímž prospívají přírodě a snižují tak zátěž životního prostředí.

I přes všechny tyto pozitivní aspekty zahrádek jsou zahrádkové osady v hlavním městě Praze vystaveny rostoucímu tlaku ze strany města i nejrůznějších developerských záměrů. Jejich budoucnost je nejistá v současné době o to více, že má být schválen nový Územní plán hlavního města Prahy, na jehož základě mohou být mnohé zahrádkové osady zrušeny.

Teoretická část této práce se proto zaměří na legislativní prostředí týkající se zahrádkových osad a také na územní plánování v hlavním městě Praze. Praktická část čtenáři přiblíží každodenní život ve vybraných zahrádkových osadách, aby v závěru poskytla odpovědi na položené výzkumné otázky, které vycházejí z jednotlivých pilířů trvale udržitelného rozvoje.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Zahrádkové osady v historii

Život ve středověkém městě nebyl vůbec snadný. Šířily se zde choroby, například tuberkulóza, a požáry. Přesto se sem stahovali vesničané ze širokého okolí a hledali zde práci a obživu. S koncem éry hradbami uzavřených měst se začala města i městský způsob života rozšiřovat i za jejich hranice, do čistě venkovské krajiny (United Nations, 1996).

Nevidaný růst měst začal s 19. stoletím, kdy se hojně užívaným zdrojem energie stalo uhlí a došlo k rozvoji využívání parních strojů. Pára se dá přenášet jen na malé vzdálenosti, proto docházelo ke koncentraci obyvatel do měst, do blízkosti velkých továren.

Negativními jevy provázejícími růst měst však bylo přelidnění a neustálé zhoršování životních podmínek ve městech. Jak města rostla a bohatla, byly zahájeny i takové projekty, které měly životní podmínky ve městech zlepšit. V Anglii byly například „nezdravé“ části měst asanovány a byly vybudovány zcela nové čtvrti. 30 kilometrů od Londýna bylo například přibližně kolem roku 1900, vybudováno zahradní město Letchworth, nebo na jiném místě zahradní osada Hampstead (Pletánek, 1922). Všude po Evropě začaly vznikat dělnické zahradní kolonie, které měly pracujícímu lidu pomoci zotavit se po náročné práci a všeobecně posloužit k ozdravení lidu jak fyzickému, tak duševnímu.

Za úplně první zahrádkové osady lze považovat osady, které vznikly v Dánském království v roce 1826. Šlo o zahrádky založené královským dekretem o přidělu zemědělské půdy městské chudíně žijící na periferii měst. Zahrádky tedy byly zakládány v rámci sociální politiky Dánska (Procházka, 1926).

Přibližně ve stejné době, tj. v roce 1837, započaly ve Francii pokusy zvýšit hospodářskou a kulturní úroveň pracující třídy tím, že jí byla pronajímána půda, na níž si mohly rodiny dělníků budovat své vlastní zahrádky. Motivů zde byly totožné s těmi v Anglii, kde se prosadily o pár let později. Ve Francii se idea zahrádek šířila velmi rychle. Roku 1907 na II. Mezinárodním sjezdu dělnického zahradnictví bylo zjištěno, že již existuje 232 zahrádkových kolonií a na nich přes 10 tisíc zahrádek (Pletánek, 1922).

Odtud se zahrádkové osady rozšířily i do Německa. Jejich původ je spojován s lipským vládním ministrem MUDr. D. G. M. Schreberem,¹ odtud se traduje název zahrádkových osad v Německu - Schrebergarten (Votrubec, 1980). Schreber, profesí lékař, prosazoval práci na zahrádce jako činnost prospěšnou zejména dětskému zdraví a dobré fyzické kondici. Vyzdvihoval nezastupitelnou úlohu pohybu a pobytu na čerstvém vzduchu, neboť na zahrádce se dá vedle pasivní relaxace trávit čas i aktivně. Neopomíjel ani hospodářský a sociální význam zahrádek. Pro zdravý vývoj dětí měly být na Schreberův návrh zakládány tzv. ozdravné zahrádkové osady. Měly podporovat nejen zdravý životní styl dětí, ale také výchovu dětí k lásce k přírodě. K největšímu rozvoji zahrádkových osad v Německu a k uskutečnění Schreberovy myšlenky však došlo až několik let po jeho smrti. Za války sloužily kolonie v Německu k trvalému bydlení. Někde se v trvalé bydlení dokonce zcela přeměnily.

Podobný vývoj provázal i ostatní evropské země. Vedle Francie, Velké Británie a Německa můžeme zmínit ještě Rakousko, zejména oblast kolem Vídně, kde se zahrádkové osady dodnes těší veliké popularitě. Rakousko bylo jednou z prvních zemí, kde se začaly pořádat i zahradnické výstavy a různé soutěže. Ale obliba zahrádek je patrná i v zemích s jinou historickou zkušeností, například v Nizozemí.

Z Německa se dostaly zahrádkové osady k nám. Na území dnešní České republiky vznikaly první osady již za I. světové války. Důvodem byl především nedostatek potravin a hmotná nouze, které donutily obyvatele k pěstování vlastní zeleniny a ovoce. S rozvojem průmyslu, rozmachem výroby a koncentrací továren do velkých českých měst ve 20. století docházelo i k nadměrnému přílivu nových obyvatel. Poptávka po pracovních silách neustále rostla, ovšem tehdejší města nebyla na tak prudký populační nárůst připravena. V důsledku toho začaly na periferiích měst vznikat jakási nouzová obydlí, tzv. nouzové kolonie (Votrubec, 1980), které se pod různými názvy začaly objevovat po celém světě. Podle druhu a způsobu výstavby rozlišuje Votrubec osady v tehdejší Československu na barákové, vagónové, zahrádkářské a jiné. Tyto osady měly číslování jen provizorní a zvláštní jména připomínající jejich podobu, lokalitu či osud – Na Slatinách, Na Krejčárku, Vagónová Čína, Hliník (Votrubec, 1962). Některé si lidé

---

¹ Daniel Gottlieb Moritz Schreber, narozen 1808 v Lipsku, zemřel roku 1861.

obklopili vlastními zahrádkami a zvyšovali si tak kvalitu bydlení. Takové kolonie se objevovaly zejména v okolí Prahy.

Vedle dělnických zahrádkových kolonií vznikaly různé zahrádkové spolky po celé Praze. Byl to například spolek Jaro v Praze na Žižkově nebo spolek Vesna ve Vysočanech. Tyto spolky většinou získávaly půdu pro obyvatele dané městské části a zprovožňovaly na ní svépomocí jednotlivé zahrádky. Řada spolků také zvelebovala prostředí malými zahrádkami kolem městských ulic či obytných domů.

V roce 1926 vznikla Evropská unie zahrádkářů, což utvrdilo postavení jednotlivých zahrádkářských sdružení v mezinárodním kontextu.

2. Historie zahrádkářských hnutí až po vznik Českého zahrádkářského svazu

Jak již bylo popsáno v předchozí kapitole, prvopočátky zahrádkových osad jsou spojeny se sociální pomocí. Zahrádky byly zřizovány pro lidi v hmotné nouzi a často i pro přistěhovalce (ČZS, 2011).

Vůbec první zahrádkářský svaz vznikl někdy kolem roku 1837 z podnětu francouzské katolické charity (Pletánek, 1922). Vzniku Českého zahrádkářského svazu předcházela vznik mnoha nezávislých spolků od konce 19. do počátku 20. století. Některé spolky byly zakládány profesionálními zahradníky, případně vinaři či ovocnáři, jiné plnily spíše funkce okrasné či estetické, usilovaly tedy zejména o obnovu a údržbu zeleně. Vznikaly na různých úrovních a za různým účelem. Patřil sem na příklad Moravský ovocnicko-vinařský a zahradnický spolek v Brně nebo Okrašlovací spolek v Rychnově nad Kněžnou a další. Za jakéhosi předchůdce dnešního Českého zahrádkářského svazu (jinak také „ČZS“) lze považovat Ústřední svaz spolků pro zakládání a udržování zahrádkových kolonií,² který vznikl v roce 1917 (Pletánek, 1922).

Po I. světové válce zahrádkových osad na našem území rychle přibývalo. Od roku 1914 do roku 1920 narostl jejich počet téměř pětkrát (Vágner, 2004). Podle Macla (1999) již v roce 1922 existovala pravidla, kterými Státní pozemkový fond upravoval přidělování půdy zahrádkářům. Zahrádkové osady

---

² Původní Zahradnický řád je přiložen jako **příloha č. 1** k této práci.

vznikaly také v českém pohraničí. Rozvoj osad a snahy založit celostátní organizaci sdružující všechny zahrádkáře však přerušila II. světová válka.

Během okupace, tedy mezi lety 1939 – 1945, platil zákaz shromažďování lidu a omezeno bylo i spolčování lidí. Pod tíhou okupačních tlaků i vlivem centralistických snah tehdejšího Ministerstva zemědělství, vznikl v roce 1943 Svaz zahrádkářů pro Čechy a Moravu (jinak také „Svaz zahrádkářů“ nebo jen „Svaz“), pod který spadaly všechny doposud existující spolky. Ačkoliv účelem bylo mít všechny zahrádkářské spolky pod kontrolou, pomohl Svaz zahrádkářů paradoxně bezpočtu spolků i během okupace rozvíjet svou činnost. Přesto mnoho spolků do Svazu nevstoupilo a zaniklo. V roce 1947 se Svaz zahrádkářů přejmenoval na Jednotu zahrádkářů (dále také jako „Jednota“). Od dalšího roku pak začal zřizovat vlastní pobočky.

Jednota zahrádkářů vydržela až do roku 1957. Její součástí se po osvobození stal pod nátlakem i Ústřední svaz spolků pro zakládání a udržování zahrádkových kolonií, který znovu vznikl poté, co před okupací zanikl právě proto, že se odmítal stát součástí Jednoty. V roce 1957 vznikla nová celostátní organizace zahrádkářů, která se vymanila z působnosti Ministerstva zemědělství. Československý svaz zahrádkářů a ovocnářů byl ustanoven 29. 9. 1957 v Praze na svém prvním celostátním sjezdu.

Během formování Československé socialistické republiky, tedy po roce 1960, docházelo k dalšímu růstu počtu členů Československého svazu zahrádkářů a ovocnářů (dále jen „Svaz zahrádkářů a ovocnářů“). Zda to bylo navzdory nebo díky probíhajícím společenským změnám je otázka, na níž neexistuje jednotná odpověď. Zahrádkáři obdělávali stále více doposud nevyužité půdy,³ pěstovali jinak nedostupné potraviny a v některých případech je s pomocí Svazu zahrádkářů a ovocnářů prodávali. Posléze se členy Svazu zahrádkářů staly i zahrádkářské kroužky Revolučního odborového hnutí (dále jen „ROH“)⁴ a vinaři.

---

³ Na základě zákona č. 75/1976 Sb. o ochraně zemědělského a půdního fondu ve znění pozdějších předpisů mohly být do trvalého nebo dočasné užívání ČZS převedeny pozemky, které byly územním rozhodnutím označeny za nevhodné pro zemědělskou výrobu. Ve velmi krátké době tak mohlo být převedeno přibližně 100 km² jinak nevyužívané půdy, na niž mohli zahrádkáři začít budovat zahrádkové osady (Vágner, 2004).

⁴ Monopolní odporové hnutí v tehdejším socialistickém Československu. Pro mnohé zaměstnance bylo členství v ROH povinné. ROH, jinak také Revoluční odborové hnutí, vzniklo v r. 1945 a sjednotilo tak doposud roztržštěné odborové organizace.

Konec 20. století se do roku 1989 nesl v duchu silné politizace, ale zahrádkové osady byly stále na vzestupu. O získání zahrádky rozhodovala míra „politické angažovanosti“ tak, jak ji definovala Komunistická strana Československa (dále jen „KSČ“). Motivace pořídit si zahrádku mohly být různé. „*Jako mladá jsem si myslela, že mít zahrádku je naprosto prorežimní. Až teď chápu, že to mohl být takový únik tomu režimu. Někdo utíkal na chaty, kdo neměl chatu, tak na zahrádku.*“ (respondentka **I**) Zahrádkaření umožňovalo nejen samozásobit se jinak nedostupnými potravinami, ale znamenalo pro mnohé možnost účastnit se alespoň touto formou společenského života.

Po roce 1989 prošel nejen Svaz zahrádkářů a ovocnářů hlubokými změnami a demokratizací. Nejdůležitější změnou bylo osamostatnění se základních organizací, které se staly samostatnými právními subjekty s více pravomocemi. V čele organizace, dnes již pod názvem Český zahrádkářský svaz o. s. (dále také jako „ČZS“) stojí oproti minulosti pouze Republiková rada, pod níž spadají jednotlivé Územní rady. Pod ně pak spadají dílčí Základní organizace spolu se Specializovanými základními organizacemi. Z právního hlediska bylo nejdůležitější počinem zejména vyřešení vztahů k půdě. V této souvislosti bylo přijato několik zákonů,⁵ které zavedly nájemní vztah k půdě a stanovily podmínky pro její odkoupení.

2.1 Český zahrádkářský svaz dnes

ČZS je jedním z největších občanských sdružení v České republice. Sdružuje více než 170 tisíc členů. Na území hlavního města Prahy je to přes 9 tisíc členů vlastnících zahrádku v jedné z přibližného počtu 120 svazových zahrádkových osad.

V čele Českého zahrádkářského svazu stojí Republiková rada, která je jeho statutárním, výkonným a řídicím orgánem. Je tvořena představenstvem a revizní skupinou. Přímo pod Republikovou radu spadá Ústředí ČZS, které vedle ekonomické, organizační a odborné činnosti vydává časopis Zahrádkář a také provozuje nakladatelství Květ, a několik odborných komisí – právních,

---

⁵ Konkrétně šlo o zákony: zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 95/1999 Sb., o podmínkách převodu zemědělských a lesních pozemků z vlastnictví státu na jiné osoby a o změně zákona č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu české republiky ve znění pozdějších předpisů a zákona o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí ve znění pozdějších předpisů.

hospodářsko-finančních, komisí pro odbornou výchovu a řada dalších. Podřízené jsou Republikové radě i Územní sdružení, která však mají jako organizační jednotky ČZS vlastní právní subjektivitu. Tvoří je Územní rada a představenstvo spolu s revizní skupinou. Ještě níže stojí Základní organizace a Specializované základní organizace, na něž má Územní sdružení vliv spíše formou metodického vedení. Mají také právní subjektivitu. Základní organizace sdružují své členy na základě společného zájmu a, dovoluji-li to podmínky prostředí, zakládají ve svém obvodu jednotlivé zahrádkové osady. Specializované základní organizace sdružují své členy také podle společného zájmu, který ovšem souvisí se specializovanými obory zahrádkářské činnosti. Mezi Specializované základní organizace patří například Citrusáři (pěstitelé tropických a subtropických plodin) nebo Jahodáři Brno.

Vedle kooperace s orgány státní správy i místní samosprávy, snah prosadit zahrádkářský zákon a získat finanční prostředky na vlastní provoz se ČZS věnuje také dalším činnostem, mezi něž patří provoz poradenského centra, pořádání různých školení a seminářů, vydávání odborných publikací, získávání podpory od mimosvazových institucí, zvyšování odborné úrovně svých členů, zajišťování podmínek pro fungování zahrádkových osad, prezentace osad navenek, například údržbou veřejné zeleně, dny otevřených dveří atp., a vzdělávání mládeže a její zapojování do zahrádkářských hnutí.

3. Usedlost Cibulka a zahrádková osada Cibulka

Historie zahrádkové osady Cibulka je pevně spjata s ROH, ale i s usedlostí Cibulka, která se nachází v jejím těsném sousedství. Zanikne-li usedlost Cibulka, zanikne nejen genius loci místa, ale také existuje jistá možnost, že spolu s usedlostí zanikne jak zahrádková osada Cibulka, tak i sousední zahrádková osada Technomat.

3.1 Historie Košíř a usedlosti Cibulka

O Košířích existují záznamy již z počátku 13. století. Vždy se pyšnily krásnou přírodou jen málo vzdálenou od Prahy. Později byly opěvovány i zdejší krásné parky, z nichž je možné zmínit například stále existující park Klamovka nebo dnešní přírodní park Motol - Košíře.

Součástí Prahy se Košíře staly až 1. ledna roku 1922, a to zákonem č. 114/1920 Sb., kterým se sousední obce a osady slučují s Prahou.⁶ Dnes se městská část Košíře rozprostírá podél obou stran Plzeňské ulice. Městská čtvrť Cibulky k této ulici přímo přiléhá, nachází se na menší vršině, stéle ještě hustě porostlé stromy.

Cibulka se dříve pyšnila nádherným parkem, zvaným též Cibulecký háj, k němuž přiléhal letohrádek s prostorným dvorem. V 16. století se stala majetkem rodiny Cibulkových z Veleslavína, po nichž se nejen usedlost, ale celá oblast jmenuje dodnes. Na rozlehlých svazích se v okolí Cibulky tyčily vinohrady. V průběhu třicetileté války byla usedlost velmi poničena a posléze střídala majitele až do doby, než ji zakoupil Leopold Leonhard Thun, říšský hrabě. Hrabě Thun si usedlost na počátku 19. století nechal přebudovat k odpočinku. Součástí usedlosti Cibulka, nově s empírovým nádechem, a přilehlého parku byly po jeho zásahu mnohé věže, umělé jeskyně, umělé zříceniny včetně vězení a kamenného vězně, funkční vodojemy, nádherné sochy s mytologickou tematikou, altánky, besídky, poustevna, můstky přes klikaticí se potok, který hájem dodnes protéká, tajná zahrada a řada výhledů na Motol nebo Bílou Horu (Šubert, 1880). Park byl velmi oblíbeným návštěvním místem, kde bylo možné trávit příjemný čas ve stínu stromů na klikatých stezkách a cestičkách. Ještě asi 50 let po Thunově smrti bylo o park pečováno, ale po revolučním roce 1848 a po rozsáhlém požáru letohrádku začal park i usedlost pustnout, stavby a sochy chátrat a návštěvnost místa se neustále snižovala.

Ani pozdější doba Cibulce neprosperovala. Skrz park bylo v závěru 19. století zbudováno železniční spojení Smíchova a Hostivic. Později následovala řada nešetrných zásahů, z nichž žádný nevedl k revitalizaci Cibulky. Park i se zámečkem tvořily, a snad i stále tvoří, architektonický skvost. Proto je stále pokračující chátrání Cibulky velkou ztrátou jak z hlediska historického, tak architektonického i estetického.

---

⁶ Zákon byl schválen 6. 2. 1920 a v účinnost vstoupil 1. 1. 1922. Byl součástí snah o vytvoření tzv. Velké Prahy.

3.1.1 Nedávná minulost a současnost usedlosti Cibulka

Usedlost Cibulka zůstala po pádu socialismu ve vlastnictví hlavního města Prahy. To ji však na konci 90. let prodalo České spořitelně. Detailní vývoj vlastnických práv k usedlosti Cibulka není známý, nicméně momentálně vlastní usedlost i s přílehlými pozemky firma Cibulka a. s.⁷ Zároveň je na usedlost i její pozemky uvaleno zástavní právo smluvní, které má k usedlosti Živnostenská banka, a.s.⁸ Podle informací z nepotvrzených zdrojů nemá údajně společnost dostatek financí na to, aby usedlost zrenovovala, a jedná s potenciálními kupci. Svědčí o tom i to, že někteří ze zahrádkářů viděli řadu cizinců, kteří obhlíželi jak osadu, tak usedlost. „*Tehdy tu taky kolem plotu chodili Íránci a ptali se co a jak tu je a chtěli tu stavět ten hotel. No hrozný to bylo.*“ (respondentka **F**)

Usedlosti Cibulka se také podle výpisu z Katastru nemovitostí týká ochrana jako nemovité kulturní památky. Do státního seznamu kulturních památek byla nemovitost zapsána již před rokem 1988.^{9 10}

V současné době je tato nemovitá kulturní památka ve velmi zuboženém stavu. Nikdo se o areál usedlosti Cibulka nestará a ta pomalu chátrá. Jinak je na tom sousední park, který patří městu a zároveň patří k přírodnímu parku Košíře - Motol, který těsně přiléhá k celým Cibulkám. Park je postupně renovován tak, aby se mohl opět stát cílem výletníků z přílehlého okolí i celé Prahy. Zejména jsou obnovovány a udržovány některé z cest protínající park a také jsou zde budovány nové lavičky pro návštěvníky.

Někdy bývá důvodem pro zrušení zahrádkové osady i argument, že na jejím místě vznikne park, který nebude přístupný jen zahrádkářům, ale všem. Ale samotní zahrádkáři nechápou smysluplnou relaxaci jako chození po parku (Pauknerová, Gibas, 2011). Práce na zahrádce je aktivním utvářením si vlastního místa pro odpočinek, je tvůrčí činností a nástrojem seberealizace, který nelze

---

⁷ Jediným akcionářem firmy Cibulka a. s. je JUDr. Oldřich Vaníček. Bližší informace jsou k nahlédnutí na výpisu z katastru nemovitostí, který je v kopii přiložen k této práci jako **příloha č. 2** k této práci.

⁸ Usedlost je zatížena pohledávkou ve výši 120 miliónu českých korun. Pohledávka je vedena u Živnostenské banky a. s., která se sloučila s Unicredit Bank Czech republic.

⁹ Kulturní památky stejně jako jejich seznam upravuje zákon č. 20/1987 České národní rady ze dne 30. března 1987 o státní památkové péči ve znění pozdějších předpisů (dále jen jako „zákon o státní památkové péči“).

¹⁰ Veškeré kulturní památky je možné dohledat i online, a to na internetových stránkách <http://monumnet.npu.cz/pamfond/hledani.php> (cit. 24. 11. 2011).

nahradit posedáváním na lavičce. A jelikož obě zahrádkové osady sousedí s prostorným parkem, není zde podobný argument na místě.

3.2 Historie zahrádkové osady Cibulka

Historie zahrádkové osady Cibulka je velmi pestrá a rozhodně není spojena pouze s ČZS. Sama městská čtvrť Cibulky se vyvíjela velmi dynamicky a osady zde i tak mají stále své místo.

Je ovšem třeba podotknout, že během výzkumu bylo zjištěno, že nejde pouze o jedinou zahrádkovou osadu, nýbrž o dvě. Z pohledu zvenčí se však může zdát, že jde o jedinou zahrádkovou osadu, neboť k sobě obě těsně přiléhají. Podle Českého zeměměřického a katastrálního úřadu (jinak také „Katastrální úřad“)¹¹ jde o jedinou celistvou parcelu s jedním parcelním číslem. Přesto je jejich historický vývoj odlišný a i uvnitř osad je patrné jejich oddělení, nikoliv však tolik jejich rozdílnost.

3.2.1 Zahrádková osada Technomat

O zahrádkové osadě Technomat se v archivech ČZS nedochovaly prakticky žádné záznamy. Zdrojem informací o její historii jsou tak převážně pamětníci, z nichž někteří stále pracují na zahrádkách. Dle jejich výpovědí vznikla tato zahrádková osada jako zájmový kroužek ROH. Jelikož všichni zaměstnanci museli být po roce 1945 členy ROH a zároveň se na něm aktivně podílet, založili zaměstnanci státního podniku Technomatu tuto osadu jako svůj zájmový kroužek. Vyhověli tak nutnosti „organizovat se“ a zároveň se tak mohli věnovat svému koníčku, totiž zahradničení. *„Život v kolonii koordinoval Národní výbor, přiděloval dotace a vedl společnou dílnu.“* (respondentka **D**)

Kdy přesně osada vznikla, není jasné. Pravděpodobně to bylo ještě před rokem 1971, kdy byla podle respondentky **C** zbudována zahrádková osada Cibulka. Tehdy prý již osada Technomat existovala. Ovšem výpovědi jsou v tomto ohledu neprůkazné. Stejně tak není jasné, od kterého roku patří kolonie pod Český zahrádkářský svaz, neboť po vzniku ČZS spadala osada několik let jak pod něj tak pod Technomat. *„Po roce 1989 převážil Svaz zahrádkářů a po roce 1991 podnik*

---

¹¹ Obě zahrádkové osady se nacházejí na pozemku, který je veden pod jedním katastrálním číslem – 1876. Více viz kapitola č. 3.3 - **Prostorové dispozice zahrádkové osady Cibulka a územní plán.**

úplně zmizel a už sem mohl kdokoliv.“ (respondentka **D**) Poté, co osadu převzal ČZS, otevřela se všem potencionálním nájemníkům, tedy ne jen zaměstnancům státního podniku Technomat.

3.2.2 Zahrádková osada Cibulka

Zahrádková osada Cibulka vznikla podle některých výpovědí později, než osada Technomat, ovšem podle výpovědi respondentky **C** vznikla již v roce 1971. *„Zůstávám na téhle zahrádce hlavně z nostalgie, pomáhala jsem v 71. roce rodičům tuhle kolonii budovat.“* (respondentka **C**) V archivech ČZS je vedena dokonce již od roku 1962 (Archiv ČZS). Jelikož podle několika respondentů již existovala osada Technomat, když se začalo s budováním osady Cibulka, je možným vysvětlením, že osada Technomat vznikla dlouho před rokem 1971, nebo pravděpodobně ještě před rokem 1962. Na místě dnešní osady Cibulka bylo nejspíše dříve hřiště, které přiléhalo k osadě Technomat. Zmínila ho však pouze respondentka **C**.

3.2.3 Přípojka vody v zahrádkových osadách Technomat a Cibulka

Obě zahrádkové osady byly napojeny na přívod vody z usedlosti Cibulka, pravděpodobně už od samého počátku existence osad. Ačkoli nejsou dostupné žádné historické záznamy o napojení osad na přívod vody, byla sousedská výpomoc v Praze obecnou praxí při budování zahrádek (Pletánek, 1922). Možná proto se někteří nájemníci zahrádek domnívají, že voda zde byla napojena tzv. „na černo“. *„Bylo to připojené na černo, ale vlastně ne až tak, vodárny o tom věděly, měly tam budíky a účtovali nám to.“* (respondentka **F**) Nicméně asi před čtyřmi lety došlo v usedlosti Cibulka k havárii vody a od té doby přestávala voda postupně téct. Ztrácel se tlak. Zahrádkáři řešili nastalou situaci různými dohodami o tom, kdo kdy bude kropit. V osadě Technomat například kropili nejprve nájemníci na horních zahrádkách, a pak až ti na spodních, neboť na níže položených zahrádkách tekla voda i při slabém tlaku nejdéle. Přesto byla otázka dodávek vody příčinou četných sporů. (respondentka **D**) *„Každopádně s tou havárií voda přestala téct, z Cibulky to nikdo nechtěl opravit a náklady na studny by byly příliš vysoké. Nejprve se zdálo, že bychom to s malým příspěvkem od zahrádkářů zvládli, ale nakonec vypadalo, že se to prodraží, tak jsme od toho ustoupili.“* (respondentka **F**) Usedlost Cibulka byla v té době již v soukromém

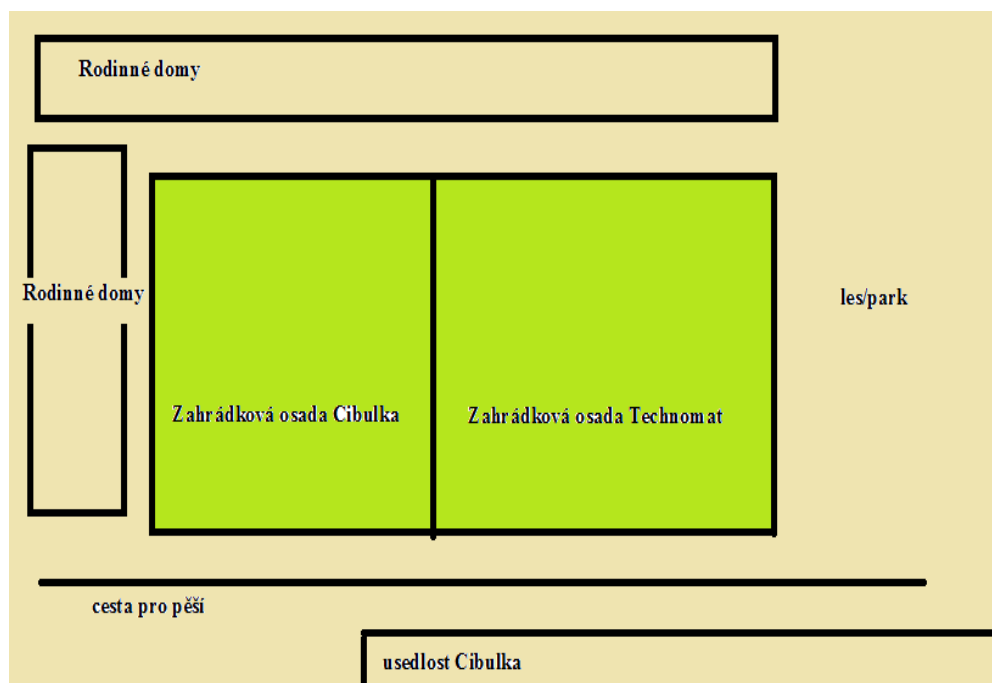

vlastnictví a snahy kontaktovat majitele se žádostí o odstranění závady a obnovení dodávek vody byly neúspěšné. Obě osady nakonec zůstaly bez vody.

Rok 2007 byl kritický z řady důvodů. Zahrádkové osady přišly o dodávky vody a v důsledku toho i o mnoho nájemníků, kteří postupně opouštěli své zahrádky. Také se v té době objevila i hrozba, že by mohly být zahrádky zrušeny. „*Stále tu chodili nějakí Íránci a obhlíželi si to tu. Bylo to hrozné.*“ (respondentka *F*) S odchodem nájemníků, převážně starších lidí, kteří by bez vody, a možná ani jinak, už starost o zahrádku nezvládli, se objevil i problém s poplatkem odváděným ČZS. Ten totiž nezohledňuje počet nájemců a vybírá poplatky za osadu jako celek. Konkrétně v případě osady Technomat to znamenalo doplácet rozdíl z vlastního, tedy z finančních rezerv kolonie. „*Tehdy jsme se za všech peněz vydali. Budeme muset začít vybírat něco navíc, aby bylo na opravy.*“ (respondentka *F*)

3.3 Prostorové dispozice zahrádkových osad Cibulka a Technomat

Obrázek č. 1 - Nákres zahrádkových osad Cibulka a Technomat

Zdroj: Vlastní nákres autorky, 2011

3.3.1 Prostorové dispozice zahrádkových osad Technomat a Cibulka

V době zahájení výzkumu neexistovala jakákoliv pochybnost o tom, že místem výzkumu má být zahrádková osada Cibulka, která se nachází v pražských Košířích. V archivech Územního sdružení Hlavního města Prahy ČZS (jinak také „ÚS HMP ČZS“) je Cibulka vedena pod číslem organizace 805031. Dají se zde nalézt pouze některé základní údaje o osadě. Stejně jako v archivních záznamech Územní rady ÚS HMP ČZS, tak i v záznamech Katastrálního úřadu je pozemek veden pod katastrálním číslem 1876. Celková výměra pozemku je 5711 m². Nachází se zde 21 zahrádek (Archiv ČZS). Funkce osady je v materiálech vedena jako ovocnářská, zelinářská a okrasná. Nachází se zde 14 dřevěných chatek, ale žádný společný objekt. Není zde elektřina ani kanalizace, vodovodní přípojka v osadě podle dokumentů je, ale ve skutečnosti je již téměř 5 let odpojena.

Během výzkumu se ovšem ukázalo, že nejde o jednu zahrádkovou osadu, nýbrž o dvě. Informace získané v archivu ČZS se tak týkají pouze osady Cibulka. Z pohledu zvenčí není možné poznat, že jsou nějak odděleny. Osada je oplocena po svém obvodu vysokým plotem, ale uvnitř ploty nejsou. Jednotlivé zahrádky jsou oddělené nízkými plůtky či ploty živými anebo jen přirozeným přechodem jedné zahrádky do druhé. Teprve po vstupu do osady je patrné, že jde o dvě oddělené části. Ovšem nejde o rozdělení nijak radikální, uprostřed osad ční jen středně vysoký drátěný plot.

Na výše uvedeném nákresu je vidět, jak jsou obě osady situovány. Zahrádková osada Cibulka, o níž jsem získala původní záznamy z archivu ČZS, je situována nalevo, při pohledu od Plzeňské ulice. Druhá osada Technomat, která je však na Katastrálním úřadě vedena pod jedním stejným katastrálním číslem, je situována napravo. V archivech ČZS se však o ní nedochovaly podrobnější žádné záznamy, snad jen že její výměra je 5000 m² a nachází se v ní 18 zahrádek. Jde však pravděpodobně jen o odhad, neboť v nákresu, který jsem získala od respondentky *F* z osady Technomat, je vidět 19 zahrádek, ale to jen díky rozdělení jedné zahrádky na dvě samostatné, a výměra je zde pouhých 4777 m².¹²

Zahrádkové osady jsou si velmi podobné, mají podobnou výměru i počet zahrádek. Jejich obyvatelé spolu však příliš nekomunikují. Výjimkou je jedna

---

¹² Nákres je k nahlédnutí jako **příloha č. 3** k této práci.

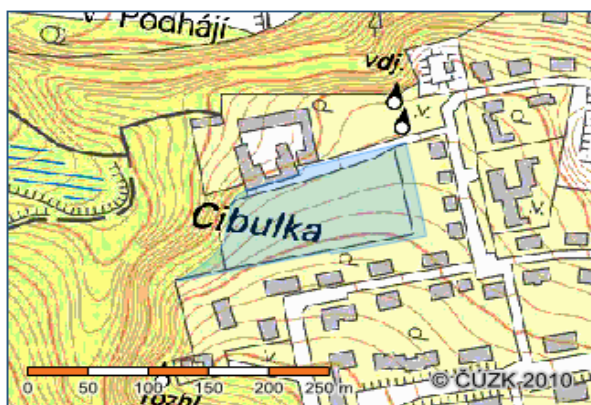
zahrádkářka, která si pronajímá zahrádku v obou zmíněných zahrádkových osadách. Vlastní zahrádky v jednotlivých osadách jsou vzájemně velmi otevřené, a tak je i onen středně vysoký plot dostatečnou překážkou pro rozvíjení vztahů mezi osadami. Ačkoliv se historicky vyvíjely odděleně, sdílejí spolu stejné katastrální číslo a obě jsou majetkem Magistrátu hlavního města Prahy. Ve stávajícím územním plánu jsou obě osady zakresleny ještě odděleně, zatímco v konceptu nového územního plánu jsou již vedeny jako jeden celek.

3.4 Detailní majetkové a prostorové poměry na Cibulkách

3.4.1 Zahrádkové osady

Jak již bylo řečeno v předchozích kapitolách, obě zahrádkové osady se nacházejí na parcele s jedním parcelním číslem a pozemek pod oběma vlastní Magistrát hlavního města Prahy. Parcela je vedena podle výpisu z Katastru nemovitostí jako **zahrada**. Je zároveň památkově chráněným územím, nemovitou kulturní památkou a zemědělským půdním fondem. Parcela se totiž nachází v ochranném pásmu kulturní památky, tedy usedlosti Cibulka, která na parcelu zahrádkových osad i částečně zasahuje. Celková výměra pozemku činí 13.227 m² (Katastr nemovitostí, 2010). Celková výměra je podle Katastru tedy vyšší, než výměry jednotlivých osad podle ČZS (5711 m² a 5000 m², respektive podle nákresu viz příloha č. 3 - 4777 m²).

Obrázek č. 2 - Náhled pozemku zahrádkových osad Technomat a Cibulka

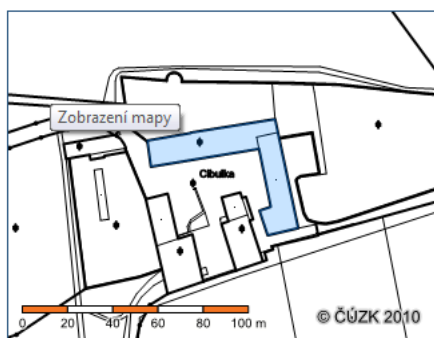

Zdroj: Katastr nemovitostí, 2010

3.4.2 Usedlost Cibulka

Usedlost Cibulka a přilehlé pozemky vlastní společnost Cibulka a. s. a je evidována pod čtyřmi katastrálními čísly. Číslo 1877/2 je vedeno jako **zastavěná plocha a nádvoří**, jejíž výměra je 1091 m², číslo 1877/1 jsou **ostatní pozemky** vedené jako manipulační plocha, jejichž výměra je 2332 m², číslo 1879 je **zahrada** náležící k usedlosti o výměře 1720 m², nakonec číslo 1978 vedené jako **zelen** o výměře 5712 m².

Obrázek č. 3 - Usedlost Cibulka – zastavěná plocha a nádvoří

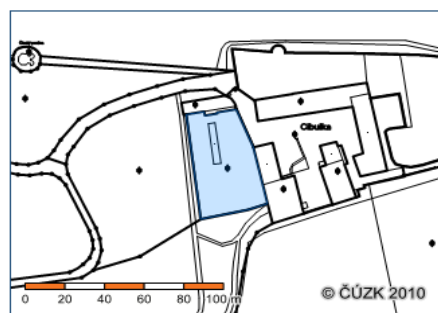
Zdroj: Katastr nemovitostí, 2010

Obrázek č. 4 - Usedlost Cibulka – ostatní pozemky

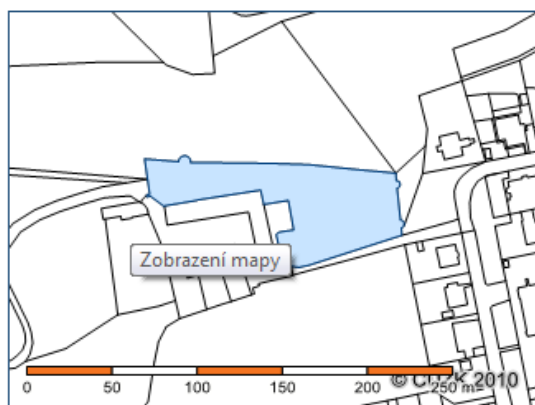
Zdroj: Katastr nemovitostí, 2010

Obrázek č. 5 - Usedlost Cibulka – zahrada

Zdroj: Katastr nemovitostí, 2010

Obrázek č. 6 - Usedlost Cibulka – zeleň

Zdroj: Katastr nemovitostí, 2010

Stavba na parcele je vedena pod číslem popisným 118. Nemovitost je chráněna jako památkově chráněné území a nemovitá kulturní památka. Zahrada usedlosti je chráněna jako památkově chráněné území, nemovitá kulturní památka a zemědělský půdní fond.

3.5 Proč jsou majetkové poměry k usedlosti Cibulka tak důležité?

Historicky byla usedlost Cibulka i přilehlý park častým cílem výletníků z celé Prahy. Návštěvnost parku postupně klesala s tím, jak usedlost chátrala. Nyní se město snaží park rekultivovat a lidé se do parku začínají vracet. Posledních několik desítek let tu existují i dvě zahrádkové osady, které tvoří přirozený předěl mezi obytnými domy, usedlostí a parkem.

Mezi zahrádkáři existují obavy z toho, že až Cibulka zchátrá natolik, že již nebude možno ji dál chránit jako nemovitou kulturní památku, chopí se této možnosti developeri a na jejím místě vyrostou třeba hotel a místo jejich zahrádek budou parkoviště. Usedlost Cibulka by nebyla první, kterou potkal takový osud. Například usedlost Petynka na pražském Břevnově, která byla přestavěna na garáže, které dnes také chátrají a jsou oblíbeným útočištěm bezdomovců (Lašťovková, Kořátko 2001).

4. Legislativa

Zahrádkaření není upraveno žádným zvláštním zákonem. V roce 2009 předložila skupina poslanců návrh zákona o zahrádkářské činnosti (jinak také „zahrádkářský zákon“),¹³ ovšem i přes nadějný začátek nebyl zákon nakonec přijat. V současné době tedy zahrádkaření dílem upravuje řada různých zákonů. Konkrétní úpravu činností v zahrádkových osadách obsahují stanovy ČZS včetně osadních řádů jednotlivých osad.

4.1 Stanovy ČZS a osadní řád

Činnost Českého zahrádkářského svazu o. s. se řídí nejen vlastními stanovami, ale také vnitrosvazovými normami a obecně závaznými právními předpisy.¹⁴

Ve stanovách ČZS je ČZS definován jako *dobrovolné, nepolitické, samostatné občanské sdružení zájemců o zahrádkářskou činnost* (§ 1, část I. Stanov ČZS). Stanovy také uvádějí náplň práce a poslání ČZS.¹⁵ Stanovy také upravují členství, které je dobrovolné, přičemž členem ČZS se může stát jakákoliv fyzická osoba, která souhlasí se všemi ustanoveními v těchto stanovách uvedenými. Základní organizace ČZS, respektive zvolený Výbor základní organizace, poté rozhoduje o přijetí či nepřijetí člena. S vydáním souhlasného rozhodnutí vzniká členství zaplacením zápisného a každoročního členského příspěvku. Základní organizace tvořená alespoň třemi členy může zakládat jednotlivé zahrádkové osady. Musí však přitom brát v úvahu platné právní předpisy.

Vnitřní režim a správu, včetně společných zařízení užívaných základní organizací sloužících k zajištění provozu zahrádkové osady, si upravuje sama základní organizace ve svém osadním řádu, který zavazuje všechny členy základní organizace. Schvaluje ho, vedle dalších činností, Členská schůze základní organizace, která je podle stanov ČZS svolávána alespoň jednou za rok.

---

¹³ Návrh zákona byl rozeslán poslancům jako tisk 791/0 dne 1. 4. 2009 a zaslán postoupen vládě k vyjádření stanoviska dne 31. 3. 2009. Více informací o návrhu zákona lze dohledat online na internetových stránkách www.senat.cz (cit. 27. 11. 2011).

¹⁴ Obecně závazné právní předpisy týkající se zahrádkářské činnosti lze dohledat v kapitole č. 4.3 – **Hlavní právní předpisy obsahující nástroje upravující zahrádkářskou činnost.**

¹⁵ Náplň činnosti ČZS je uvedena v kapitole č. 2.1 – **Český zahrádkářský svaz dnes.**

Zatímco stanovy ČZS upravují mimo jiné hierarchii orgánů ČZS, jejich pravomoci, hospodaření s majetkem nebo členství a poslání svazu, jednotlivé osadní řády upravují již konkrétní chování v zahrádkových osadách. Zahrádková osada Technomat disponuje jen skromným osadním řádem s několika málo body zahrnujícími převážně povinnosti člena při péči o zahrádkovou osadu a nakládání s odpady, zatímco osadní řád zahrádkové osady Cibulka obsahuje detailní soupis povinností členů osady, vybavení zahrádek, ustanovení o návštěvách v zahrádkové osadě a mnohé další paragrafy.^{16 17}

4.2 Návrh zákona o zahrádkářské činnosti, tzv. zahrádkářský zákon

Nadějí zahrádkářů na jednotnou úpravu zahrádkářské činnosti přinesl v roce 2009 návrh tzv. zahrádkářského zákona,¹⁸ který předložila skupina poslanců ke schválení Poslanecké sněmovně České republiky (dále také jako „Sněmovna“). Návrh zákona v podobě sněmovního tisku č. 791/0 projednaly příslušné organizační výbory¹⁹ a prošel obecnou i podrobnou rozpravou. Ve třetím čtení byl tento návrh zákona Sněmovnou schválen a postoupen Senátu České republiky (dále také jako „Senát“), který ho však zamítl a vrátil Sněmovně k přepracování. Sněmovna však trvala na původním znění zákona a přehlasovala Senát nadpoloviční většinou všech poslanců. Zákon byl tedy postoupen přímo prezidentovi České republiky, který však k velkému zklamání zahrádkářů nakonec zákon nepodepsal.²⁰

Návrh zákona definoval zahrádkářskou činnost jako veřejně prospěšnou, ukotvoval některá pravidla pro zřizování a provoz zahrádkových osad a hlavně upravoval otázku nájmu pozemků. Nájem pozemků by mohlo město nájemcům vypovědět vždy jen v jednoroční výpovědní lhůtě a jen k 1. říjnu. Toto opatření

---

¹⁶ Stanovy ČZS jsou k nahlédnutí na stránkách Českého zahrádkářského svazu o. s. a dostupné online z internetové adresy http://www.zahradkari.cz/dokumenty/predpisy/stanovy_czs.php (cit. 27. 11. 2011).

¹⁷ Osadní řády jednotlivých zahrádkových osad jsou k nahlédnutí jako **příloha č. 4** a **příloha č. 5** k této práci.

¹⁸ Úplné znění návrhu zákona o zahrádkářské činnosti lze dohledat na internetových stránkách Senátu ČR - <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?action=detail&value=2653> (cit. 28. 11. 2011).

¹⁹ Konkrétně to byl Zemědělský výbor a Výbor pro veřejnou správu a regionální rozvoj.

²⁰ Podrobný popis legislativního procesu, tedy procesu schvalování zákonů, je možné dohledat na internetových stránkách Poslanecké sněmovny České republiky – www.psp.cz, nebo na stránkách informačního centra vlády České republiky - www.icv.vlada.cz (cit. 28. 11. 2011).

mělo zaručit, že zahrádkáři nikdy nebudou muset opustit zahrádky před sklizní vlastní úrody. Na nájem zahrádky by také měla přednostní nárok osoba blízká nájemci, pokud by původní nájemce zemřel. Nejspekulativnějším ustanovením pak bylo to, že pokud by výpověď nájemní smlouvy byla ze strany obce, tedy Hlavního města Prahy, *má být nájemci nejpozději tři měsíce před likvidací zahrádky poskytnut náhradní pozemek pro provozování zahrádkářské činnosti* (odst. 4, § 4 senátního tisku č. 260/0 ze dne 14. 4. 2010 – návrh zákona o zahrádkářské činnosti).²¹

4.2.1 Význam přijetí zahrádkářského zákona

Hlavními argumenty pro přijetí takového zákona jsou zejména ve zmiňované společenské prospěšnosti. Zahrádkářství je podle poslanců, kteří zákon navrhovali, *pracovní aktivitou na čerstvém vzduchu, čímž přispívá k upevňování zdraví a zvyšování tělesné a psychické kondice. Dalšími přínosy jsou pak také kultivace vztahu k přírodě, výchova mládeže, kultivace ekologických a sociálních aspektů a podobně*²² (Vokurková, 2010). Zahrádkáři, jichž je v České republice odhadem kolem 1,5 miliónů,²³ by tak měli pro svou činnost oporu v zákoně a proti porušení takového zákona by se mohli právními cestami snáze bránit. Navrhovatelé zákona v důvodové zprávě k tomuto návrhu vedle prospěchu pro jednotlivé nájemce zahrádek uvádějí i celospolečenské výhody, jakými je například skutečnost, že rozšiřují plochy zeleně a přispívají tak ke zlepšování životního prostředí ve městech. S odvoláním na Ústav systémové biologie a ekologie Akademie věd České republiky uvádějí také, že jednotlivé plochy zeleně, a mezi nimi i zahrádky a zahrádkové osady, slouží jako klimatizační jednotky, které bezplatně neustále zvlhčují a ochlazují prostředí.

---

²¹ Během legislativního procesu se mění název pracovní verze návrhu zákona. Schvalování ve Sněmovně podléhal sněmovní tisk č. 790/01, zatímco Senátu byl předložen jako senátní tisk č. 260/0. Jedná se však o tentýž návrh zákona se zahrnutím dosavadních změn.

²² Návrh zákona předložila skupina poslanců za ČSSD, KSČM a jeden poslanec ze Strany zelených, přičemž tyto i další detailní informace jsou dostupné na internetových stránkách Senátu ČR a na <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?action=detail&value=2653> (cit. 28. 11. 2011).

²³ Toto číslo zahrnuje jak zahrádkáře, které sdružuje Český zahrádkářský svaz, tak zahrádkáře, kteří nejsou členy ČZS. ČZS uvádí počet svých členů přibližně 170 000. Za zahrádkáře se v tomto ohledu nepovažují lidé hospodařící na svém vlastním pozemku, nýbrž jen lidé, kteří si zahrádku pronajímají, ať už od ČZS, města či státu. Pro ty by mělo přijetí zahrádkářského zákona největší význam.

4.2.2 Důvody pro nepřijetí zahrádkářského zákona

Podle mnohých zákonodárců je však zákon nadbytečný. Řadu ustanovení, která navrhuje, je možné nahradit stanovami a dalšími vnitřními úpravami a není proto potřeba přijímat nový zákon. Prezident republiky, Václav Klaus, k vetovanému návrhu zákona uvedl: „*Jeho téměř jediným účelem je deklarování zahrádkářské činnosti jako formy naplňování veřejně prospěšného zájmu, což není možné přijmout, neboť zahrádkářství je ze své samotné podstaty naplňováním zájmu soukromého.*“ (Tiskové sdělení Kanceláře prezidenta republiky, 2010)²⁴ Ostatní právní předpisy podle odpůrců návrhu zákona zahrádkaření nejen dostatečně upravují, ale obsahují i vhodné nástroje. Takovými právními předpisy jsou zejména zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“), a rovněž zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu ve znění pozdějších předpisů (dále také jako „stavební zákon“).

4.3 Hlavní právní předpisy obsahující nástroje upravující zahrádkářskou činnost

Jak již bylo uvedeno výše, zahrádkářskou činnost neupravuje žádný speciální zákon. Součástí právní řádu České republiky je však několik důležitých zákonů, které problematiku zahrádkových osad upravují, a právní nástroje v nich uvedené lze použít i v případě zahrádkových osad.

Mimo dále v této kapitole uvedených zákonů mohou zahrádkářskou činnost upravovat i další zákony, vyhlášky a nařízení zastupitelstev územní samosprávy. V případě Prahy jde tedy o vyhlášky a nařízení Zastupitelstva hlavního města Prahy i zastupitelstev příslušných městských částí v samostatné i přenesené působnosti. Nařízení a vyhlášky musí však vždy být v souladu s příslušnými zákony.

Při zakládání a rušení zahrádkové osady je nutné brát v potaz především stavební zákon a zákon o ochraně zemědělského půdního fondu, nicméně rozhodující jsou v tomto případě majetkové vztahy. Je-li zahrádková osada majetkem města, je pro jednotlivé zahrádkáře nejpodstatnější nájemní smlouva,

---

²⁴ Konkrétní tiskové sdělení je dostupné přes internetový odkaz <http://www.klaus.cz/clanky/2614> (cit. 7. 12. 2011).

kteřou mají s městem uzavřenou. Nájemní smlouvy upravuje občanský zákoník.

4.3.1 Občanský zákoník

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů (dále také jako „občanský zákoník“, nebo jen „zákoník“) upravuje mimo jiné nájemní smlouvy. Tímto se dotýká i zahrádkářů v osadách Technomat a Cibulka. Zahrádky mají zahrádkáři pouze v pronájmu od Magistrátu hlavního města Prahy.

Podle tohoto zákona *přenechává pronajímatel nájemní smlouvou nájemci nějakou věc za sjednanou úplatu, aby ji nájemce ve sjednané době užíval nebo z ní bral i užítky* (občanský zákoník, § 663, odd. 1., hlava 7., část osmá). Důležitá jsou ovšem ustanovení o zrušení smlouvy, kdy zákoník udává, že nájemní smlouvu sjednanou na neurčitou dobu, což nájemní smlouvy ve zkoumaných zahrádkových osadách jsou, lze zrušit pouze výpovědí, nedojde-li k dohodě pronajímatele s nájemcem. Jelikož zahrádkové osady jsou součástí zemědělského půdního fondu, týká se jich i ustanovení, že nájemní smlouvu lze v takovém případě vypovědět v jednorocní výpovědní lhůtě, a to ke dni 1. října běžného roku. Stejně ustanovení měl obsahovat i navrhovaný zahrádkářský zákon. Nájemce může na druhou stranu od smlouvy odstoupit kdykoliv, nesmí však *pronajatou věc předat ve stavu nezpůsobilém ke smluvenému nebo obvyklému užívání* (občanský zákoník, odst. 1, § 679, odd. 3., hlava 7., část osmá).²⁵

4.3.2 Zákon o ochraně zemědělského půdního fondu

Jelikož jsou podle výpisu z Katastru nemovitostí zahrádkové osady Technomat a Cibulka součástí zemědělského půdního fondu, týká se jich také zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu ve znění pozdějších předpisů (jinak také jako „zákon o ochraně zemědělského půdního fondu“). Do zemědělského půdního fondu patří půda zemědělsky obhospodařovaná, pod níž spadá půda orná, chmelnice, vinice, zahrady, ovocné sady a trvalé travní porosty, jakými jsou louky a pastviny.

Ze zemědělského půdního fondu mohou být pozemky vyjmuty jen se souhlasem orgánu ochrany zemědělského půdního fondu. Takový souhlas však není potřeba, pokud jde mimo jiné o pozemky v zahrádkových osadách

---

²⁵ Kompletní znění občanského zákoníku včetně všech jeho ustanovení lze dohledat v obsahu tohoto zákona, který je také dostupný online na internetových stránkách <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obcanzak/> (cit. 29. 11. 2011).

zájmových organizací či jiných právnických osob. Nicméně zákon o ochraně zemědělského půdního fondu výslovně uvádí, že *při zpracování zadání staveb jsou všichni investoři povinni se řídit zásadami ochrany zemědělského půdního fondu²⁶ a navrhnout umístění stavby tak, aby z hlediska ochrany zemědělského půdního fondu a ostatních zákonem chráněných obecných zájmů došlo k co nejmenším ztrátám zemědělského půdního fondu* (zákon o zemědělském půdním fondu, odst. 1, § 7, část čtvrtá).

Tímto se liší postavení zahrádkářů v zahrádkových osadách, které jsou stále součástí zemědělského půdního fondu, tedy i osady Cibulka a Technomat, od těch, které byly z nějakého důvodu ze zemědělského půdního fondu vyjmuty. Bohužel k vyjmutí zahrádkové osady z tohoto fondu není ani potřeba žádného zvláštního souhlasu, jak je uvedeno výše. Ovšem při navrhování územně plánovací dokumentace a územně analytických podkladů musí být již v době zpracování konceptů projednány tyto dokumenty s orgány ochrany zemědělského půdního fondu a před schválením opatřeny jeho souhlasem.²⁷

4.3.3 Stavební zákon

Neopomenutelným zákonem je zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu ve znění pozdějších předpisů (dále také jako „stavební zákon“). Ve stavebním zákoně je po novelizaci mimo jiné stanovena lhůta 15 let pro pořízení nového územního plánu. To se týká i hlavního města Prahy, které bude muset mít podle tohoto zákona do roku 2015 schválený nový územní plán. Z nedodržení tohoto ustanovení neplynou žádné sankce, jen bude v období před schválením takového plánu do značné míry omezena výstavba na území hlavního města.

Ustanovení o omezení výstavby v zahrádkových osadách vyplývají také ze stavebního zákona, na jehož základě byla zpracována vyhláška č. 137 Ministerstva pro místní rozvoj ze dne 9. června 1998 o obecných technických požadavcích na výstavbu ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška o obecných technických požadavcích na výstavbu“). Zahrádkářská chata je v této

---

²⁶ Více o zásadách ochrany zemědělského půdního fondu se lze dočíst v paragrafu 4 (§ 4) v tomto zákoně, který je dostupný také online na internetových stránkách <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/ozpf/> (cit. 30. 11. 2011).

²⁷ Více o územně plánovací dokumentaci a územně plánovacích podkladech lze dohledat v kapitole č. 5.1 – **Zákon o územním plánování a stavebním řádu.**

vyhláše definována jako *stavba pro individuální rekreaci* (vyhláška o obecných technických požadavcích na výstavbu, písm. d, § 3), přičemž na pozemku staveb pro individuální rekreaci mohou být budovány jen drobné stavby. Drobné stavby podle stavebního zákona nepodléhají ani stavebnímu povolení ani ohlášení.²⁸

4.3.4 Katastrální zákon

Na základě zákona č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky ve znění pozdějších předpisů (dále jen “katastrální zákon“) je drobná stavba definována jako stavba s jedním nadzemním podlažím, pokud její zastavěná plocha nepřesahuje 16 m² a výšku 4,5 m, která plní doplňkovou funkci ke stavbě hlavní (katastrální zákon, písm. m, § 27, část devátá).²⁹

Katastrální zákon především upravuje Katastr nemovitostí České republiky, povinnosti vlastníků a jiných oprávněných osob, obcí a jiných orgánů, poskytování údajů i jejich závaznost.³⁰

4.3.5 Zákon o sdružování občanů

Podle stanov Českého zahrádkářského svazu je ČZS dobrovolné, nepolitické, samostatné občanské sdružení zájemců o zahrádkářskou činnost podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sdružování občanů“). Tento zákon ukotvuje jedno ze základních lidských práv a to právo každého občana se svobodně sdružovat. Mohou tak činit ve spolcích, společnostech, svazech, hnutích, klubech a v jiných občanských sdruženích, včetně odborových organizací. Členy sdružení mohou být i právnické osoby, což jednotlivé organizace ČZS jsou. Ke sdružování nesmí být podle tohoto zákona nikdo nucen, a tak ani členství v ČZS není povinné a je možné kdykoliv z ČZS vystoupit.³¹

---

²⁸ Ustanovení obsažená ve stavebním zákoně včetně podrobnějšího popisu a náležitostí stavebního řízení, které je správním řízením, jehož výsledkem je vydání či nevydání stavebního povolení, případně v zákonem stanovených případech pouhé ohlášení stavby, lze najít v plném znění zákona dostupném na internetových stránkách <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/stavebni/> (cit. 30. 11. 2011).

²⁹ Drobná stavba je také definována v odst. 7, § 139b, části osmé stavebního zákona.

³⁰ Více informací lze dohledat přímo v katastrálním zákoně, který je dostupný také online na internetových stránkách <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/katastr/> (cit. 30. 11. 2011).

³¹ Konkrétní podmínky pro vznik a vedení sdružení, případně pro jeho zánik a další práva a povinnosti plynoucí z tohoto zákona lze dohledat v platném znění zákona, které je dostupné i online na internetové stránce <http://zakony-online.cz/?s92&q92=all> (cit. 29. 11. 2011).

4.3.6 Zákon o státní památkové péči

Jak již bylo uvedeno v kapitole č. 3.1.1 – **Nedávná minulost a současnost usedlosti Cibulka**, usedlost Cibulka je podle zákona č. 20/1987 České národní rady ze dne 30. března 1987 o státní památkové péči ve znění pozdějších předpisů (dále jen jako „zákon o státní památkové péči“) chráněna jako nemovitá kulturní památka. Navíc, jak bylo také uvedeno v kapitole č. 3.4.1 – **Zahrádkové osady**, nachází se zahrádkové osady Cibulka a Technomat v ochranném pásmu této nemovité kulturní památky. Tato ochrana se může týkat jak nemovité kulturní památky, tak národní kulturní památky a památkově chráněného území. Ze zákona vyplývá, že na základě určených podmínek může památková péče v území ochranného pásma památkově chráněného území regulovat stavební činnost včetně dalších zásahů, aby nebyly porušeny nebo ohroženy hodnoty tohoto území, například panoramatické a dálkové pohledy (Národní památkový ústav, 2011).³²

Současně se celá městská čtvrť Cibulky nachází v ochranném pásmu Pražské památkové rezervace.³³ To znamená, že každá stavba v tomto ochranném pásmu, s výjimkou takových úprav staveb či přestaveb, jejichž provedením se nijak nezasahuje do vnějšího vzhledu nemovitosti, vyžaduje podle stavebního zákona ohlášení nebo povolení, a to jen s předem získaným závazným stanoviskem příslušného orgánu památkové péče, v tomto případě tedy Odboru památkové péče Magistrátu hlavního města Prahy.

4.3.7 Zákon o ochraně přírody a krajiny

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochraně přírody a krajiny“) chrání dřeviny rostoucí mimo les, které se na zahrádkách v zahrádkových osadách také vyskytují. Je povinností vlastníků o tyto dřeviny pečovat. Ke kácení dřevin je podle tohoto zákona potřeba povolení orgánu ochrany přírody, nestanoví-li tento zákon jinak. Povolení není třeba ke kácení dřevin z důvodu pěstebních, tedy mimo jiné za účelem obnovy porostu, což je častý důvod v zahrádkových osadách. V takovém případě postačí písemné oznámení kácení příslušnému orgánu ochrany přírody

---

³² Dostupné také na internetových stránkách www.npu.cz (cit. 7. 12. 2011).

³³ Nákres Pražské památkové rezervace a jejích ochranných zón je přiložen k této práci jako **příloha č. 6** k této práci. Více informací o Pražské památkové rezervaci lze dohledat na internetových stránkách Odboru památkové péče hlavního města Prahy <http://pamatky.praha.eu/jnp/> (cit. 5. 12. 2011).

alespoň 15 dní předem. Povolení ani písemné oznámení není podle zákona potřeba tehdy, má-li být pokácen strom, který má ve výšce 130 cm obvod kmene menší než 80 cm, anebo v případě keřových ploch do 40 m². Orgánem ochrany přírody je pro zahrádkové osady Technomat a Cibulka v tomto případě Úřad městské části Praha 5, konkrétně Odbor ochrany životního prostředí.

Zahrádkové osady Technomat a Cibulka nejen že bezprostředně sousedí s přírodním parkem Košíře – Motol, ale ve stávajícím územním plánu jsou dokonce zakresleny uvnitř jeho hranic.³⁴ Zákon o ochraně přírody a krajiny mimo jiné uvádí, že *k ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, který není zvláště chráněn podle části třetí tohoto zákona, může orgán ochrany přírody zřídit obecně závazným právním předpisem přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území* (zákon č. 114 o ochraně přírody a krajiny, odst. 3, § 12, část druhá).

5. Územní plánování

Územní plánování není neodmyslitelně spojeno jen s budoucností zahrádkových osad, ale územní plán určuje též budoucí možné využití území obecně. Největší obavy z rušení zahrádkových osad plynou z chystaného nového Územního plánu hlavního města Prahy, na němž se v současné době stále provádějí úpravy, a stále není jasné, jaká bude jeho finální podoba. Pro plné pochopení možných záruk i rizik, které územní plány přinášejí, je třeba znát celý proces schvalování i širší souvislosti.

5.1 Zákon o územním plánování a stavebním řádu

Podle zákona č.183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (dále jen „stavební zákon“) ve znění pozdějších předpisů je územním plánováním státem organizovaná činnost, která slouží k vytváření komplexních předpokladů pro výstavbu a udržitelný rozvoj území a k vyvažování veřejných a soukromých zájmů. Předpokladem správné organizace územního plánování jsou fungující nástroje. Těmi jsou podle stavebního zákona nástroje koncepční a realizační.

---

³⁴ Obrázek je dostupný také jako **příloha č. 7** k této práci, případně je možné dohledat stávající Územní plán hlavního města Prahy také online na internetových stránkách http://www.praha.eu/jnp/cz/home/magistrat/odbory_mhmp/uzemni_plan/ (cit. 30. 11. 2011), a to včetně příslušné legendy.

Koncepčními nástroji jsou územně plánovací podklady, politika územního rozvoje a územně plánovací dokumentace. Mezi regulační nástroje patří regulační plán spolu s územním rozhodnutím.

Regulační plán má omezenou působnost a může v zákonem stanovených případech nahradit územní rozhodnutí. **Územní rozhodnutí** je hlavním realizačním nástrojem územního plánování a rozhoduje se o něm v územním řízení, které je typem správního řízení.³⁵ Územní rozhodnutí prochází posuzováním v rámci EIA.³⁶

Územně plánovací podklady (jinak také „ÚPP“) popisují a hodnotí stav území z hlediska urbanistického, architektonického a technického. Jsou důležitým podkladem pro pořízení nebo změnu politiky územního rozvoje, územně plánovací dokumentace i pro dílčí rozhodování o území, nicméně nejsou právně závazné. **Politika územního rozvoje** (jinak také „PÚR“) je zpracovávána pro celé území České republiky. Na rozdíl od ÚPP je právně závazná a je také důležitým podkladem pro tvorbu územně plánovací dokumentace. **Územně plánovací dokumentace** (jinak také „ÚPD“) je zpracovávána pro území celého kraje. Pořizovatelem je příslušný krajský úřad. Spadá pod ni však i územní plán (jinak také „ÚP“), který je pořizován pouze pro území konkrétní obce a pořizuje ji tedy příslušný obecní úřad. Územní plán musí být v souladu se všemi hierarchicky nadřazenými dokumenty a podklady, tedy jak s ÚPD, tak s PÚR a ÚPP.

5.2 Územní plánování hlavního města Prahy

Praha má v rámci územního plánování specifické postavení, neboť se jí týká územní plánování jako pro vyšší i nižší územně samosprávné celek, tedy jako pro kraj i obec – hlavní město Prahu. V této souvislosti tedy hovoříme o Územním plánu hlavního města Prahy (jinak také „ÚP Prahy“).

Právními normami upravujícími postup při pořízení Územně plánovacích podkladů pro hlavní město Prahu (dále také „ÚPP pro Prahu“), Politiky územního rozvoje pro hlavní město Prahu (dále také „PÚR pro Prahu“) a Územního plánu hlavního města Prahy (dále také „ÚP Prahy“) je vedle stavebního zákona rovněž

---

³⁵ Podrobnosti o správním řízení je možné nalézt v zákoně č. 500/2004 Sb., správní řád ve znění pozdějších předpisů.

³⁶ Proces EIA je procesem posuzování vlivů záměrů, staveb, činností a technologií, na životní prostředí. V České republice je tento postup upraven zákonem č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí ve znění pozdějších předpisů.

vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti ve znění pozdějších předpisů. Všechny z výše uvedených pokladů a plánů jsou pro hlavní město Prahu pořizovány Odborem územního plánu Magistrátu hlavního města Prahy. Zpracovatelem je v tomto případě Útvar rozvoje hlavního města Prahy.

Územní plán hlavního města Prahy je stejně jako PÚR pro Prahu schvalován usnesením Zastupitelstva hlavního města Prahy, přičemž závazná část územního plánu je stanovena obecně závaznou vyhláškou.³⁷ ÚP Prahy je základní územně plánovací dokumentací hlavního města Prahy stanovující urbanistickou koncepci, organizaci a využití území, včetně podmínek využití a regulativů prostorového uspořádání území.³⁸

5.3 Orgány územního plánování

Orgány územního plánování hlavního města Prahy upravuje stavební zákon. Působnost na tomto poli má v první řadě Ministerstvo pro místní rozvoj, pak orgány jednotlivých krajů a obcí. V případě hlavního města Prahy je příslušným orgánem Magistrát hlavního města Prahy. Na nižších úrovních jsou to úřady městských částí, konkrétně místně příslušné odbory územního plánování.

5.4 Orgány podílející se na vzniku Územního plánu hlavního města Prahy

Pořizovatelem Územního plánu hlavního města Prahy je Odbor územního plánu Magistrátu hlavního města Prahy. Zpracovatelem je Útvar rozvoje hlavního města Prahy. Objednatelem je pak Hlavní město Praha, respektive Magistrát hlavního města Prahy.

Magistrát hlavního města Prahy má, jak již bylo zmíněno, specifickou funkci v tom, že je zároveň krajským i obecním úřadem pro kraj Praha i pro Hlavní město Prahu. Tato specifická funkce je upravena zvláštním zákonem č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze ve znění pozdějších předpisů. Jeho součástí je jak Odbor stavebního úřadu, tak Odbor územního plánu.

---

³⁷ Vyhláška hlavního města Prahy č. 32/1999 Sb., o závazné části Územního plánu sídelního útvaru hlavního města Prahy ve znění pozdějších předpisů.

³⁸ Platné regulativy jsou součástí ÚP.

Odbor územního plánu (jinak také „OUP“) zajišťuje v samostatné působnosti procesní činnost pořizování ÚP Prahy, včetně ÚPD a ÚPP.

Útvar rozvoje hlavního města Prahy (jinak také „URM“) je příspěvkovou organizací, jejímž zřizovatelem je Hlavní město Praha. Mezi nejvýznamnější činnosti, jimiž se URM zabývá, patří příprava a zpracování strategických, urbanistických a územně rozvojových dokumentů Hlavního města Prahy, příprava a zpracování Strategického plánu hlavního města Prahy, jeho aktualizace, monitorování naplňování strategické koncepce, příprava a zpracování ÚP Prahy, PÚR pro Prahu i ÚPP pro Prahu, správa a aktualizace celoměstského informačního systému a souboru geodat o území Prahy, zejména pak Digitální mapy Prahy.³⁹

5.5 Proces pořizování Územního plánu sídelního útvaru hlavního města Prahy

Na základě usnesení Zastupitelstva hlavního města Prahy je Útvar rozvoje města pověřen vypracováním návrhu zadání ÚP Prahy, které je posléze vystaveno k veřejnému nahlédnutí, a to konkrétně formou veřejné vyhlášky – oznámením. Zastupitelstvo hlavního města Prahy poté zadání ÚP Prahy schvaluje. Je-li zadání schváleno, zpracuje Útvar rozvoje města koncept ÚP Prahy včetně vyhodnocení vlivů na udržitelný rozvoj území. Koncept je následně veřejně projednáván, přičemž veřejnost je přizvána opět oznámením veřejnou vyhláškou alespoň 15 dní před samotným projednáváním a má minimálně 30 dní na to, aby do konceptu mohla nahlédnout. Místa, na nichž je koncept ÚP Prahy k nahlédnutí, jsou vždy uvedena ve zmíněné veřejné vyhlášce. Do 15 dní od veřejného projednávání může každý uplatnit své připomínky. Vlastníci, jejichž majetek může být v důsledku změn ÚP Prahy dotčen, mohou vznést do 15 dní své námítky. Rada hlavního města Prahy má na starosti projednání vyhodnocení vlivů na udržitelný rozvoj.

Na základě výsledků projednávání konceptu ÚP Prahy zpracuje pořizovatel, tedy Odbor územního plánu Magistrátu hlavního města Prahy, návrh „Pokynů pro zpracování návrhu ÚP Prahy“ (dále také jako „pokyny“). Pokyny musí být nejprve schváleny Zastupitelstvem hlavního města Prahy, poté může být na jejich základě

---

³⁹ Více informací o činnosti Útvaru pro rozvoj hlavního města Prahy lze nalézt na www.urm.cz (cit. 28. 11. 2011).

zpracován návrh ÚP Prahy. O návrhu ÚP Prahy se vede společné jednání, ke kterému jsou ovšem přizvány jen obeslané organizace.⁴⁰ Rada hlavního města Prahy poté opět projednává vyhodnocení vlivů na udržitelný rozvoj a následně se o upraveném a posouzeném návrhu ÚP Prahy koná veřejné projednání, které je opět oznámeno veřejnou vyhláškou a je 30 dní vystaven k nahlédnutí na místech uvedených ve veřejné vyhlášce. Tentokrát se však připomínky a námítky mohou uplatnit nejpozději při veřejném projednávání. Připomínky může opět podat každý, námítky pak vlastníci pozemků a staveb a zástupci veřejnosti, ovšem pouze s jejich odůvodněním, výpisem z katastru nemovitostí a vymezením území dotčeného námitkou. Pokud případné změny zpracované Odborem územního plánu Magistrátu hlavního města Prahy schválí Zastupitelstvo hlavního města Prahy, vydá obecně závaznou vyhlášku o závazné části Územního plánu sídelního útvaru hlavního města Prahy, schválenou usnesením Rady Zastupitelstva.

5.6 Stávající Územní plán hlavního města Prahy

Stávající Územní plán sídelního útvaru hlavního města Prahy (jinak také „ÚP Prahy“) byl schválen usnesením Zastupitelstva hlavního města Prahy č. 10/05 ze dne 9. 9. 1999. Závazná část ÚP Prahy je stanovena obecně závaznou vyhláškou hlavního města Prahy č. 32/1999 Sb. hl. m. Prahy, o závazné části Územního plánu sídelního útvaru hlavního města Prahy, schválenou usnesením Rady Zastupitelstva, s účinností od 1. 1. 2000, aktualizovanou následnými vyhláškami hlavního města Prahy a opatřeními obecné povahy. Územní plán Prahy⁴¹ platí až do okamžiku vydání nového územního plánu.

5.6.1 Stávající Územní plán hlavního města Prahy a jeho podoba pro zahrádkové osady Technomat a Cibulka

Při náhledu do aktuálně platného ÚP Prahy je vidět, že parcela, na níž se nacházejí obě zahrádkové osady, Cibulka i Technomat, je rozdělena na dvě části, které jsou značeny rozdílně. Osada Technomat je označena jako PZO/ZP, zatímco osada Cibulka je označena jako PZO/OBB.⁴² Navíc jsou značeny dokonce dvojím

---

⁴⁰ Obeslané organizace jsou dotčené orgány státní správy určené zvláštními právními předpisy, např. zákonem o ochraně přírody a krajiny, zákonem o státní památkové péči atd. Záleží tedy, v jaké věci je jednání vedeno.

⁴¹ Stávající ÚP Prahy je dostupný online z internetové adresy: http://servis.praha-mesto.cz/uzplan/Uzemni_plan_HMP/UP_HMP_1999/Pruvodni_zprava.pdf (cit. 30. 11. 2011).

⁴² Nákres platného ÚP Prahy je přiložen k nahlédnutí jako **příloha č. 7**.

značením. Znamená to, že se na zmiňovaných pozemcích se kromě prvního uvedeného přípustného využití území PZO nachází také územní rezerva, tedy ZP a OBB, která má zabránit tomu, aby byly pozemky vyžity způsobem, který by toto využití v budoucnu znemožnil.⁴³

Nejasnosti ovšem přicházejí s vysvětlivkami legendy, která je uvedena v závazné části ÚP Prahy. V materiálech Odboru stavebního úřadu Městské části Praha 5 byly k nahlédnutí jiné vysvětlivky k výše uvedeným označením PZO, ZP a OBB, než jaké jsou přístupné v tomtéž systému přes internet.⁴⁴ Měly by to být ovšem jedny a tytéž materiály, nicméně ty z Odboru stavebního úřadu Městské části Praha 5 alespoň většinou odpovídají nákresům platného ÚP Prahy, zatím co volně dostupné vysvětlivky neodpovídaly přesně ani v jednom bodě. Příslušné definice se zde nacházely pod jiným označením, nebo k nim nebylo uvedeno žádné značení. Později bylo obtížné se do systému vzdáleným přístupem vůbec dostat.⁴⁵ V materiálech z úřadu byly k dispozici vysvětlivky zkratk PZO a ZP, nicméně chybělo vysvětlení definice OBB. Pravděpodobně jde o zkratku obytné plochy, nicméně není znám její konkrétní typ, neboť vysvětlivka ke značce toho typu také dostupná nebyla.⁴⁶

5.6.2 Relevantní značky stávajícího Územního plánu hlavního města Prahy⁴⁷

Odborem stavebního úřadu městské části Prahy 5 bylo poskytnuto následující vysvětlení zkratky PZO: **PZO – zahrádky a zahrádkové osady. Funkční využití:** Plochy pro pěstování ovoce, zeleniny a okrasných rostlin, klubová zařízení, zahrádkářské chaty. **Doplňkové funkční využití:** Drobné vodní plochy, cyklistické stezky, pěší komunikace a porosty, komunikace účelové

---

⁴³ Vysvětlení uvedených zkratk využití území viz níže, kapitola č. 5.6.2 - **Relevantní značky stávajícího Územního plánu hlavního města Prahy.**

⁴⁴ V obou případech, jak na úřadě, tak ze soukromého počítače, byl použit odkaz <http://wgp.urm.cz>. Z odboru stavebního úřadu Městské části Praha 5 však proběhlo přihlášení pod přihlašovací jménem a heslem příslušné pracovnice úřadu. Z mého počítače probíhal přístup bez přístupového jména a hesla.

⁴⁵ Přístup ze soukromého počítače k jednotlivým částem ÚP Prahy se podařilo uskutečnit jen několikrát. Od poloviny října 2011 to již přes internetové stránky <http://wgp.urm.cz> nebylo možné (cit. 7. 12. 2011).

⁴⁶ Dostupná byla pouze zkratka OB – „obytná plocha“. Zkratka OBB však může mít specifické vysvětlení, které je pro správnou orientaci v ÚP Prahy nezbytné.

⁴⁷ Přesné znění definic bylo poskytnuto pracovníci Odboru stavebního úřadu Městské části Praha 5 dne 8. 8. 2011 pomocí zaměstnaneckého přístupu na internetový portál <http://wgp.urm.cz>. Získané materiály jsou přílohou č. 8 k této práci.

(sloužící stavbám a zařízením uspokojujícím potřeby území vymezeného danou funkcí). Nezbytná plošná zařízení (pro uspokojování potřeb území vymezeného danou funkcí) a nezbytná liniová vedení TV. **Výjimečně přípustné funkční využití:** Dětská hřiště, nekrytá sportovní zařízení bez vybavenosti, liniová vedení technického vybavení, stavby pro skladování a zpracování plodin (pro uspokojování potřeb území vymezeného danou funkcí).

Závazná část ÚP Prahy dostupná veřejnosti vzdáleným přístupem pomocí internetu⁴⁸ však podobnou zkratku neobsahovala. Uvedena zde byla pouze zkratka PSZ – zahrady a sady. Popis využití území je u této zkratky podobný popisu získaného ke zkratce PZO, ale i přesto se v detailech odlišují.

Dále poskytl Odbor stavebního úřadu městské části Praha 5 vysvětlení zkratky ZP: **ZP – parky, historické zahrady a hřbitovy.** Záměrně založené architektonicky ztvárněné plochy zeleně. **Funkční využití:** Parky, zahrady, sady, vinice to vše na rostlém terénu, plochy určené pro pohřbívání zvířat v domácích chovech. **Doplňkové funkční využití:** Drobné vodní plochy, pěší komunikace. Prostory a nezbytná plošná zařízení a liniová vedení TV (pro stavby a zařízení uspokojující potřeby území vymezeného danou funkcí). **Výjimečně přípustné funkční využití:** Dětská hřiště, cyklistické stezky, jezdecké stezky, komunikace účelové. Zahradní restaurace, nekryté amfiteátry, hvězdárny, rozhledny, kostely, modlitebny, krematoria a obřadní síně, nekrytá sportovní zařízení bez vybavenosti, drobná zahradní architektura. Stavby a zařízení pro provoz a údržbu, ostatní stavby související s vymezeným funkčním využitím. Obchodní zařízení s celkovou plochou nepřevyšující 200 m² prodejní plochy, nerušící služby (to vše platí jen pro hřbitovy). Podzemní parkoviště. Výjimečně přípustné umístění podzemního parkoviště bude možné za předpokladu závazně stanovené parkové kompozice, přijatelné druhové skladby a stanovení mocnosti terénu.¹⁷

Závazná část ÚP Prahy dostupná veřejnosti rovněž neobsahovala shodné označení pro pojem „parky, historické zahrady a hřbitovy“. Pod zkratkou PP se zde skrývá termín „parky a parkově upravené plochy“, k němuž jsou volně bez označení přidruženy též „hřbitovy“. Popis se opět v detailech liší.

---

⁴⁸ Jde o vyhlášku hlavního města Prahy o závazné části územního plánu sídelního útvaru hlavního města Prahy č. 32/1999 Sb. hl. m. Prahy. Dostupné online na http://wgp.urm.cz/tms/urm_ver/rozpis.html (cit. 10. 10. 2011). Ve vyhlášce je možné dohledat definice uvedené k jednotlivým zkratkám.

Je zřejmé, že pod označením ZP, které se na první pohled jeví jen jako parky, historické zahrádky a hřbitovy, se může skrývat i podzemní parkoviště. Značka ZP za lomítkem v územním plánu je tedy více než znepokojivá, neboť připouští takové možné budoucí využití území. Dává tak za pravdu názorům některých nájemníků zahrádek, kteří se obávají, že na jejich místě bude jednou stát parkoviště k hotelovému komplexu Cibulka. *„Určitě by z Cibulky udělali hotel a ze zahrádek třeba parkoviště. Je to daný tou Cibulkou, a co s ní bude.“* (respondent E)

Stejně znepokojivá je také značka u označení druhé osady, tedy značka OBB. Absence jejího přesného vysvětlení ve veřejně přístupné závazné části ÚP Prahy jen nahrává možným dohadům. Budeme-li vycházet z podobné zkratky OB, tady „obytné plochy“, lze dojít k závěru, že s takto označenou plochou se může počítat i jako s budoucí plochou určenou k zástavbě.

Ostatní nejasnosti a zmatek ve značení jednotlivých území nemusí být nijak určující, přesto je žádoucí, aby nový Územní plán shodně a jednotně označoval jednotlivá území a stanovoval tak přehledně jejich možné využití.

5.7 Koncept Územního plánu hlavního města Prahy

ÚP Prahy z roku 1999 má být do roku 2015 nahrazen novým územním plánem. Povinnost zpracovat a vydat nový ÚP Prahy nejpozději do 15 let vznikla novelizací stavebního zákona. Nebude-li nový ÚP Prahy do roku 2015 vydán, hrozí závažné omezení výstavby v hlavním městě Praze.

Na novém územním plánu se začalo intenzivně pracovat již před dvěma lety. Nyní má územní plán podobu konceptu a jsou zpracovávány veškeré připomínky a námítky. Z informací poskytnutých Odborem územního plánování hlavního města Prahy vyplývá, že celkový počet všech přijatých vyjádření se pohybuje mezi 11 a 16 tisíci. Žádné nové se již nepřijímají a ani není jasné, jak dlouho bude zpracovávání trvat. Vypořádání všech připomínek a námitek by mělo být zadáno do speciálního systému a skrze něj poté zveřejněno v podobě „Pokynů pro zpracování návrhu ÚP Prahy“. Teprve na základě schválených pokynů může být vytvořen návrh nového ÚP Prahy.⁴⁹ Podle optimistických odhadů by měl nový

---

⁴⁹ Více viz kapitola č. 5.5 - Proces pořizování Územního plánu sídelního útvaru hlavního města Prahy.

územní plán vstoupit v platnost v nejpozději v roce 2015. Stále však panují určité pochybnosti o tom, zda a jak rychle se podaří vypořádat všechny došlé připomínky a zda vůbec budou přípravy tohoto návrhu ÚP Prahy zdárně dokončeny. Navíc politická reprezentace, která s přípravami začala, je jiná, než jaká je u moci nyní, a není zcela vyloučeno, že se pokusí prosadit zcela odlišný návrh ÚP Prahy.

5.7.1 Koncept Územního plánu hlavního města Prahy v souvislostech se zahrádkovými osadami Technomat a Cibulka

V konceptu ÚP Prahy, který je k nahlédnutí jak na stránkách www.uppraha.cz, tak na výřezu jako příloha č. 9 k této práci, jsou obě zahrádkové osady uvedeny již pod jedním jediným totožným kódem, a to kódem PZ. Legenda ke konceptu ÚP Prahy uvádí i vysvětlení tohoto kódu, tedy „plochy zemědělské a pěstební“. Není zde již značena žádná územní rezerva jako v případě aktuálně platného ÚP Prahy. Míra ochrany obou kolonií je tedy tomto kontextu dokonce vyšší než ve stávajícím ÚP Prahy. Je ovšem nutné brát v potaz skutečnost, že koncept ÚP Prahy zatím není schválen.

V novém územním plánu by mělo dojít hlavně ke zjednodušení značení jednotlivých typů využití území, přičemž plochy označené jakýmkoliv odstínem zelené, tedy i plocha pod zahrádkovými osadami Cibulka a Technomat, by měly být vyloučeny z jakýchkoliv stavebních záměrů. Na konceptu není navíc ani nijak znázorněno, že jde o dvě různé kolonie.

Z konceptu ÚP Prahy nejsou ani patrné žádné developerské záměry v bezprostředním okolí osad Cibulka a Technomat. Zdá se tedy, že neexistuje důvod obávat se jakéhokoliv ohrožení existence zahrádek.

Přesto se může stát, že se současný koncept ÚP Prahy ještě změní, neboť se stále zpracovávají došlé námítky a připomínky. Ty může podávat i městská část, ale v případě městské části Praha 5 není znám žádný aktuální záměr využít plochy pod zahrádkovými osadami Technomat a Cibulka jinak, než jak jsou v současné době využívány.

5.8 Budou zahrádkové osady zachovány?

Z výzkumu vyplývá, že zahrádkáři mají strach z toho, jak se zachová město, případně městská část. Obávají se, že bude chtít použít pozemky využít lukrativnějším způsobem. Na druhou stranu věří, že členství v ČZS jim může pomoci k tomu, aby zahrádkové osady zůstaly do budoucna zachovány. Nicméně v rozporu s jejich obavami a očekáváními se zdá, že město ani městská část zatím nemá žádný důvod zahrádkové osady rušit. Napovídá tomu navrhovaný koncept územního plánu i vyjádření, které jsem získala na Odboru stavebního úřadu Městské části Praha 5.

Ochrana ze strany ČZS je zpochybnitelná, neboť vztah zahrádkářů a města Prahy je vztah nájemce a pronajímatele. Tento vztah je upraven nájemní smlouvou a skutečnost, zda daný zahrádkář je nebo není členem ČZS, mu nemůže nijak pomoci, bude-li mu nájemní smlouva podle zákona vypovězena. Síla ČZS tkví pouze ve velikosti a organizovanosti, kterou může toto občanské sdružení použít, pokud dojde k nějakému protizákonnému jednání či útlaku zahrádkářů. Jeho pomoc však není automatická a obvykle má podobu pouze metodického vedení. Ve skutečnosti mají možnost ovlivnit budoucnost svých zahrádek pouze sami zahrádkáři.

Více jistoty o tom, jaký bude osud zahrádkových osad, nejen osad Technomat a Cibulka, nýbrž všech, budeme mít až v okamžiku, kdy bude schválen nový ÚP Prahy. I tak ale tato jistota omezena do vypršení zákonem stanovené minimální výpovědní lhůty.

6. Trvale udržitelný rozvoj a jeho souvislost s výzkumem

Sociolog Jan Keller ve svém článku *Chvála zahrádkářům* popisuje zahrádkářské kolonie ve městech jako možné alternativy ke směřování dnešního globalizovaného světa. Tento výzkum se nechal tímto článkem do určité míry inspirovat a snaží se ukázat, jestli zahrádkové osady skutečně nabízejí to, o čem Jan Keller píše. Zda či do jaké míry vzdorují trhu a umožňují člověku nezávisle na jakémkoliv pomoci hospodařit na svém, a zda jsou skutečně místem, kde se člověk může setkávat se světem v jeho reálné podobě.

S rozvojem měst narůstá také hustota osídlení a tím se zmenšuje prostor, který mají obyvatelé měst k dispozici. Města rostou nejen co do šířky a hustoty, ale také se rozkládají na stále větších plochách (Moldan, 1997, s. 63). Lidé se neustále více vzdalují přírodě a kontaktu s ní. Jejich jednání je velkou měrou ovlivňováno trhem a státem (Keller, 1993, s. 60-65). Stále se jim zmenšuje nejen osobní prostor, ale také možnosti samostatného rozhodování. Díky stále modernějším komunikačním technologiím se člověk stále častěji uchyluje do virtuální reality, kde hledá naplnění vlastního života (Keller, 1993, s. 34-36). Navzdory nepopíratelným přínosům těchto technologií, jsou tu i zřejmá negativa. Člověk ztrácí přímé sociální kontakty a je vystaven stále většímu tlaku různých médií a reklamy (Keller, 1993, s. 32-33). Tím se dostáváme k současnému trendu konzumního způsobu života, kdy se s člověka stává jen pasivní koncový konzument, který ani mnohdy nemá ponětí, odkud se k němu ten který výrobek dostal.

Mezi hlavní problémy současné civilizace patří také neustálé čerpání neobnovitelných zdrojů, znečišťování ovzduší, vod i půdy škodlivými emisemi, v neposlední řadě i globální změny klimatu (Moldan, 1997, s. 15). Rozbor a popis těchto problémů není součástí této práce, nicméně je tu souvislost s nástrojem, jehož ambicí je poskytnout návod, jak na světě žít a hospodařit tak, abychom si, řečeno prozaicky, pod sebou samými nepodřezali onu pomyslnou větev. Tímto nástrojem je strategie trvale udržitelného rozvoje (jinak také „TUR“).

6.1 Definice trvale udržitelného rozvoje

Definice trvale udržitelného rozvoje je hned několik. Nejčastěji citované jsou ty níže uvedené.

Jako první uvádím definici, jak je uvedena v právním řádu České republiky, konkrétně v zákoně o životním prostředí. Definice je poměrně strohá, ale zahrnuje jak ochranu rozmanitosti, tak ochranu přirozené funkce ekosystémů, což jsou dvě nejdůležitější složky přírody.

„Trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.“
(§ 6 zákona č. 17/1992 Sb. o životním prostředí ve znění pozdějších předpisů, dále

jen „zákon o životním prostředí“)

Naše společná budoucnost je zprávou Světové komise pro životní prostředí a rozvoj a je oficiálním dokumentem OSN z roku 1987. Obsahuje vůbec nejčastěji citovanou definici.

„Trvale udržitelný rozvoj je takový způsob rozvoje, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby.“ (Naše společná budoucnost, 1991, s. 47)

Poslední definice vychází z přesvědčení, že v uzavřeném systému s omezenými zdroji, není kvantitativní růst trvale možný. Jistým řešením však může být kvalitativní rozvoj. Neodmyslitelně je tato definice také spojena s principem odpovědnosti vůči budoucím generacím za to, jak se my nyní zachováváme.

„Trvale udržitelný rozvoj je komplexní soubor strategií, které umožňují pomocí ekonomických nástrojů a technologií uspokojovat sociální potřeby lidí, materiální, kulturní i duchovní, při plném respektování environmentálních limitů. Aby to bylo v globálním měřítku současného světa možné, je nutné redefinovat na lokální, regionální i globální úrovni jejich institute a procesy.“ (Rynda, 2000, s. 11-12)

Je nutné také zmínit, že definice stojí na čtyřech pilířích, jak je rovněž patrné z jejího textu. Je to pilíř ekonomický, sociální (případně lidský), environmentální a společenský, do něhož spadají zmiňované instituce a procesy.

6.2 Pilíře trvale udržitelného rozvoje

Všechny čtyři pilíře mají podle Ryndy (2000) stejnou sílu a jsou stejně důležité.

Ekonomický pilíř zahrnuje pobídkové nástroje i tržní mechanismy, které umožní trhu fungovat ve prospěch životního prostředí. Zároveň by tyto nástroje měly chránit konečného spotřebitele, přispívat k vytváření finančních rezerv, které by mohly být použity k ochraně a nápravě poškozeného životního prostředí, a také by měly podporovat vývoj takových technologií, které budou k životnímu prostředí šetrné.

Sociální pilíř v sobě nese naplnění všech základních lidských životních potřeb, včetně potřeb duchovních.

Environmentální pilíř je zejména pilířem šetrnosti k životnímu prostředí nebádajícím k respektování místních přírodních podmínek. Chráněna by měla být diverzita planety na všech svých úrovních a to včetně úrovně kulturní.

Do **společenského pilíře** patří veškeré instituce a jejich procesy, a to jak na lokální, tak na regionální i globální úrovni. Abychom mohli dobře fungovat, jako otevřená liberální občanská společnost, potřebujeme fungující instituce a správně nastavené procesy tak, aby fungovaly úměrně rozsahu a závažnosti problému na té které úrovni a aby o nich rozhodovali lidé, kterých se dotýkají.

A právě tyto čtyři pilíře byly inspirací pro čtyři výzkumné otázky, na které se tato práce pokouší odpovědět.

6.2.1 Výzkumné otázky vycházející z jednotlivých pilířů TUR

1. Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno jejich ohledem na životní prostředí a jiné ekologické aspekty, jakými jsou například pěstování biopotravin, snaha minimalizovat vlastní ekologickou stopu a podobně?

2. Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno ekonomickými aspekty, mezi něž patří například úspora z produkce vlastních potravin, finanční náklady na provoz zahrádky a podobně?

3. Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno sociálními aspekty souvisejícími s trávením času v zahrádkové osadě, jakými je například navazování sociálních kontaktů, nahrazování chybějících sociálních kontaktů, sdílení zkušeností, spolupráce a jiné?

4. Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno majetkově-právními poměry v dotčených zahrádkových osadách a také majetkově-právními poměry v kontextu s usedlostí Cibulka?

V následující kapitole je popsána metodologie, která doprovází tyto výzkumné otázky samotným výzkumem. V praktické části této práce jsou výzkumné otázky, a tím i zmiňované pilíře trvale udržitelného rozvoje neustále přítomné. Otázkou v pozadí je, zda jsou zahrádkové osady skutečně tím, za co je Jan Keller ve svém článku považuje.

7. Metodologie

Výzkum prováděný v zahrádkové osadě Technomat a Cibulka je kvalitativním výzkumem, přičemž konkrétním výzkumným plánem je případová studie. Snažím se v této práci ukázat, nejen jak funguje konkrétní zahrádková osada, ale také jací jsou lidé, kteří v ní mají svou zahrádku, co je motivuje k tomu, aby zde trávili svůj čas, jak zde hospodaří, jaký mají vztah k přírodě i ke své osadě a jaký vztah má osada k nim, respektive jaký má zahrádková osada význam sama o sobě.

Potřeba výzkumu vznikla z původní myšlenky, že zahrádky, jedněmi milované, jinými nenáviděné, jsou jakýmsi světem samy pro sebe. Zvenčí jsou uzavřené, oplocené a pečlivě uzamčené na několik zámků, ale když vstoupíte dovnitř, jsou vstřícné, milé a otevřené. Je to dané mnohými specifiky zahrádek samých i lidí, kteří na nich tráví svůj čas. Cílem výzkumu je tedy poznat tato specifika a ukázat obraz zahrádkových osad Technomat a Cibulka tvořících jeden společný prostor přímo v hlavním městě České republiky.

Ačkoliv jsou jednotlivé osady jedinečné svou historií, polohou i lidmi, kteří osady pomáhali a pomáhají vytvářet, jsou zároveň součástí většího celku. Tím celkem nemyslím Český zahrádkářský svaz, neboť ne každá osada musí být nutně členem, ale něco, co spojuje všechny zahrádkáře a jejich osady. V některých případech mohou být považovány za mezistupeň mezi „betonovou džunglí“, jak občas nazýváme městské prostředí, a přírodou. Zahrádkáři mají možnost být přírodě blíže, než lidé na některých sídlištích a v centrech měst, ale zároveň jsou od ní odříznuti. Někdy jen ploty, jindy zástavbou k osadě bezprostředně přiléhající. Můžeme na to ale hledět i tak, že zahrádkové osady vnáší přírodu tam, kde by jinak nebyla. Z pohledu zahrádkářů jde o jednoznačně pozitivní jev. Z pohledu řady obyvatel jde o „vadu na kráse“ městských prostředí.

7.1 Případová studie zahrádkových osad Cibulka a Technomat

V rámci případové studie jde o detailní studium jednoho případu nebo několika málo případů ve snaze zachytit složitost případu a o popis vztahů v jejich celistvosti. Předpokladem je, že důkladným prozkoumáním jednoho případu budeme moci lépe porozumět i podobným případům (Hendl, 2005). Případová studie osad Technomat a Cibulka může tedy posloužit ke srovnání s jinými zahrádkovými osadami, které byly rovněž podrobeny podobnému typu zkoumání, případně může být použita k pochopení jiných zahrádkových osad, které fungují na různých místech hlavního města Prahy.

Předmětem zkoumání jsou dvě zahrádkové osady – Technomat a Cibulka. Mají velmi těsně spojený vývoj, a proto jejich výzkum probíhal současně. Přistupovala jsem k oběma jako k samostatným osadám, ale mnohé závěry jsou shodné pro obě, proto je v takových případech nerozlišuji. V ostatních ohledech uvádím, které z osad se daný závěr týká.

Případová studie završující několikaměsíční terénní výzkum je v tomto případě nejpříhodnější výzkumnou variantou, neboť pomáhá pochopit specifickou situaci, jakou je fungování a každodenní život v zahrádkové osadě. Výstupem nejsou pouhá fakta, ale komplexní analýza všech aspektů ovlivňujících celkovou podobu zahrádkové osady. Tak jako okolní prostředí ovlivňuje naše životy, tak my ovlivňujeme prostředí kolem nás. Případová studie může pomoci pochopit, jak mohou lidé ovlivňovat podobu zahrádkové osady a jak ona může na oplátku utvářet jejich vnímání světa, případně i vnímání světa lidmi, kteří v blízkosti zahrádkové osady žijí, chodí kolem ní na procházky či do ní vodí své děti a učí je základním vztahům k živé přírodě.

7.2 Postup výzkumu

7.2.1 Výzkumné otázky

Na samém počátku výzkumu jsem si položila čtyři výzkumné otázky, na něž se pokusím v závěru výzkumu odpovědět:

5. Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno jejich ohledem na životní prostředí a jiné ekologické aspekty, jakými jsou například pěstování biopotravin, snaha minimalizovat vlastní ekologickou stopu a podobně?

6. Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno ekonomickými aspekty, mezi něž patří například úspora z produkce vlastních potravin, finanční náklady na provoz zahrádky a podobně?

7. Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno sociálními aspekty souvisejícími s trávením času v zahrádkové osadě, jakými je například navazování sociálních kontaktů, nahrazování chybějících sociálních kontaktů, sdílení zkušeností, spolupráce a jiné?

8. Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno majetkově-právními poměry v dotčených zahrádkových osadách a také majetkově-právními poměry v sousední usedlosti Cibulka?

Během výzkumu se vynořila řada témat, která se blíže či vzdáleněji dotýkají výše uvedených výzkumných otázek, na které však všechna pomáhají odpovědět.

7.2.2 Výběr výzkumného případu

Zahrádkové osady Technomat a Cibulka se staly vhodným výzkumným případem z několika důvodů. Zmíněné osady, které se ještě v období před výzkumem jevily jako osada jediná, se nacházejí v bezprostřední blízkosti usedlosti Cibulka, jejíž budoucí osud je stále nejistý a je příčinou mnoha dohadů. Zmíněné pochybnosti se tímto přenášejí i na osud zahrádkových osad, které sousedí s usedlostí a dříve na ni byly dokonce napojeny dodávkami vody. Ačkoliv mají zahrádkové osady prodlouženy nájemní smlouvu s Magistrátem hlavního města Prahy na dobu neurčitou, je vždy možné, že jim bude vypovězena, a to v minimální jednoroční výpovědní lhůtě. Vše závisí na tom, jak bude jednou s usedlostí Cibulka naloženo a jak se bude rozvíjet městská čtvrť Košíře. Koncept ÚP Prahy také prozatím hovoří ve prospěch zachování osad, nicméně i zde

existují pochybnosti o tom, jak proces schvalování a přijímání nového územního plánu nakonec dopadne. Dalším důvodem pro výběr těchto osad jako místa výzkumu byla jejich poloha v bezprostřední blízkosti parku i bytové zástavby, což z nich vytváří neuvěřitelně plynulý a přirozený přechod z městské zástavby do oblasti domestikované přírody. Dále to byla malá rozloha osad s malým počtem zahrádkářů. Terén byl tak lépe zvládnutelný a zároveň lze výsledky výzkumu srovnávat s výsledky z rozlehlejších osad a pozorovat případné shodné rysy či rozdíly. Bude jistě zajímavé sledovat, jak se liší, nebo neliší, sociální vztahy uvnitř osady a její fungování. V neposlední řadě to byla i známost a blízkost zahrádkové osady k bydlišti výzkumnice, což přispělo k častým a dlouhotrvajícím návštěvám kolonie bez časových a dopravních omezení.

7.2.3 Určení metod sběru dat a výběru vzorku

Metodami sběru dat jsou kvalitativní metody odpovídající povaze výzkumu včetně výzkumných otázek. Vybrala jsem tedy metodu kvalitativních rozhovorů, konkrétně rozhovorů pomocí návodu, metodu zúčastněného pozorování a rovněž metodu analýzy dokumentů. Získaná data byla poté podrobena analýze pomocí otevřeného kódování.

Cílovou populací, nebo také základním souborem, jsou v tomto výzkumu zahrádkáři v zahrádkových osadách v Praze. Výběrovým souborem zvoleným pro výzkum pak zahrádkáři v zahrádkových osadách Cibulka a Technomat. Získané údaje bude možné zobecnit na všechny prokazatelně podobné zahrádkové osady v Praze, anebo naopak ukáže jejich odlišnost.

Aby byla zajištěna reprezentativnost výběrového souboru, snažila jsem se do výzkumu zahrnout všechny kategorie respondentů, tedy respondenty z obou zahrádkových osad, různého věku, pohlaví, doby, po kterou si pronajímají zahrádku a tak dále. Respondenty jsem vybírala metodou náhodného (pravděpodobnostního) výběru, kdy každý element má stejnou šanci dostat se do výběrového souboru. Případné respondenty jsem oslovovala náhodně přes plot nebo přímo v kolonii až o okamžiku, kdy byly zastoupeny všechny možné kategorie respondentů. Malá rozloha osady nebyla žádným omezením proti skutečnosti, že případní respondenti se v osadě nacházeli v různých časech, docházky do osady se odvíjely od jejich aktuální nálady, a jelikož v osadách

nemají trvalé zázemí, nebylo možné je tam zastihnout v jakkoliv pro ně nepříznivém počasí, tedy za deště, zimy, větru či příliš vysokých teplot.

7.2.4. Předvýzkum

Provedení předvýzkumu bylo nezbytné zejména pro zmapování terénu tak, aby mohly být zvoleny či upraveny adekvátní výzkumné nástroje. Během předvýzkumu jsem se také mohla seznámit s prostředím, v němž bude výzkum probíhat a zmapovat alespoň základní vlivy, které mohou mít na výzkum vliv. V mém případě předvýzkum odhalil existenci druhé zahrádkové osady a pomohl při přípravě rozhovorů pro hlavní část výzkumu.

7.2.5 Sběr dat

Sběr dat probíhal jak v samotné zahrádkové osadě, tak v jejím bezprostředním okolí, na příslušných úřadech i konzultacemi s pověřenými osobami. Mou snahou bylo získat co možná největší počet respondentů a zdrojů, z nichž by bylo možné získat validní data. Rozhovory byly provázeny zúčastněným pozorováním a následně přepisovány. Poznatky získané z rozhovorů, pozorováním, analýzou dokumentů a příslušné literatury i poznatky získané z odborných konzultací byly průběžně zaznamenávány do terénního deníku.

7.2.6 Analýza a interpretace dat

Interpretace kvalitativních nestandardizovaných dat je sice časově náročnější, nicméně umožňuje lépe pochopit kontext zkoumaného případu.

S analýzou dat jsem začala již v průběhu samotného výzkumu. Postupně jsem si utvářela kategorie, na jejichž základě jsem později provedla analýzu ve snaze dopátrat se odpovědi na položené výzkumné otázky. Zvolila jsem postup založený na otevřeném kódování. Nejprve jsem data ze získaných rozhovorů převedla do digitální podoby, abych je mohla následně lépe rozřadit do jednotlivých kategorií. Poté jsem v přepsaných rozhovorech postupně lokalizovala jednotlivá témata, kterým jsem přiřazovala určité kódy. První rozdělení bylo velmi obecné a týkalo se především vtahu k jednotlivým výzkumným otázkám. V některých případech šlo o úplně nová témata. Vznikl tak seznam základních témat, která jsem postupně doplňovala o další témata a vzájemně je srovnávala mezi sebou a třídila.

7.2.7 Napsání diplomové práce

Na základě výsledků analýzy a interpretace dat byla sepsána tato diplomová práce. Samotné výsledky jsou obsahem všech zde uvedených kapitol, zejména pak kapitol v praktické části této práce.

7.3 Akční výzkum

V návrhu výzkumu je uvedeno, že tato případová studie má být doplněna ještě o prvky akčního výzkumu. Akční výzkum se od ostatních typů výzkumů liší hlavně tím, že do výzkumu aktivně zapojuje i osoby, jichž se samotných výzkum týká, v tomto případě tedy zahrádkáře. Výzkumník i respondent by měli mít rovnocenné postavení a aktivně se podílet na vyhodnocování a interpretaci dat stejnou měrou. Dále by měl mít takový výzkum i nějaký praktický vliv. Výzkum by se neměl pohybovat jen v teoretické rovině, ale též v praktické. Měl by poukazovat na zjištěné problémy a napomáhat k jejich řešení. Na začátku takového výzkumu je potřeba definovat onen problém i cíl změn, kterých chceme dosáhnout. Samotný výzkum se vyvíjí ve svém průběhu a měl by pružně reagovat na zjištěné poznatky i vzniklé problémy (Hendl, 2005).

Od záměru věnovat se během výzkumu i akčnímu výzkumu jsem nakonec upustila. Lidé tu žijí a pracují v jakési náladě smíření s možností, že mohou jednou o zahrádku přijít. Aktuální ohrožení necítí, nemají tedy potřebu bojovat za zachování své osady a užívají si klidu, který jim pobyt v přírodě nabízí. Prozatím doufají, že vše dobře dopadne a zahrádky zůstanou zachovány. Navíc správně vedený akční výzkum by musel jít ještě mnohem dál, než byl původní záměr výzkumu a nijak by nepřispěl k zodpovězení položených výzkumných otázek.

7.4 Metody sběru dat

Výběr metody sběru dat je určován jak terénem, tak typem informací, které potřebujeme získat, výzkumným problémem a samotným výzkumným plánem. Samozřejmě je také potřeba zohlednit možnosti výzkumníka.

Pro tuto případovou studii byly tedy zvoleny následující metody sběru dat:

7.4.1 Pozorování

Z rozhovorů můžeme zjistit, co si respondent myslí, zatímco z pozorování můžeme získat obraz toho, jaká je skutečná situace a porovnat respondentovu výpověď s objektivním stavem. Pozorováním můžeme doplnit informace získané z rozhovorů a studia dokumentů a získat podrobný popis zkoumaného prostředí.

Pozorování může být otevřené nebo skryté, zúčastněné nebo nezúčastněné, strukturované či nestrukturované (Hendl, 2005). Pro tuto případovou studii jsem jako nejvhodnější zvolila pozorování otevřené, ačkoliv někdy jsem kolonii pozorovala i skrytě. Ve většině případů však o mé přítomnosti zahrádkáři dobře věděli a pozorování zahrádek i své práce mi dovolili. Zároveň bylo pozorování spíše nezúčastněné. Původní záměr, stát se součástí osady, pomáhat zahrádkářům s prací na zahrádkách či se jinak v osadě angažovat, se bohužel nepodařil. Zahrádkáři pomoc odmítali a raději se posadili s termoskou čaje nebo kávy ke stolu nebo na lavičku a chvíli si během rozhovoru se mnou odpočinuli od práce. Pouze dvě respondentky při rozhovoru pokračovaly v práci. Pozorování bylo také nestrukturované. Neměla jsem stanovený žádný předpis, který by mi říkal, na co se mám zaměřit a na co ne. Snažila jsem se zmapovat celkovou podobu respondentovy zahrádky včetně bezprostředního okolí.

Pozorováním jsem se snažila především doplnit ty informace, na které jsem nezískala odpověď v rozhovoru. Ve většině případů se pozorování a rozhovory vzájemně doplňovaly.

7.4.2 Rozhovory

Kvalitativní rozhovory připouštějí velkou míru svobody jak pro tazatele, tak pro respondenta. Já jsem se rozhodla pro **rozhovor pomocí návodu**.

Před každým rozhovorem jsem si stanovila seznam témat, která musela být v rámci rozhovoru probrána. Obecné okruhy odpovídaly položeným výzkumným otázkám. Ke každému okruhu jsem pak měla uvedeny 3 – 4 základní otázky, které mi měly pomoci výzkumné otázky zodpovědět. Pomocné otázky také dobře posloužily, pokud se rozhovor vázl, případně pokud respondent dále odmítal rozvést nějakou svou odpověď či na položenou otázku odmítal nebo neuměl odpovědět. Jinak probíhal každý rozhovor volně, podle dané situace a konkrétního

respondenta. Pokud byl respondent z počátku rozhovoru více uzavřený, prodloužila jsem tu část rozhovoru, která byla méně formální, pokud byl více ochoten odpovídat, dříve jsme se přesunuli k důležitým otázkám.

Prohlubující a sondážní otázky se lišily podle respondenta. Návod pro rozhovor jsem po prvních dvou setkáních s respondenty ještě upravila tak, aby lépe vyhovoval zkoumanému prostředí.

Řazení otázek bylo dané spíše osobou respondenta. Někteří začali hovořit zcela sami, například o historii nebo o době, po jakou svoji zahrádku mají, jiní trpělivě čekali na každou moji otázku a odpovědím na osobní otázky se vyhýbali. U těch druhých bylo potřeba ptát se nejprve na koníčky a zájmy obecně, nechat respondenta trošičku se rozhovořit a uvolnit, teprve poté bylo možné se ptát na konkrétní činnosti, jimž se věnují na zahrádkách a na jejich vztah k zahrádce. Obecně jsem se snažila dodržet sled otázek postupující od otázek na to, co jsem mohla přímo vidět na zahrádkách, přes věcná fakta o zahrádkách až po vlastní názory a pocity respondentů, jejich znalosti a vnímání zahrádkové osady, včetně jejich názorů a dohadů na budoucí vývoj osady i celé Cibulky. Otázky demografické a kontextové, které mi měly pomoci pochopit osobu respondenta, jsem vkládala nahodile podle toho, jak nejlépe navazovaly na předchozí odpovědi respondenta.

Rozhovory s respondenty jsem nenahrávala na žádné nahrávací zařízení, ale přepisovala jsem je bezprostředně po skončení rozhovoru. Během rozhovoru jsem si dělala pouze poznámky do terénního deníku. Rozhodnutí nepoužívat diktafon ani jiné nahrávací zařízení vycházelo ze zjištění učiněných při předvýzkumu. Atmosféra v tak malé zahrádkové osadě jako je Cibulka nebo Technomat byla natolik neformální a bezprostřední, že by použití nahrávacího zařízení navazování vztahů spíše uškodilo. Navíc přepis rozhovorů byl prováděn vždy bezprostředně po skončení rozhovoru. Vždy však již bez přítomnosti respondentů.

Na začátku rozhovoru jsem představila sebe i školu, na níž je tato práce psána, neuváděla jsem však konkrétní katedru, neboť jsem se domnívala, že by tato informace mohla v některých případech zkreslit odpovědi získané od respondentů. Z dalších informací o sobě jsem uvedla pouze bydliště, což už se ukázalo při předvýzkumu jako velké plus, neboť v zahrádkách narazíte v naprosté

většinou případů na lidi z blízkého okolí. Skutečnost, že i já bydlím blízko osady, přispěla k otevřenosti respondentů.

Na závěr rozhovoru jsem požádala respondenta o souhlas s použitím informací získaných z rozhovorů. Slíbila jsem, že nepoužiji jména, maximálně čísla jejich zahrádek, což pro nikoho nebyl problém. Všichni respondenti souhlasili. S některými respondenty jsme si vzájemně předali kontaktní informace. Zejména to byla předsedkyně zahrádkové osady Technomat, která mi byla ochotna zodpovědět některé nejasnosti i později, pomocí elektronické pošty.

7.4.3 Dokumenty a fyzická data

Výzkum zahrádkových osad se nesoustředil pouze do osad samotných, ale probíhal rovněž na místně příslušných úřadech a studiem nezbytných dokumentů. Dokumenty v tomto výzkumu pomáhají pochopit pozadí fenoménu zahrádkových osad a zároveň doplňují data a informace získané pozorováním a rozhovory.

Dokumentem rozumíme taková data, která vznikla v minulosti, byla pořízena někým jiným než výzkumníkem a pro jiný účel, než jaký má aktuální výzkum (Hendl, 2005). Mezi dokumenty nepatří jen ty tištěné, ale i ty virtuální. Výhodou dokumentů je, že lze skrze ně získat objektivní data, která jsou menší měrou zkreslena osobou respondenta či tazatele, jak k tomu může docházet během rozhovoru nebo pozorování, nicméně s určitým zkreslením je nutné počítat vždy.

7.5 Kvalita výzkumu

Validita a důvěryhodnost výsledků výzkumu je v zájmu každého výzkumníka a brala jsem ji v potaz již od samého počátku výzkumu. Důležité je především jasné vymezení jednotlivých fází výzkumu a stanovení přesného časového harmonogramu tak, aby na každou fázi byl dostatek času. V případě této případové studie započala fáze rešerše literatury, studia dokumentů a získávání prvních kontaktů na podzim roku 2010. Fáze předvýzkumu byla zahájena v dubnu roku 2011. Samotný výzkum začal v květnu téhož roku a skončil v září. Od září roku 2011 probíhá analýza dat a psaní diplomové práce.

Mezi dalšími prvky zvyšujícími validitu výzkumu patří použití více různých metod sběru dat, transparentnost celého výzkumu i analýzy dat, co nejdříve a co nejčastěji přítomnost v terénu, snaha vyhledávat negativní příklady včetně

protipříkladů k vlastním názorům (Hendl, 2005) a v neposlední řadě uvědomění si postavení výzkumníka a snaha eliminovat vlastní zkreslení výzkumu.

7.6 Etika výzkumu

Výzkum byl realizován v souladu s etickými zásadami kvalitativního výzkumu. To v první řadě znamená získat od respondentů informovaný souhlas, tedy souhlas s podílením se na výzkumu, seznámení respondenta s náplní a cílem výzkumu a případně s použitím jména respondenta. Aktivním souhlasem se rozumí písemným podpisem stvrzený souhlas s podílením se na výzkumu. Pasivním souhlasem nevyžaduje písemný podpis, zato nesouhlas v tomto případě ano. V tomto případě byl od všech respondentů získán pasivní souhlas.

Účastníkům výzkumu nebyly zatajeny žádné informace, pouze nebylo zmíněno zaměření katedry, na níž se diplomová práce píše, tedy Katedra sociální a kulturní ekologie. Z obavy před možnými předsudky vůči ekologii, případně snahám respondenta zavděčit se výzkumníkovi a klást přílišný důraz na ekologické chování, byl respondentům sdělován pouze název a zaměření celé fakulty, tedy Fakulty humanitních studií. Účastníci si byli vědomi možnosti kdykoliv svou účast na výzkumu odmítnout a všem jim byla nabídnuta anonymita.

PRAKTICKÁ ČÁST

8. Legenda respondentů:

A. Manželský pár, zahrádková osada Technomat, zahrádka č. 9

Manželé jsou spolu v době rozhovoru 28 let. Zahrádku si pronajímají teprve 2-3 měsíce. Doporučila jim ji jejich kamarádka, která zde má svou zahrádku již delší dobu. Zmiňovanou kamarádkou je respondentka **I**, která s nimi sousedí na zahrádce č. 10. Dalším sousedem respondentů **A** je dcera z pánova prvního manželství (zahrádka č. 14), pro kterou původně zahrádku hledal. Mají pozitivní vztah jak k péči o tělo, tak k péči o duši. Zahrádka je podle jejich slov jen další variantou k trávení volného času. Ve volném čase jsou velmi aktivní a mají mnoho zálib.

B. Paní, osada Technomat, zahrádka č. 4

Paní je na zahrádce často s manželem, který si zahrádku sám pořídil před více než rokem a je rád, když ho sem žena a někdy i dcera doprovázejí. Zatímco manžel se ve velké míře o zahrádku stará sám a provádí nezbytné úpravy, respondentka **B** se nijak zvlášť neangažuje, kromě drobných zahradnických prací. Nezajímá se ani o běh zahrádkové osady a své sousedy. Na zahrádku chodí zejména za relaxací a odpočinkem.

C. Paní, zahrádková osada Cibulka, rohová zahrádka

Respondentka **C** je důchodkyně, která na zahrádce pracuje hlavně z nostalgie, neboť pamatuje zakládání osady, když tu pomáhala svým rodičům v roce 1971. Na zahrádce jí tedy drží zejména vzpomínky, a jak sama přiznala, tak i trochu odpočinku od manžela. Zahrádku má plnou ovoce, zeleniny i okrasných rostlin a je patrné, že práce se za touto krásnou zahrádkou skrývá opravdu mnoho.

D. Paní, zahrádková osada Technomat, zahrádka č. 19

Paní je součástí osady ze všech nejdéle, již od roku 1991. Je poslední nájemnicí, která získala zahrádku ještě přes tehdejší státní podnik Technomat. Zahrádka je jen jednou z mnoha jejích zálib. Považuje se za jakousi pamětnici osady. Její zahrádka je na první pohled chaotická, ale na druhý velmi živá a dynamická. Nechává všechny rostliny tak, aby se samy přirozeně prosadily, snaží se omezit negativní zásahy do zahrádky. Do osady přivedla respondentku **I**.

E. Pán, zahrádková osada Technomat, zahrádka č. 18

Pán má zahrádku tři roky, ale již před 30 lety sem chodil na procházky, jen tak nebo poté s dětmi a stále je to tu podle něj stejně pěkné. Když si před třemi lety všiml inzerátu, neváhal a pořídil si zde zahrádku. Často sem chodí sám, nejraději relaxovat po práci. Někdy ho na zahrádku doprovodí manželka nebo dcera.

F. Paní, zahrádková osada Technomat, zahrádka č. 17

Paní je zde již 10 let a momentálně je pokladnicí, stará se o finanční záležitosti osady Technomat. Zahrádku si dlouho sháněla, až narazila na tuto, která se jí podle jejích slov okamžitě zalíbila. Má to tu velmi ráda, zná tu všechny nájemníky. Na své zahrádce toho moc nepěstuje, snad jen pár květin. Chodí sem hlavně odpočívat a setkat se s přáteli.

G. Paní, zahrádková osada Technomat, zahrádka č. 6

Paní je současnou předsedkyní zahrádkové osady. Je tu 4 roky. Přišla právě v té kritické době, kdy došlo k havárii vody a řada lidí své zahrádky opustila. Velmi se zajímala i osud osady v době, kdy hrozil její zánik a disponuje širokým spektrem informací o této problematice. Ačkoliv má k rostlinám vřelý vztah, nikdy o zahrádce jako takové neuvažovala. Chopila se však příležitosti a, jak sama říká, do zahrádky se zamilovala.

H. Paní, zahrádková osada Technomat, zahrádka č. 13

Paní je již přes 70 let, ale přesto chodí na zahrádku pracovat alespoň 3 krát týdně. Zahrádku zdělila po dceři, která ji musela opustit. Dnes je dcera, respondentka **I**, opět v té samé osadě, ale pořídila si novou zahrádku, tuhle mamince přenechala. Jelikož paní přišla o větší část vlastní zahrady kvůli nově postavené garáži, chodí ráda pracovat sem. Naštěstí to nemá od domu daleko. Zahrádka je pro ni spíše práce, než relaxace. Relaxovat prý může doma na tom kousíčku zahrady, co jí zbyl.

I. Paní, zahrádková osada Technomat, zahrádka č. 10

Paní je dcerou respondentky **H**. Nejprve si v zahrádkové osadě Technomat pronajímala zahrádku č. 13, tu pak opustila, neboť žila v domě s vlastní rozlehlou zahradou. Později se do osady opět vrátila, nejprve na zahrádku č. 18 a později se přesunula na současnou zahrádku č. 10. Do osady ji přivedla respondentka **D**. Ona sama sem přivedla svoji maminku, respondentku **H**, také respondentku **F** a manžele z vedlejší zahrádky, respondenty **A**. Dojíždí sem pouze o víkendech,

neboť to má na zahrádku z domova poměrně daleko. Jezdí sem zejména pracovat a setkávat se s maminkou. Snaží se k zahrádce přistupovat permakulturním způsobem. Relaxovat prý může doma, kde má ke všemu ještě na starosti zahrádku ve vnitrobloku domu.

J. Paní, zahrádková osada Technomat, zahrádka č. 18

Paní z této zahrádky je zde také krátce, stejně jako respondenti A. V listopadu tu bude rok, ale intenzivněji má čas docházet na zahrádku až posledních několik měsíců. Je velmi zaměstnaná a doufá, že sem bude moci chodit relaxovat, jak manuální prací, tak odpočinkem. Zatím ze zahrádky odstraňuje stromy a křoví, odváží staré konstrukce. Už teď má ale jasnou představu o tom, jak bude její zahrádka jednou vypadat. O volné zahrádce se dozvěděla díky respondentce F, tedy paní ze sousední zahrádky.

K. Pán, zahrádková osada Cibulka, zahrádka v pravém horním rohu (přímo sousedí s osadou Technomat)

Pán je asi nejmladším člověkem, s nímž jsem v rámci výzkumu hovořila. Stále studuje na vysoké škole a zahrádku si pořídil s vidinou ideálního místa na setkávání s přáteli a na studium. Ani práce na zahrádce mu není cizí, je to podle něj ideální způsob relaxace. Na nápad poříditi si zahrádku přišel náhodou, když běžel okolo osady a zahlédl na plotě viset inzerát. Nyní si zahrádku pronajímá již rok a půl.

9. Každodenní život v zahrádkových osadách

Technomat a Cibulka

V následujících kapitolách jsou uvedeny poznatky z rozhovorů a pozorování doplněné doslovnými výroky respondentů. Jsou zde porovnány obě sousední zahrádkové osady i jednotliví respondenti. Jelikož by jejich věková struktura nedala vzniknout stejně početným skupinám, které by mohly být vzájemně srovnávány, je text řazen podle jednotlivých témat, ke kterým se respondenti nejčastěji vyjadřovali.

9.1 Zahrádkářské začátky

V době před čtyřmi až pěti lety, kdy podle jednotlivých zahrádkářů vrcholily obavy z možného zrušení zahrádkových osad, a kdy zároveň došlo podle jejich výpovědí i k havárii a následnému přerušení dodávek vody z usedlosti Cibulka, došlo také k poměrně velké obměně nájemníků obou zahrádkových osad. Tato vcelku nedávná etapa vývoje je zároveň velmi významným předělem, který ovlivnil stávající podobu zahrádkových osad. Ze zahrádek odešli ti nájemníci, které tehdejší situace odradila od dalšího prodlužování nájemní smlouvy, ať už to bylo jejich věkem, strachem o budoucí vývoj osad nebo přerušenými dodávkami vody. Pravděpodobně byla příčinou většího odlivu nájemníků kombinace všech těchto faktorů. Situace byla obdobná jak v zahrádkové osadě Cibulka, tak v osadě Technomat.

Respondenti jsou členy osady různě dlouho. Například respondentka **C** vzpomínala na to, jak pomáhala zahrádkovou osadu Cibulka s rodiči budovat v roce 1971. Na druhou stranu respondenti **A**, se kterými jsem vedla první rozhovor, byli v osadě Technomat teprve velmi krátce, necelé tři měsíce. A ačkoliv zahrádková osada Technomat vznikla jako zájmový kroužek pro zaměstnance stejnojmenného státního podniku, tak pouze respondentka **D** má svou činnost na zahrádce schválenou ještě Závodním výborem ROH.⁵⁰ Ostatní nájemníci přišli do zahrádkové osady až poté, co patronát nad zahrádkami převzal Český zahrádkářský svaz, což bylo s definitivní platností až po roce 1991. Nicméně šlo o pozvolný proces a trvalo několik let, než ČZS zcela nahradil Technomat.

---

⁵⁰ Více o ROH také viz kapitola č. 2 – **Historie zahrádkářských hnutí až po vznik Českého zahrádkářského svazu.**

Někteří z respondentů přišli ke své zahrádce náhodou, když se procházeli nebo běhali kolem zahrádkových osad a upoutal je inzerát nabízející k pronájmu volnou zahrádku. „*Jezdil jsem tudy kolem kolonie s kočárkem, když byly děti malé. Od té doby jsem se tu rád procházel a jednou jsem tu na plotě viděl inzerát, že se uvolnila zahrádka, a tak jsem si ji pořídil.*“ (respondent **E**). Také respondent **K** se rozhodl až poté, co ho zaujal inzerát. „*Řekl jsem si, že ten nájem není až tak vysoký a že do toho chci jít.*“ (respondent **K**) Řada respondentů si zahrádku pořídila na radu či doporučení svých kolegů z práce či přátel. Takových respondentů je v zahrádkové osadě Technomat většina. Nyní tu přátelé a rodiny tráví čas společně a to dodává osadě jedinečnou přátelskou atmosféru. Na doporučení dali jak lidé, kteří o pořízení zahrádky příliš neuvažovali, ale ta možnost se jim zalíbila, i lidé, kteří cíleně zahrádku sháněli a díky pomoci přátel či rodiny se dostali sem.

Respondenti z obou zahrádkových osad přišli tedy v různých etapách vývoje osad. V žádném případě nelze říci, že ti věkem nejstarší jsou tu nejdéle. Důkazem jsou respondenti **A**, kteří přišli do osady Cibulka jako poslední a zároveň patří k nejstarším. Respondentka **C** je tu přes 40 let, respondentka **D** asi 20 let, respondentka **F** 10 let, respondentky **H** a **I** jsou tu mezi 5 a 10 lety, respondent **E** a respondentka **G** jsou zde 3 a 4 roky, respondentka **B** a **J** jsou to něco málo přes rok, stejně jako respondent **K**. A respondenti **A** byli v době rozhovoru nájemci zahrádky asi 3 měsíce. Pokud pomineme respondenty **A**, tak poslední tři příchozí do zahrádkové osady, byli spíše mladší ročníky. Respondentky **B** a **J** mají dospívající děti, respondent **K** je sám ještě student a žije u rodičů. Lze tedy hovořit o jisté tendenci, že zahrádky si pořizují stále mladší ročníky. Nicméně není to pravidlo. Respondenti **A** potvrzují, že nikdy není pozdě se zahradničením začít. Pro ně přišel ten pravý čas až nyní. Nejstarší respondentka, respondentka **H**, také není v osadě příliš dlouho. Dříve měla vlastní zahrádku a zahrádkářkou v osadě se stala až sledem okolností, které jsou popsány níže. Věk tedy nerozhoduje. Rozhodují životní okolnosti společně s příležitostmi. Věk v případě zahrádkových osad Technomat a Cibulka ani nijak výrazně nerozděluje respondenty v tom, jak k zahrádce přistupují a jakým způsobem na ní tráví čas.

9.1.1 Přátelské a rodinné vazby v osadě Technomat

Respondentka **D**, tedy respondentka, která je zde podle svých vlastních slov ze všech nájemníků nejdéle, sem přivedla i respondentku **I**, se kterou ji pojí vzdáleně příbuzenský vztah. Respondentka **I** poté doporučila zdejší zahrádku respondentce **F**, která dlouho a mnohokrát neúspěšně zahrádku sháněla, až si nakonec velmi oblíbila prostředí na Cibulce. Dále sem respondentka **I** přivedla svoji maminku, respondentku **H**. Té nejprve přenechala svou zahrádku, neboť se rozhodla osadu opustit, ale později se sem vrátila, na jinou zahrádku, aby byla své mamince na blízku. Když se do osady podruhé vrátila, přivedla i další nájemníky, a to respondenty **A**, kteří původně sháněli zahrádku pro dceru, která nyní chodí na sousední zahrádku se svou dcerou. Nyní zde tráví čas všichni dohromady. Respondentka **F** zase přivedla známou z místa svého bydliště, respondentku **J**. Respondent **E** doporučil zdejší zahrádku kolegovi z práce, manželovi respondentky **B**.

Na tak malém a uzavřeném prostoru se lidé rádi obklopují svými přáteli nebo rodinou, lidmi, kterým důvěřují. Spíše zahrádku doporučí svým přátelům nebo příbuzným, než aby si je pronajímali lidé cizí. Zejména po několika zkušenostech s krádežemi respondentka **F** potvrdila, že si dobře vybírají, koho si sem pustí.

Panuje zde tedy velmi přátelská a tolerantní atmosféra, neboť téměř každý respondent je v osadě spjat s jiným zahrádkářem přátelskými nebo příbuzenskými vazbami. Není vyloučeno, že do zmíněných vazeb jsou zapojeni i ostatní nájemníci, jejich přímá vyjádření však bohužel nemám. Někteří chodí na zahrádku jen velmi zřídka a bylo obtížné získat potřebné informace, ovšem v zahrádkových osadách takovýchto rozměrů zná každý každého, a proto není tajemstvím, že například nájemnice ze zahrádky č. 5 je sestrou respondentky **G**, současné předsedkyně osady, a nájemnice zahrádek č. 1 a 2 je rovněž nájemnicí zahrádky v osadě Cibulka. A ačkoliv se jí prý líbí více na zahrádce v osadě Technomat, častěji pracuje na zahrádce v osadě Cibulka, což je vidět na stavu její zahrádky v osadě Technomat. V obou však udržuje velmi dobré vztahy s ostatními nájemníky.

9.1.2 Přátelské a rodinné vazby v osadě Cibulka

Vazby v zahrádkové osadě Cibulka se nepodařilo zmapovat do takové míry, jako v zahrádkové osadě Technomat. Respondentka **C** neznala nájemce ze sousední zahrádky a respondent **K** zase uvedl, že se zdraví se svými sousedy a pak nejvýše s nájemníky, které míjí po cestě na svou zahrádku, nicméně žádné hlubší vazby nemá a ani si jich není mezi ostatními vědom. Je jistě možné, že tam podobné vazby jsou, ale podle respondentky **F** došlo s odstávkou vody k většímu odlivu nájemců právě ze zahrádkové osady Cibulka a bylo nutné zahrádky rychle obsadit, aby ostatní nájemci nemuseli platit poplatky ČZS za prázdné zahrádky ze svého. Domnívá se, že některé zahrádky odkoupili cizí státní příslušníci, kteří mají zájem i o usedlost Cibulka. *“Zdá se mi, že tam už dlouho nikdo nechodí.”* (respondentka **F**) Je proto možné, že některé zahrádky v zahrádkové osadě Cibulka jsou dlouhodobě prázdné a tvoří tak bariéru pro navazování kontaktů na sousedních zahrádkách. Také byly jistě mnohé vazby zpřetrhané tím velkým odlivem nájemníků. Na druhou stranu to mohli vyřešit stejně jako v osadě Technomat, kam si stávající nájemníci přivedli své známé. Pravděpodobně se tak nestalo proto, že se hrozba zrušení zahrádkové osady Cibulka zdála naléhavější, než v osadě Technomat. Respondentka **C** uvedla, že se doslechla, že by měla být kvůli zástavbě zrušena větší část právě té jejich osady, zatímco osada Technomat měla být zachována.⁵¹ Pokud by to byla pravda, byl by to jasný signál k tomu, aby noví nájemníci do osady nepřicházeli. Přesto si zde respondent **K** zahrádku pořídil. *„Předseda mi, myslím, říkal, že by se to tu mohlo jednou zrušit, ale co, tak se uvidí.”* (respondent **K**)

9.1.3 Co mají respondenti ještě společné

Všechny respondenty ale spojuje, že jejich současné podmínky bydlení jim neumožňují mít zahrádku přímo u svého domu. Jedinou výjimkou je respondentka **H**. Většina respondentů bydlí buď v panelovém, nebo jiném bytovém domě. Dvě nájemnice přišly o zahradu u domu rozvodem manželství. Respondentce **H** vyrostla na zahradě garáž, a ačkoliv jí malý proužek zbyl, ráda přijala nabídku své dcery převzít její zahrádku. Navíc to nemá domů daleko a může si tu pěstovat vše

---

⁵¹ O zrušení osad kolovaly v osadě nesčetné dohady, k nimž neexistují přímé podklady, přesto lze na základě řady indicií vysvětlit tyto domněnky a také činit obdobné závěry. Více k tomuto tématu se lze dočíst v kapitole č. 9.8.1 – Role městské části Praha 5.

to, co se na ten úzký proužek, který jí doma ze zahrady zbyl, nevejde. „*Sice tam mám kousek, o který se také musím starat, ale pěstuji hlavně tady.*“ (respondentka **H**)

Někteří z respondentů si vzpomínají, že jako děti žili v domě se zahradou, nebo že alespoň někteří z jejich příbuzných vlastnili dům se zahradou, kde mohli trávit čas. Nikdy to však nebyl onen rozhodující motiv, proč si toužili pořídit vlastní zahrádku. Naprostá většina respondentů navíc nikdy žádnou zahradu neměla. Například respondentka **G** si pořídila zahrádku jen dočasně, aby si vyzkoušela, zda ji bude zahradničení bavit či nikoliv, a nyní na ní nedá dopustit. „*Zahrada je můj koníček, nebo se jím asi postupně stala. Původně jsem tu chtěla být jen dva roky, ale zamilovala jsem si to tu.*“ (respondentka **G**) Podobně jsou na tom i další z respondentů. Jejich motivace pro pořízení zahrádky jsou široce popsány v následující kapitole.

9.2 Motivace, které vedly respondenty k pořízení si zahrádky

Motivace jednotlivců k pořízení zahrádky se neliší tolik, jak jsem si zpočátku myslela. Mezi respondenty se objevují tři hlavní motivy. Tím prvním je, že respondent zahrádku nikdy neměl a chtěl si jí pořídit, i když zprvu jen s velmi mlhavou představou o tom, co na ní bude pěstovat a jak ji upraví. Toužili po kousku přírody, který bude jen jejich, kde budou moci trávit svůj čas. Druhým motivem je, že respondent přišel o zahradu stěhováním, rozvodem nebo zástavbou, a zahrádka v zahrádkové osadě mu ji má pomoci nahradit. Ke třetímu motivu přivedla dotčené respondenty spíše náhoda, na jejímž konci si respondent klade prostou otázku: „*Proč ne?*“ Náhody to mohou být různé, ale spojuje je neplánovanost, s jakou zahrádkáři ke svým zahrádkám přišli.

Z těchto kategorií se vymyká respondentka **C**, která jako jediná zdělila zahrádku po rodičích a respondentka **B**, která po zahrádce nijak netoužila a pouze na ni doprovází manžela, aby zde společně trávili čas. Na rozdíl od respondentky **B**, která se o zahrádku ani zahradničení příliš nezajímá, má respondentka **C** ke své zahradě skutečně vřelý vztah a hlavně cit. Po letech práce na zahrádce již pozná, co rostliny potřebují jen z pouhého pohledu na ně a stará se o ně s velkou péčí. Na zahradě jí kvetou okrasné květiny, keře i stromy a daří se jí sklízet košíky plné ovoce a zeleniny. Na zahrádce ale zůstává hlavně z nostalgie, drží ji tam

vzpomínky z dětství i vzpomínky na rodiče. A možná právě proto, že si zahrádku sama nevybrala, říká, že by jí zase tolik nevadilo, kdyby o zahrádku přišla. „*Kdyby to celé zrušili, tak se holt nedá nic dělat, ale takhle mi to nedá.*“ (respondentka **C**) Na závěr pak dodala, že má na zahrádce alespoň klid od manžela.

Pro všechny respondenty je hlavním společným rysem skutečnost, že nikdo z nich nemá vlastní zahradu. V tomto ohledu je výjimkou respondentka **H**, která zahradu sice má, ale z velké části zastavěnou garáží, a respondentka **I**, která se stará ještě o zahrádku ve vnitrobloku domu, v němž obývá přízemní byt.

Při bližším zkoumání jednotlivých osudů však lze drobné odlišnosti v jejich motivacích nalézt.

9.2.1 Individuální motivace a příběhy respondentů

Respondenty **A** přivedla náhoda k zahrádce jen z části. Hledali zahrádku, ale ne pro sebe, pro dceru, která o svou zahradu přišla. Našli jí nádhernou parcelu v zahrádkové osadě Technomat na doporučení přítelkyně, respondentky **I**. Shodou okolností zde rovnou, na zahrádce sousedící s dceřinou, zůstali. Oba hodně cestovali a stále cestují. Žijí aktivním životem, sportují a rádi tráví čas v přírodě. Ačkoliv je nikdy nenapadlo pořídit si vlastní zahrádku, zalíbilo se jim tu a tráví tu veškerý svůj volný čas. Říkají, že jsou pány svého osudu, že pokud chtějí jít na zahrádku, jdou. Pokud chtějí dělat cokoli jiného, věnují se právě tomu. Jediné, co dělat nechtějí, je „*čekat doma na smrt*“ (respondent **A**). Ačkoliv jsou nájemníky zahrádky jen velmi krátce, bylo na nich vidět veliké nadšení, vždyť na zahrádce byli téměř pokaždé, když jsem v osadě byla i já. Podobně často tam byl už jen respondent **E** nebo o něco méně často respondentka **D**.

Respondentka **H** chodí na zahrádku také poměrně často, prý třikrát týdně. Je to dáno hlavně tím, že bydlí asi jen 5 minut chůze od zahrádkové osady. U ní se sešly hned dva motivy pro pořízení zahrádky. Jednak přišla o podstatnou část vlastní zahrady, a jednak její dcera zahrádku opouštěla a chtěla ji věnovat někomu, kdo se o ni dobře postará. Ačkoliv sama říká, že jí práce na zahrádce velmi vyčerpává, je na první pohled patrné, že se jí nedokáže vzdát. O tom svědčí i skutečnost, že po návratu dcery do osady si zahrádku nechala a dcera si pronajala jinou. Její dcera, respondentka **I**, spojila svůj návrat do osady

s návštěvami rodičů, nyní už jen maminky. Zájem o zahradničení však v sobě také nezapře. Tato žena se jako jediná z respondentů snaží cíleně o permakulturní způsob uspořádání vlastní zahrady.⁵²

Částečně permakulturní způsob lze nalézt i na zahrádce respondentky **D**. Sama to však permakulturním způsobem nenazývá, ačkoliv některé znaky permakultury jsou tu patrné – podporuje rostliny, které tu prospívají přirozeně, podporuje jejich přirozenou migraci a rozmanitost. Jak jsem již zmínila výše, respondentka **D** je jedinou nájemnicí, která získala zahrádku ještě přes státní podnik Technomat. Jelikož si ji pořídila až v roce 1991, nelze se domnívat, že to bylo pod tlakem nějak se společensky angažovat. Spíše využila možnosti, která se jí nabídla. Navíc po roce 1991 už zahrádková osada spadala pod ČZS a nikoliv pod Technomat, a tak vlastně využila poslední možnost získat zahrádku přednostně, než byly nabídnuty široké veřejnosti. „*Kamarád z práce věděl, že by se mi tu líbilo, a tak mi dal vědět, když se objevila volná zahrádka. Pak na schůzi projednali, jestli na zahrádku můžu a schválili mi to.*“ (respondentka **D**) Zahrádka je jejím velkým koníčkem, nikoliv však jediným, jak mi sama zdůraznila.

Respondent **E** je na zahrádce téměř každý den. Zajde sem po práci na chvíli posedět, přečíst si noviny nebo něco opravit, případně zasadit či sklidit. „*I v zimě sem alespoň jednou do týdne zajdu, omrknout, jestli se něco nerozbito a tak.*“ (respondent **E**) Vztah ke zdejší přírodě si tento nájemník zahrádky v osadě Technomat budoval již před desítkami let, když tu se svými malými dětmi chodil na procházky. „*Mám to tady rád, líbí se mi tu, hlavně to ticho, stromy, něco si upéct na ohni, lehnout si do trávy....*“ (respondent **E**) I jeho přivedl na nápad poříditi si tu zahrádku až inzerát, který tu uviděl při jedné ze svých procházek. „*Je to taková náhrada chalupy.*“ (respondent **E**)

Respondentka **F**, pokladnice v zahrádkové osadě Technomat, tu má zahrádku již 10 let. Po dlouhém hledání si ji zde pořídila na doporučení své známé, respondentky **I**. Říká, že jakmile to tu uviděla, věděla, že je to konečně to

---

⁵² Permakulturou je nejen styl vytváření zahrad, ale veškerého životního prostředí člověka. Cílem je žít v prostředí, které je trvale udržitelné a stále se obnovující. Permakulturní techniky jsou pro dané prostředí přirozené a tím i výhodné pro obě strany, pro přírodu i pro člověka, neboť jsou k přírodě šetrné a zároveň i levné a jednoduše aplikovatelné. Více o permakulturním způsobu se lze dočíst například v knize **Permaculture One: A Perennial Agriculture for Human Settlements** od autorů Billa Molisona a Davida Holmgrena. Podrobná citace je k nalezení v seznamu literatury.

pravé místo. Má velmi ráda přírodu, ale ještě raději sem přichází za klidem a za přáteli, kterých tu má za ta léta hodně. „*Nejlepší je, když pustíte z hlavy všechny ty blbosti a vrátíte se k řádu přírody.*“ (respondentka **F**) Nicméně její zahrádka má k divočině daleko. Zahrádku si pořídila hlavně pro radost a ne pro práci, proto na její zahrádce mnoho záhonů nenajdete. Respondentka **F** je nejen velmi optimistická ale také dobrosrdečná žena. Říká, že se nechce za ničím honit, pro nic se stresovat. Co stihne vyplít, to stihne, ostatní počká. „*Jsem aktivní důchodkyně a zahrádkářka s rozumným pohledem na přírodu. Mám radost z toho, co vyrostе, ale nehrotím to, neobětují tomu tolik času jako jiní.*“ (respondentka **F**) Chodí sem hlavně odpočívat a ne pracovat.

Podobně je na tom i respondentka **J**. Bydlí ve stejném domě jako respondentka **F** a zdejší zahrádku si pořídila právě na její doporučení. Na první pohled se může zdát, že do zahrádkové osady ji nenalákala příroda jako taková, ale spíše potřeba odpočinout si od náročné práce, když říká: „*...já jsem si tu zahrádku pořídila z čistě sobeckých důvodů, potřebuji se tu vyventilovat...*“ (respondentka **J**), ale později se rozprávěla o tom, kde co chce mít a jak krásná jednou její zahrádka snad bude. „*Tady možná strom a támhle několik květinových záhonů, támhle keře.*“ (respondentka **J**) S přírodou má zkušenosti již z dětství. Ví, že na zahrádce ji čeká nejen práce, ale také odměna v podobě vzkvétající zahrady, která bude odrazet veškeré úsilí, které do ní bylo vloženo. A právě na to se respondentka **J** těší.

Neboť je respondentka **J** velmi zaměstnaná žena, udělá si na zahrádku čas opravdu jen výjimečně. Je ovšem vidět, jak moc by tu svůj čas chtěla trávit co nejčastěji. Hledá odpočinek i ventil a doufá, že to všechno najde na vlastní zahrádce, kterou sice teprve dává postupně dohromady, ale již teď je zapálenou zahrádkářkou.

O motivacích respondentek **B**, **C** a **H** a respondentovi **K** již hovořím výše. Respondentka **B** pouze doprovází na zahrádku svého manžela a jí samotné zahrádkaření nic neříká. Respondentka **C** je zapálenou zahrádkářkou, která je v osadě Cibulka již od samého počátku. Zahrádka je odkazem jejích rodičů, což je také její hlavní motivace, proč tu zůstává a pracuje. Respondentka **H** převzala zahrádku po dceři poté, co zástavbou přišla o tu svou a respondent **K** přišel na nápad pořídít si zahrádku až v okamžiku, kdy uviděl inzerát. Chtěl to zkusit a mít

své vlastní místo, kde by mohl trávit svůj čas, bez rodičů, zato s přáteli.

9.3 Sousedské vztahy v zahrádkových osadách

Z předešlých kapitol by se mohlo zdát, že se v zahrádkové osadě Technomat zná blíže každý s každým. Není tomu tak. Najdou se zde i lidé, kteří s ostatními zahrádkáři nekomunikují, pokud to není nezbytně nutné, a znají se spíše jen od vidění. Každý také požaduje na své zahrádce určitou míru soukromí.

V zahrádkové osadě Cibulka se znají většinou jen lidé z bezprostředně sousedících zahrádek. To samozřejmě neplatí o lidech, kteří se znali i před příchodem do zahrádkové osady a mají zahrádky na opačných koncích osady. „*No to je vlastně pravda, znám jenom ty lidi po cestě od branky a pak tady toho pána vedle a toho pode mnou.*“ (respondent **K**) Nicméně v zahrádkové osadě Cibulka se mi nepodařilo vzájemné vazby a sousedské vztahy zmapovat tak, jako v zahrádkové osadě Technomat.

V zahrádkové osadě Technomat mezi sebou nejvíce komunikují lidé převážně ze sousedních zahrádek. Nezáleží tolik na tom, kdo koho do zahrádkové osady přivedl či kdo komu zahrádku doporučil, ale spíše na intenzitě kontaktů mezi sousedy a sdílení společných problémů. Například respondentka **F**, kterou do osady přivedla respondentka **I**, se tolik nestýká s ní, jako právě s její matkou, respondentku **H**, s níž sdílí společnou benzínovou sekačku na trávu a navzájem si na zahrádkách vypomáhají. Jelikož respondentka **H** bydlí nedaleko, je sekačka uskladněna u ní v domě, je však ve vlastnictví respondentky **F**. Respondentka **F** se také přátelí s předsedkyní osady, neboť spolu ve velké míře a často spolupracují a společně řeší provozní problémy zahrádkové osady. Organizují společně například svoz odpadu a vyhlašují brigádnické hodiny, na nichž se velkou měrou samy podílejí. Pojila je také snaha obnovit dodávky vody do osady, což se bohužel nakonec nepodařilo, neboť všechna možná řešení byla nad finanční možnosti osady Technomat. Naopak třeba manžela respondentky **B** jsem ani při jedné z mých návštěv v osadě neviděla trávit čas nebo hovořit s respondentem **E**, ačkoliv jejich příchod do osady je také vzájemně propojen. Domnívám se, že je to vzdáleností jejich zahrádek. Každý z respondentů se snaží trávit co nejvíce času na své zahrádce. Není tedy běžné, aby zahrádkáři trávili příliš mnoho času na jiných zahrádkách. Nehledě na to, že na zahrádce je mnohdy tolik práce, že ani

není kdy.

9.3.1 Brigádnické hodiny

K upevnění vazeb mezi zahrádkáři dříve přispíval organizovaný společenský život. „*Život v kolonii organizoval Národní výbor, přiděloval dotace, vedl společnou dílnu.*“ (respondentka **D**) V současné době se žádné společné aktivity ani v jedné z osad nekonají. Není zde žádná společná místnost ani tlak účastnit se brigádnických hodin. V zahrádkové osadě Cibulka řeší brigádnické hodiny tak, že na jarní schůzi vyberou speciální poplatek, z něhož budou případné opravy či svozy odpadu hrazeny, a předseda osady se o to buď postará sám, nebo požádá dobrovolníky, aby mu pomohli. „*Před pár týdny nám předseda rozeslal maily, zda mu někdo nepomůže s opravou plotu, tak jsem se přihlásil, že klidně pomůžu, ale od té doby žádná odpověď, tak nevím.*“ (respondent **K**)

Před létem organizovaly předsedkyně a pokladnice v zahrádkové osadě Technomat svoz odpadu. Najaly kontejner a informovaly všechny nájemníky ohledně data a doby přistavení kontejneru spolu s výzvou, aby přišli pomoci. Plán byl podle respondentky **F** takový, že se nejprve naloží společný odpad, tedy nějaký nepořádek z hořejší zahrádky po předchozím nájemníkovi, také pak nepořádek ze staré prostorné budky, kterou nyní mohou zájemci využívat jako sklad zahradnických nástrojů, a teprve poté individuální odpad z vlastních zahrádek nájemníků, aby se kontejner využil celý, zbude-li v něm místo. Ve skutečnosti však prý dorazila jen hrstka nájemníků a ti se snažili nejprve zbavit vlastního odpadu.

9.3.2 Solidarita a tolerance

Z výše uvedeného se zdá, že mezi jednotlivými nájemníky neexistuje velká solidarita, ovšem z výsledků pozorování je jasné, že se nedá v tomto ohledu zobecňovat. Byla jsem svědkem jen drobných příhod, kdy se jedni zahrádkáři pozastavovali nad chováním druhých, jinak se vztahy jevily vždy jako velmi tolerantní a přátelské. Co se týče vzájemné pomoci, je zpravidla omezena na dobré přátele ze sousedních zahrádek. Nájemníci se vzájemně zdraví, chválí si své zahrádky, ať už na ně mají jakýkoliv názor, tolerují dočasné snížení vlastního komfortu, pokud například nový nájemník potřebuje svou zahrádku uvést do adekvátního stavu. „*Třeba ten kouř mi nevadí. Trochu se tu dusím, ale je to*

přírodní kouř, patří to k tomu.“ (Respondenti *A*, když respondentka *J* páčila klestí.)

Ti z respondentů, kteří mají svoji zahrádku přímo u některého z vchodů, často ani nechodí dál do osady a některé dny tak přijdou a odejdou, aniž by s kýmkoliv mluvili. Například respondentka *D* tak využila možnost provést mě po celé osadě, ukázat mi jednotlivé zahrádky a také si je po dlouhé době sama, mohla prohlédnout. I respondentka *F* má zahrádku na kraji osady u vrátek a velmi ráda mě provedla a také se po osadě ráda podívala. Ta ovšem jako jedna z mála nechodí do zahrádky jen za klidem, ale též za lidmi. „*Je to hodně o lidech, jací se tu sejdou.*“ (respondentka *F*) Zdá se tedy, že ačkoliv mezi jednotlivými zahrádkami nejsou téměř žádné ploty, přesto tam na určité bariéry narazit lze.

Mírumilovnou atmosféru v zahrádkové osadě tak udržuje hlavně společná láska k zahrádkám, společný vlastnoručně vybudovaný sklad na nářadí a svého času i společný suchý záchod, tzv. kadibudka. Je ovšem stále častějším jevem, že si jednotliví zahrádkáři řeší problematiku kolem suchého záchodu po svém. Například zde tráví méně času nebo si staví vlastní kadibudky. V zahrádkové osadě Cibulka nemají ani společný sklad ani jiné společné zařízení.

Rozdílné názory se však mohou projevit v okamžiku, kdy se zeptáte na názor jednoho zahrádkáře na zahrádku některého ze sousedů. I zde převládá tolerance, ale rozdíly v přístupu k vlastní zahrádce jsou zde nemalé. Tolerance navenek se však zdá být až křečovitou a jakoby spoutanou vědomím, že sdílím-li prostor s ostatními zahrádkáři, není radno jejich práci či počínání kritizovat.

Pokud jeden zahrádkář druhého nepozve, nebo není-li to nutné k přechodu k vlastní zahrádce, na pozemek si respondenti navzájem nechodí. Po zahrádkové osadě se nikdo jen tak neprochází a žádný společný prostor pro setkávání zde není. Panuje zde určitá harmonie, i když spíše povrchní, a ta musí být pro dobro všech zachována. Spory na tak omezeném prostoru by měly fatální dopady, což zahrádkáři jistě vědí.

9.4 Jak zahrádkáři hospodaří

Každý zahrádkář si svou zahrádku obstarává po svém a každý má jiné představy o tom, jak by měla „ta pravá“ zahrádka vypadat. Principiálně lze zahrádkáře rozdělit na dva tábory a použijí k tomu ty samé kategorie, jaké použila

také respondentka **D**, tedy tzv. „systematiky“ a zahrádkáře s tzv. „volnějším přístupem“ k zahrádce.

Takový systematik, to je typ zahrádkáře, který má svou zahrádku pečlivě upravenou, většinu rozlohy zahrádky, nebo alespoň její podstatnou část, zaujímá pečlivě střížený trávník a na zbytku plochy jsou pečlivě upravené záhonky, ať už se zeleninou nebo s okrasnými rostlinami. Nesmí chybět ani pečlivě upravené posezení k odpočinku po náročné práci, odkud je možné kochat se výsledky své práce. Takových zahrádek je v obou zahrádkových osadách většina.

Zahrádkáři s oním „volnějším přístupem“ k úpravě vlastní zahrádky často kladou na první místo rostliny, které se v zahrádce prosazují přirozeně, tedy takové, kterým vyhovují příslušné mikroklimatické podmínky. Svou práci na zahrádce přizpůsobují rostlinám a nesnaží se rostliny přizpůsobit své představě ideálně vypadající zahrádky. Na jejich zahrádkách lze nalézt jen minimum prostoru využitého „jen“ jako trávník. Největšími přívrženky takového přístupu k zahrádce jsou respondentky **D** a **I**, přičemž respondentka **I** se podle svých slov snaží o permakulturní způsob přístupu k zahrádce.

Obě skupiny zahrádkářů o zahrádkách těch druhých hovoří vždy shovívavě, i když za jejich slovy jde snadno vypořádat nesouhlas s tím, jak k zahrádce přistupují ti druhí. „*Já tu nechám to, co tu je, čemu se tu daří, nevymydlím to. Čekám, co z toho bude. Ale všechny přístupy jsou legitimní.*“ (respondentka **I**) Například respondentka **J** pokácela na své zahrádce starou meruňku, která podle jejích slov už vůbec neplodila. „*Nechápu, jak tu mohl někdo nechat takhle zuboženou meruňku, která ani neplodila.*“ (respondentka **J**) Shodou okolností byla několik měsíců před ní nájemnicí té samé zahrádky právě respondentka **I**, která naopak pokácení oné staré meruňky kritizuje. Sama se snaží chránit druhou meruňku, která je na její současné zahrádce. „*Důvodem byla také tady ta velká meruňka, která tedy byla jedna i dole, je krásně vzrostlá, plodí, kdy se jí zamane, ale je stará a třeba by ji někdo pokácel, tak je potřeba ji chránit. Tu dole pokáceli.*“ (respondentka **I**) Respondentka **I** věří, že strom, jako živý organismus, sám dobře ví, kdy má sílu plodit, a kdy nikoliv. „*Neprořezávám, strom musí mít stejně tak velkou korunu, jako kořenový systém, jinak pak vyžene ty kolmé větvičky, aby to dohnal. Čekám, až sám uhyne, nechci za každou cenu dělat ze starého stromu mladý. Ořezávat stromy je ten, jak já říkám, „zahradnický*

způsob⁵³. *Já spoléhám na to, že strom, jako živý tvor, ví, co má dělat.*“ (respondentka *I*)

Ačkoliv je respondentka *I* zcela opačného názoru než respondentka *J*, ani by ji nenapadlo tento svůj názor respondentce *J* tlumočit. Neznají se a navíc respondentka *I* neustále opakovala, že „každý přístup je legitimní“. Když však vyprávěla o zahrádkových osadách v jiných zemích a o tom, jak upravují tzv. divoké zahrady ve Skotku, bylo u ní patrné jisté zhořčení nad tím, proč to tak nejde dělat všude, proč tady zahrady pro většinu lidí znamenají jen úhledný trávník.

9.4.1 Lze podle vztahu k vlastní zahrádce usuzovat i na vztah zahrádkáře k přírodě?

Pro charakterizování vztahu zahrádkáře k jeho zahrádce si vystačíme s pouhými dvěma kategoriemi - systematik anebo zahrádkář s „volnějším přístupem“. Rozmanitost zahrádek v pozorovaných zahrádkových osadách napovídá o vysoké rozmanitosti osobností, které na těchto zahrádkách pracují a tráví zde svůj volný čas. Existuje také hodně vlivů, které mohou chování zahrádkáře ovlivňovat. Mohou to být faktory vnitřní i vnější, které mohou podmiňovat jeho chování. Z toho důvodu může být jiné na zahrádce a jiné ve volné přírodě.

Zahrádkáři mají jistě všichni vřelý vztah k přírodě, o tom nemůže být pochyb. Ovšem v tento moment je potřeba oddělit přírodu jako takovou a přírodu v zahrádkové osadě. Vztah k přírodě lze u člověka popsat pomocí pěti charakteristik: potřeba kontaktu s přírodou, schopnosti pro kontakt s přírodním prostředím, environmentální senzitivita, postoj k přírodě a ekologické vědomí (Krajhanzl, 2009). Při pátrání po vztahu k přírodě nemusíme hledat důsledně všech pět charakteristik, ale spíše poměry jednotlivých charakteristik, které lze nalézt u jednotlivců. Pak se nám nabídne široká škála možností, jak k přírodě přistupovat a jak k ní přistupují různí lidé (Krajhanzl, 2009).

Tyto charakteristiky lze však použít i k tomu, abychom se pokusili najít rozdíl v tom, jak mohou zahrádkáři přistupovat k vlastní zahrádce a jak k přírodě

---

⁵³ Pojem „zahradnický způsob“ respondentky *I* se shoduje s pojmem „systematik“ respondentky *D*, pouze se liší v tom, že v jedné případě jde o samotný přístup k zahrádce, zatímco ve druhém případě jde o označení osoby, která tímto způsobem o zahrádku pečuje.

jako takové. Všichni zahrádkáři – respondenti – mají silnou **potřebu kontaktu s přírodou**. Chodí na své zahrádky po práci i o víkendech. Mnozí z nich sem chodí pravidelně, a pokud se v řadě pochmurných deštivých dní jeden z nich vyjasní, okamžitě spěchají na zahrádku. Pro většinu z respondentů je při pěkném počasí zahrádka prvním místem, kde chtějí být. Rádi v ní tráví svůj čas a cítí se tam dobře. Touto charakteristikou disponují bez výjimky všichni respondenti, dokonce i respondentka **B**, i když v porovnání s ostatními se zdá, že v omezené míře.

Potřeba kontaktu s přírodou je tedy u zahrádkářů neopomenutelná, ale zato **schopnost kontaktu s přírodou** už u respondentů není tak vysoká. V původním smyslu této kategorie je myšleno přežití v přírodě, snášení rozmarů počasí, umění si v každém okamžiku poradit. A to podle mě není nic, co by nutně musel ovládat zahrádkář. Navíc žádný z respondentů netráví v zahrádce čas, je-li moc dusno, nebo moc chladno, nebo když prší. Těžce snášejí i vysoké teploty a pražící slunce. Je to pochopitelné, pokud chtějí na zahrádce pracovat, ale je vidět, že na základě této kategorie úplně nelze srovnávat vztah k zahrádce a k přírodě. Je klidně možné, že zahrádkář, ač nedá dopustit na přírodu na své zahrádce, nebude vyhledávat výlety do volné přírody a pobyt v přírodě za každého počasí. Mohu říci, že v původním smyslu této kategorie nelze na základě pozorování či rozhovorů říci, zda ji respondenti naplňují. Neznám jejich chování mimo zahrádky. Ovšem jejich chování v zahrádkách je s touto kategorií v rozporu. Příroda na jejich zahrádkách není přírodou volnou, ale takovou, jakou ji oni sami chtějí mít.

Environmentální senzitivita je považována hlavně za charakteristiku výtvarníků a umělců znázorňujících přírodu, ale je to i vnímavost k přírodě, schopnost zaměřit se na detaily i souvislosti, které v přírodě vidíme. To je schopnost, respektive charakteristika, kterou naopak řada zahrádkářů disponuje. Na procházce si všímají zajímavých rostlin, hodnotí estetiku krajiny a stejně tak hodnotí i estetiku zahrádky, i když mnohdy odlišně. Volná krajina vypadá jistě jinak než upravovaná zahrádka. Respondentky **D** a **I** jsou si vědomy proměnlivosti krajiny a snaží se jí přenést do své zahrádky. Respondentka **G** vnáší do své zahrádky nekonečnou barevnost přírody. Vyzná se v rostlinách, má tu nespočet druhů, nějaké oblíbené, jiné teprve zkouší. Její zahrada kvete od prvního jarního

dne do posledního vlídného dne podzimu. Není sice obrazem volné přírody, ale ani nemá podobu úhledného trávníčku s několika záhony. Rostliny tu hrají hlavní roli a jsou rozesety po celé ploše zahrádky.⁵⁴ Zahrádkám ostatních respondentů dominuje trávník a několik úhledných záhonků a prostor pro posezení. I oni vnímají přírodu velmi silně, ale spíše kladou důraz na stromy, na odpočinek v jejich stínu. „*Mám to tady rád, líbí se mi tu, hlavně to ticho, stromy, něco si upéct na ohni, lehnout si do trávy.*“ (respondent **E**) Ale například respondentka **H**, která na své zahrádce pěstuje hlavně zeleninu, nebo respondentka **G**, vnímají stromy spíše negativně, stíní jim na záhony. Jejich postoj však může být zcela odlišný ve volné přírodě, tam není důvod, aby jim stromy, nebo naopak jejich nedostatek, výrazně vadily. Ale vlastní zahrádka, to je něco jiného. Respondent **K** je ochoten překopat na své zahrádce část trávníku, protože ho nerovnosti skrývající se pod nánosem hlíny, pravděpodobně cihly či dlaždice, tlačí do zad, když odpočívá v trávě. To by jistě ve volné přírodě nepodnikal.

Ani **ekologické vědomí** není pojátkem mezi vztahem k vlastní zahrádce nebo k přírodě jako takové. Prakticky všechny zahrádky mají v zahrádkových osadách Technomat a Cibulka svůj vlastní kompost, ale spíše než ekologickým vědomím je to dáno nutností a potřebou. Zahrádkové osady nedisponují žádným stálým kontejnerem na biologický ani jiný druh odpadu. Zahrádkáři tedy musí odpad ze své zahrádky někam uložit. Pro to se jeví kompost jako ideální, neboť lze později zároveň využít jako hnojivo. Kompost zde mají ovšem všichni, ať už jednoduchý nebo třídičný, vlastní nebo sdílený se sousedem. Sám od sebe však nikdo cíleně své ekologické chování nezmínil. Pouze respondentka **F** mi v hovoru o jejím vztahu k přírodě řekla: „*dělám všechny ty drobnosti...třídím, šetřím energii, jezdím vlakem. Nehnojím.*“ (respondentka **F**)

Na tom, že nehnojí, se shodnou téměř všichni respondenti, ale domnívám se, že občasné přihnojení něčím na zkoušku nepovažují za hnojení. Navíc hnojení je něco, co ten, co sám sebe považuje za úspěšného zahrádkáře, přeci nepotřebuje. Je tedy možné, že hnojí i ti zahrádkáři, kteří mi tvrdili, že nehnojí. Navíc hnojení dodatkovými hnojivy mi překvapivě přiznala respondentka **D**, která se jinak pyšní tím, že nechává rostliny, aby se samy prosazovaly podle podmínek daného místa. Těžko se pak věří, že ani záhonky respondenta **E**, pečlivě upravené a hojně

---

⁵⁴ Zahrádku respondentky **G** si můžete prohlédnout jako **přílohu č. 10** k této práci.

plodící rajčata a jinou zeleninu, nejsou ničím přihnojovány. Nicméně důkazy o tom, že by kdokoliv z respondentů hnožil, mimo těch, kteří to sami přiznali, nemám. Hnojení také přiznala respondentka **H**, která má ze všech dotazovaných zahrádkářů největší poměr tzv. jedlých rostlin k ostatním nejedlým rostlinám na zahrádce. Ostatní respondenti podle vlastních slov hnojí pouze kompostem, případně přírodními hnojivy. Například respondentky **F** a **G** hnojí tzv. slepičím guánem,⁵⁵ respondentka **I** používá koňský trus, tekutý výtažek z kopřiv anebo zelenou hmotu, kterou získá z hrachů a fazolí.

Posledním, nejobecnějším postojem, který již překračuje rámec tohoto výzkumu, je **postoj k přírodě**. Postoj k přírodě vychází z vnitřního přesvědčení člověka o tom, v jakém jen on postavení k přírodě a v jakém je ona k němu. Zda jde o postoj nadřazenosti či podřazenosti, o postoj souznění či nepřátelství. To už je, jak píše Krajhanzl, otázka spíše pro environmentální filozofii (Krajhanzl, 2009).

Všechny výše uvedené charakteristiky mohou existovat jedna bez druhé. U zahrádkářů je možné do určité míry pozorovat každou z nich, ale není možné podle jejich chování v zahrádce usuzovat na jejich chování v přírodě obecně. Můžeme se ale podrobněji podívat na jejich chování na zahrádkách, neboť jejich zahrádka, to je ten jejich ostrůvek přírody, o který se starají a který mají rádi.

9.4.2 Moje zahrádka, moje příroda aneb význam zahrádky pro zahrádkáře

Pro respondenty **A** je zahrádka jen alternativou volného času a místem pro „vyčištění hlavy“. Je ale dobře možné, že se jejich vztah k zahrádce bude ještě časem vyvíjet, jsou zde přeci jen velmi krátce. Svědčí o tom i skutečnost, že na zahrádku jezdí opravdu velmi často, několikrát týdně, ačkoliv bydlí oproti ostatním respondentům poměrně daleko. Dojíždějí sem dvěma autobusy zhruba 30 minut. Na vzdálenost si však vůbec nestěžovali, naopak. I cesta na zahrádku je pro ně výletem, který si mohou čas od času obměnit, pokud se rozhodnout jet místo autobusem třeba vlakem nebo tramvají.

---

⁵⁵ Guáno je termín označující ptačí trus, který je pro svůj vysoký obsah dusičnanů a fosforečnanů využíván jako hnojivo v zemědělství. V českém prostředí se nejčastěji využívá právě trus slepic, někdy i holubí trus. Je potřeba ho ovšem adekvátně zředit, jinak může být pro rostliny naopak nebezpečný.

Zahrádku získali s několika zanedbanými záhony a dřevěnou budkou či spíše kůlnou, kde skladují nářadí. To nejzákladnější, jako jsou hrábě, kosa nebo rýč, bylo součástí vybavení kůlny. Respondent **A** si navíc pořídil ruční sekačku na trávu poháněnou alkalickou baterií, kterou stříhá trávu v jinak těžce dostupných místech. Z technických úprav se chytají pustit do rekonstrukce kůlny, která ze spodu pomalu uhnívá, ale zatím jsou stále v začátcích, ve stádiu plánování.

Originální je způsob, jakým se rozhodli oživit svoji zahrádku. Některé záhony ponechali tak, jak je získali s tím, že se uvidí, co se na nich prosadí, jiné potřebovaly znovu osadit, a tak respondent **A** koupil ptačí zob a po jeho zasetí se v době rozhovoru těšil, co dalšího ze země vyrazí. Je patrné, že respondenti **A** kladou důraz na prožitek, nebojí se zkoušet nové věci a experimentovat. Rádi cestují, dokonce žili několik let i v cizině. Mají svobodného ducha a to se možná jednou odrazí i na jejich zahrádce. Ta zatím jen pomalu získává svou tvář.

***

Jedinou respondentkou, která po zahrádce nijak zvlášť netoužila, je respondentka **B**. Její manžel si zahrádku pronajal v době, kdy byla ona na dovolené. O dění v zahrádkové osadě se příliš nezajímá, její obzor končí plůtkem rozlehlé zahrádky manžela. Manžel se oproti ní jeví jako vášnivý zahrádkář a ještě větší kutil a určitě tráví na zahrádce daleko více času, než jeho žena. O tom vypovídá i to, že se pro zahrádku nadchl, sám si ji pořídil. Nicméně tam i rád vodí svou ženu. Respondentka **B** na zahrádku chodí spíše relaxovat a při práci pomáhá jen sporadicky.

Na zahrádku chodí manželé teprve něco málo přes rok, ale za to poměrně často. Respondentka **B** přiznala, že sem s manželem zajde alespoň 1 krát týdně. Nedá se však proto předpokládat, že by se vztah respondentky k zahrádce nějak významně v budoucnu ještě změnil. Zahrádku nemá ani příliš daleko, pěší chůzí 10 – 15 minut, nicméně sama respondentka prohlásila, že nikam dál by už kvůli zahrádce nešla, natož kdyby musela na zahrádku dojíždět městskou hromadnou dopravou.

Jejich zahrada je tak rozlehlá, že ani nebylo jasně vidět na druhý konec zahrady, kde manžel respondentky pracoval. Většinu rozlohy zahrady tvoří trávník, který je po stranách a uprostřed ohraničen a rozdělen okrasnými záhony.

Primárním účelem zahrádky je vytvoření prostoru pro rodinu, aby mohla celá trávit čas na čerstvém vzduchu, a lze očekávat, že bude v budoucnu vybavena ještě lavičkami, stoly a dalším vybavení zpříjemňující pobyt na zahrádce.

***

Z úplně jiného úhlu pohledu hledí na svou zahrádku respondentka **C**. Jak už bylo uvedeno výše, respondentka zdělila svou zahrádku po rodičích a pracuje zde podle svých slov pouze z nostalgie. Tomu se však jen těžko věří, když člověk spatří její zahrádku plnou květin stromů, ovoce i zeleniny.⁵⁶ Nade všechnu pochybnost je respondentka **C** velmi zdatnou zahrádkářkou, která má pro svou zahrádku cit. Sama respondentka říká, že kdyby nebylo zbylí, zahrádku by opustila, ale skutečnost je možná jiná. Zahrádka je velmi milá, útulná a plně vybavená. Je zde dřevěná budka vybavená potřebným nářadím i strategicky rozmístěné sudy na sběr dešťové vody. Respondentka **C** se tedy rychle vyrovnala s přerušением dodávek vody, a ačkoliv to byla pro mnohé záminka proč svou zahrádku opustit, ona této možnosti nevyužila a pracuje na zahrádce dál. To napovídá, že ani pro ni by nebylo lehké zahrádku opustit. Je to místo, které patří do jejího života již od útlého dětství, a takového se není lehké vzdát.

***

O respondentce **D** bylo řečeno již mnohé. Její rohová zahrádka je na samém okraji osady, přímo u cesty pro pěší, na místě kde končí park a začíná les. Kromě úzké cestičky, která vede od branky k ostatním zahrádkám, je její zahrádka celá porostlá nejrůznějšími rostlinami. Ačkoliv k zahrádce přistupuje v mnohém stejně jako respondentka **I**, nelze mluvit o permakulturním způsobu. Respondentka **D** navíc hnojí a také prořezává stromy, které by jinak stínily menším rostlinám. Poloha její zahrádky na kraji lesa i tak znamená hodně stínu navíc. Ale to není na škodu, je to naopak příležitost pěstovat zde rostliny, kterým přesně takové mikroklima vyhovuje.

Pokud se chce dostat k posezení, stolu a dvěma lavičkám, které má umístěné před vlastnoručně sbitou dřevěnou budkou na nářadí, musí lehce našlapovat mezi rostlinami. Ani nelze říci mezi záhony, neboť jedním velkým záhonem je celá její zahrada. I při sezení na lavičce lechtají návštěvníka na zádech keře, které si zde

---

⁵⁶ Obrázek zahrádky respondentky **C** je k nahlédnutí jako **příloha č. 11** k této práci.

žijí vlastním životem. Výjimkou nejsou na této zahrádce ani plané rostliny, například plané borůvky nebo lesní jahody, kterým se na zahrádce u lesa přirozeně daří.

I ona na svou zahrádku dochází několikrát týdně, často nehledě na počasí, alespoň na chvíli. Práce zde má nad hlavu a ani není tak úplně poznat, zda ji ta práce na zahrádce těší. „Říkala jsem, že zahrádka je jen jednou z mých zálib.“ (respondentka **D**) Ale když hovoří o možnosti, že by o zahrádku přišla, tak za slovy lhostejnosti je patrná lítost nad množstvím času, který tu nejen odpracovala, ale i prožila. Je velmi hrdá na to, že je tu poslední nájemnicí ještě z dob státního podniku Technomat a částečně se zdá, že sama sebe staví o něco výše, než ostatní zahrádkáře.

***

Dalším mužem - zahrádkářem, který si vedle manžela respondentky **B** pořídil zahrádku, je respondent **E**. Ani on si zahrádku nepořídil se ženou, ale sám. A sám tu také tráví většinu času, ačkoliv žena s dcerou se na zahrádce také čas od času objeví, nikoliv však za účelem práce, tu obstarává respondent **E**. Svou zahrádku má velmi pečlivě upravenou. Snad nejvíce odpovídá definici „systematika“ ve smyslu, v jakém tento termín používá respondentka **D**. Pečlivě upravená dřevěná kůlna plná náradí, útulně zařízený koutek se stolečkem i lavicemi a houpací sít' na jedné straně a pečlivě ohraničené a upravené zeleninové záhony na druhé straně parcely doplňuje pečlivě strážný trávnik.⁵⁷

Skutečnost, že tu tráví čas snad úplně každý den po práci, také o víkendech a dokonce sem zajde i v zimě, svědčí o tom, že zahrádka je jeho druhým domovem. Opravdu byl téměř všechny dny, které jsem trávila v zahrádkové osadě na své zahrádce. Jeho přítomnost je vždy patrná již na dálku. Jako jediný z respondentů jezdí na zahrádku nejčastěji autem, které nechává na jediném malém parkovišti u zahrádkových osad. Zajímavé je, že ani jednou jsem ho neviděla pracovat. Pokaždé si četl nebo odpočíval v houpací síti. Přesto mi potvrdil, že se o záhonky stará on sám a ne nikdo z rodiny. Jeho zahrádka je jeho „místečko“. Může tu relaxovat, v klidu si přečíst noviny, strávit tu svůj čas. Úroda nějaké té zeleniny, je jen bonusem navíc. Na své zahrádce je spokojený a skutečně

---

⁵⁷ Představu o podobě zahrádky respondenta **E** je možné získat v příloze č. 12 k této práci.

by ho mrzelo, kdyby se jí musel vzdát. Zahrádku toužil mít velmi dlouho a zdá se mi, že někde jinde by to nebylo ono vzhledem k tomu, že místo tady si vyhlédl již před desítkami let.

***

Namísto v altánu u krbu, které jí pomohl postavit syn, sedá respondentka **F** nejraději na lavičce na druhé straně své zahrádky. Lavička se stolkem je situována více do prostoru a respondentka **F** je blíže k sousedům a má lepší výhled. Její zahrádce dominuje trávník. Nemá ani záhony, pouze několik trsů rostlin, včetně levandule, a keřů kolem dokola celé své zahrádky. Na zahrádku nechodí pracovat, ani se stresovat. Zahrádka je pro ni oázou klidu a místem setkání s přáteli. Nejspíš by jí nechyběla zahrádka jako taková, pokud by se snad z nějakého důvodu zahrádková osada rušila, ale chybělo by jí to místo, které je souborem prostředí, lidí i let, které tu respondentka **F** strávila.

***

O zahrádce současné předsedkyně zahrádkové osady Technomat, respondentce **G**, jsem se již také zmínila výše. Její zahrádka je plná okrasných květin, žádné ovoce ani zelenina. Zahrádku si pořídila na zkoušku a nyní si už neumí představit, že by ji opustila. Dokonce se velmi zajímala o koncept Územního plánu Prahy i o legislativu, která se ho týká. Kontaktovala příslušné úřady, studovala zákonné rozhodovací procesy na internetu a podobně. Byla by za zachování osady ochotna bez váhání bojovat. K srdci jí nepřiřostla jen zahrádková osada, ale celé Cibulky. Podle slov respondentky **F** si vzala tu nejvíce zanedbávanou zahrádku z celé osady a přetvořila ji v nejkrásnější stále kvetoucí záhon. Její odvaha bojovat a vůle vždy se postavit za zachování zahrádek spolu s odhodláním zahrádku stále zlepšovat dělá z respondentky **G** ideální předsedkyni osady i vzorovou zahrádkářku, jejíž iniciativa přesahuje plot zahrádkové osady. Možná se jednou dočká i rekonstrukce usedlosti Cibulka a zmrtvýchvstání k ní přilehlé rozlehlé a momentálně opuštěné zahrady.

***

Nejstarší nájemnice v zahrádkové osadě, respondentka **H**, využívá svou zahrádku k pěstování zeleniny a také opečovává několik jabloní. Ke své „jedlé“ zahrádce nemá tak hluboký vztah jako některé její sousedky, ale opustit ji

dobrovolně už také nedokáže. Zahrádka jí hlavně nahrazuje zahradu u domu, která musela ustoupit zástavbě. Navíc se tu může potkávat s dcerou, respondentkou **I**. „*Kdybych tu neměla maminku, tak už si tu znovu zahrádku asi nepořídím.*“ (respondentka **I**) I přes toto tvrzení se respondentka **I** zajímá o to, jak to se zahrádkami bude do budoucna a má na zahrádce tolik plánů, že jen sotva může pomýšlet na to, že by zahrádku někdy opustila. Všechny rostliny, stromy i keře považuje za živé tvory a snaží se zasahovat do jejich růstu co nejméně a co nejšetrněji. Pochopila by, kdyby zahrádky musely ustoupit takové zástavbě, kterou si přirozeně žádá rozrůstající se město. „*Je přirozenější, pokud nová zástavba navazuje na již existující zástavbu, než aby se budovala satelitní města někde za Prahou na polích.*“ (respondentka **I**) Ale pokud by měly zahrádky ustoupit takovému developerskému záměru, jakými je hotel nebo parkoviště, to by pak za zahrádky také bojovala. „*Pokud jde o individuální záměr s vidinou profitu jako je tento, tak se mi to nelíbí.*“ (respondentka **I**)

***

U respondentky **J** se dá zatím jen stěží mluvit o nějakém vztahu k vlastní zahrádce. Doposud měla jen málo času na zahrádce pobýt. Lze však pozorovat jak tento vztah postupně vzniká. Respondentka **J** doufá, že jí zahrádka a práce na ní přinese úlevu od pracovního stresu. Také doufá, že na zahrádce jednou sama uvidí práci, kterou vykoná, a že se z ní bude moci radovat. Je tu jistá naděje, že zahrádka přispěje k její duševní hygieně. Nejen manuální práce totiž pomáhá člověku ulevit od stresu, ale též pozitivní účinky vnímání zeleně (Balabánová, 2000). Zdá se, že respondentka **J** to cítí podobně a přesně proto si zahrádku pořídila.

***

Respondent **K** se od ostatních respondentů velmi liší. Nejen tím, že je to mladý muž, student, což není jev mezi zahrádkáři zatím až tak obvyklý, ale hlavně svými motivacemi i vztahem k zahrádce. Zahrádku si pořídil, aniž by tak úplně věděl, do čeho jde. Doufal, že se na zahrádce bude setkávat s přáteli, péct buřty na ohni a také se učit. Práce mu také není cizí, ale na zahrádce je jí stále více, než volného času. Učit se zde může, ale pořádat zde oslavy je už těžší. Přes den tu chtějí klid zahrádkáři, v noci pak po tichu touží obyvatelé těsně přilehlých domů.

Navíc na zahrádce nemůže svým přátelům nabídnout lepší toaletu, než keřík za budkou. Bez vody je život na zahrádce zkrátka lehce omezen. Ale respondentovi **K** to neubírá na optimismu. Stále ještě je to jeho prostor, který mu doma, jelikož stále bydlí u rodičů, chybí. Zahrádka je tedy jen jeho sféra vlivu. Ani zahrádkářské nadšení v sobě nezapře, i když u něj jde spíše o nadšení budovatelské. Snaha seberealizovat se na zahrádce je však společná všem respondentům.

9.4.3 Jak význam zahrádky pro zahrádkáře ovlivňuje vzdálenost?

Vzdálenost ovlivňuje zahrádkáře již při výběru zahrádky. Jelikož má být zahrádka jakousi náhradou chybějící zahrádky u domu, hledají si zahrádkáři zahrádky blízko svého bydliště. Většina zahrádkářů dochází nebo dojíždí na zahrádku v rámci 10 – 15 minut. A jak podotkla respondentka **B**: „*dále bych ani nešla.*“ Výrazně déle sem dojíždí akorát respondenti **A** (30 minut) a respondentka **I** (40 minut), u které ale nebyl časový horizont tím rozhodujícím kritériem. Sama přiznala, že by takovou dálku nejezdila, pokud by tu neměla maminku. Kolem 20 minut sem trvá cesta respondentce **F**, která se podle svých slov dokonce snažila vyměnit si byt, aby mohla být zahrádkám blíže. Nicméně i ona považuje 20 minut za relativně krátkou dobu. A jak již popisují na jiném místě, respondenti **A** považují již samotnou cestu na zahrádku za výlet, tedy za část jejich volného času, který si užívají. Význam času je zde tedy hodně zřetelný a dá se říci, že rozhodující. Stejně silné kritérium je pak přítomnost rodiny a přátel v zahrádkové osadě.

9.5 Kdo ještě není a kdo už je zahrádkářem?

Určit, kdo je a kdo není zahrádkářem je velmi obtížné, ne-li nemožné. Jde přeci jen o velmi subjektivní kategorii a dá se na ni pohlížet snad jedině tak, zda se za zahrádkáře považuje sám respondent či nikoliv. Lze však sledovat i to, zda se respondenti zajímají o zahrádkářskou literaturu, kde získávají zahrádkářské rady, případně zda jsou to právě oni, kdo takové rady poskytuje svému okolí.

Z mého pohledu výzkumníka jsou zahrádkáři všichni, každý však tím svým „správným“ způsobem. Výstižně sama sebe označila respondentka **F** jako *zahrádkářku s rozumným pohledem na přírodu*. Tím „rozumným pohledem“ je zde míněno hlavně to, že na prvním místě není pečlivě upravená zahrádka, ale příroda jako taková a radost trávit v ní čas skrze vlastní zahrádku. O zahrádkáření

si ráda čte, čte i časopis Zahrádkář, ale nejraději na všechny rady i shon zapomene a zajde do zahrádky jen tak posedět. Ostatní nechává na přírodě. Skutečného zahrádkáře podle ní dělá z člověka jeho přístup. Pokud si člověk květiny raději koupí, než sám vypěstuje, není podle ní zahrádkář.

To, že skutečně závisí na typu člověka, potvrzuje i respondentka **I**. „*Záleží, kdo se o zahrádku jak zajímá, kdo má pro zahradu větší cit.*“ (respondentka **I**) Skutečného zahrádkáře si představuje spíše jako onoho „systematika“. Sama sebe však označuje spíše za zahrádkářku alternativní. Usuzuje tak na základě svého permakulturního přístupu, který není ve zkoumaných zahrádkových osadách příliš rozšířen. Tomu odpovídá i skutečnost, že o způsobu, jak bude dále upravovat svou zahrádku, se rozhoduje v nemalé míře intuitivně a jen minimálně hledá odpovědi na své otázky na internetových stránkách či v odborných časopisech.

Nejsilněji citově zabarvený pohled na „skutečného“ zahrádkáře má respondentka **G**, která v sobě nezapře velmi silný zápal. Pro ni není zahrádkář žádná jasně vymezená kategorie, je to zkrátka někdo, kdo jím chce být a je pro to ochoten udělat maximum. Respondentka **G** je zkrátka „srdcač“.

Pro mnohé z respondentů je zahrádkář *vášnivý pěstitel* (respondentka **B**), který na zahrádce tráví maximum času a vše jí obětuje. Proto se například respondenti **A** za zahrádkáře nepovažují, neboť zahrádka je jen jednou z variant, jak tráví volný čas. Neopomíjejí ale zdůraznit svůj vřelý vztah k přírodě, stejně jako respondent **E**. Ten se sice trochu ostýchá označit sám sebe za zahrádkáře, ale směřuje tuto poctu ke svým *sousedkám, zkušeným zahradnicím* (respondent **E**). Během hovoru však automaticky a rád používá spojení „*my zahrádkáři*“. Nechce sám sebe označit za zahrádkáře, neboť se možná tahle role podle něj vylučuje se skutečností, že on pěstuje hlavně pro zábavu. V tom je ale jeho velký omyl. Vždyť koho jiného bychom mohli považovat za zahrádkáře než toho, kdo pěstuje pro hlavně zábavu? A proto respondent **E** zahrádkářem je stejně jako respondentka **J**, která se chystá pěstovat pro vlastní potěchu, nebo respondent **K**, který se rozhodl vyzkoušet něco nového a rád zahrádkaření věnuje svůj volný čas, i když s některými aspekty zahrádkaření je stále ještě znepokojen. To mu ale nebrání dál na své zahrádce neúnavně pracovat a snažit se ji neustále zlepšovat.

Respondentka **C** sebe samu za zahrádkářku neoznačuje a snad jí ani není. Tuto roli u ní zastupuje manžel. Respondentka **D** je zase zahrádkářkou se vším všudy. Na její zahrádce můžete najít vše od rajčat, přes různé exotické okrasné rostliny až po vzrostlé ovocné stromy. Stará se o zahrádku tak, jak ji to naučili její rodiče, i když sama říká, že některé věci si dělá po svém, protože dokud byli její rodiče naživu, nikdy ta zahrádka nebyla opravdu její. Teď její je. Sama sebe jako zahrádkářku ovšem také neoznačila, stejně jako respondentka **H**, která však byla zahrádkářkou již na své původní zahradě a tady jí je dál se svou zcela „jedlou“ zahradou, na kterou dochází pravidelně a pečlivě ji opečovává.

Obecně však platí, že sám sebe člověk hodnotí jen velmi nerad. Proto je možné na to, zda sám sebe někdo považuje za zahrádkáře, přijít spíše oklikou, z nepřímých vyjádření a činů. Zpravidla ale není těžké se dozvědět, jakým zahrádkářem je soused. Sám sebe za zahrádkáře označil jen málokdo, a když už, tak s jistou mírou nadsázky. Někteří si možná obdobnou otázku nikdy nepoložili. Přesto jsou všichni do jednoho pyšní na své zahrádky a to z nich dělá zahrádkáře.

9.6 Drobná specifika zahrádkových osad Technomat a Cibulka

9.6.1 Chov včel, drobného zvířectva a domácích mazlíčků v zahrádkových osadách

Nejen v zahrádkových osadách Technomat a Cibulka není dovoleno chovat drobné zvířectvo, včely ani domácí mazlíčky. Nejde o pravidlo platné pro všechny základní organizace ČZS, ale řada z nich má stejný zákaz zakotven ve svém osadním řádu. Je to logické z toho důvodu, že ne každý může mít k podobnému zvířectvu vřelý vztah a také proto, že jednotlivé zahrádky nejsou v osadách zpravidla odděleny ploty, ale jen nízkou zelení. Zahrádkáři se totiž ke svým zahrádkám mnohdy dostanou jen tak, že musejí přejít přes ostatní zahrádky. Stejně je tomu i ve zkoumaných osadách. Někdy je nutné přejít přímo přes plochu zahrádky, např. přes zahrádku č. 16, u níž je situován jeden z vchodů do osady. Jindy vede přes zahrádku nebo těsně kolem ní dlážděná cestička, například přes zahrádku č. 19, kde je situován také vchod do osady. Většinou zahrádkářům tento zákaz nevadí a jsou tolerantní k nájemníkům, kteří si svého domácího mazlíčka přivedou, ale jen dočasně. Očekávají, že přivedené zvíře se bude zdržovat jen na

zahrádce svého majitele. Bohužel například psi respondentky **F** běhají po celé osadě a štěkají na zahrádkáře. Z toho důvodu je do osady nemůže s sebou vodit. Často tak naše setkání s respondentkou **F** ukončil čas, kdy musela jít domů vyvenčit a nakrmit své psy. V zahrádkové osadě Cibulka však často pobíhali psi, aniž by to kdokoliv řešil. V jednu dobu je tam mnohdy jen velmi málo zahrádkářů, třeba jen 1 nebo 2, a nemá si kdo ztěžovat. Podle respondenta **K** se v zahrádkové osadě Cibulka za bývalého předsedy dodržovala striktně všechna pravidla uvedená v osadním řádu, ale v současné situaci a s novým předsedou je atmosféra volnější a nikdo drobné přestupky proti stále platnému řádu neřeší.

Stanovování a dodržování pravidel je čistě v kompetenci dané zahrádkové osady. Záleží na tom, jak propracované stanovy si každá základní organizace schválí a zda jsou nájemníci ochotni na ně přistoupit. Mezi zahrádkovými osadami Technomat a Cibulka je vidět opravdu velký rozdíl, i když přísnější atmosféra v zahrádkové osadě Cibulka s novým předsedou také polevila, jak potvrdil i respondent **K**. Situaci lze porovnat podle jednotlivých osadních řádů osad, které jsou přiloženy jako příloha č. 4 a příloha č. 5 k této práci. Podrobný osadní řád osady Cibulka hovoří zcela jasně ve srovnání s velmi strohým osadním řádem v osadě Technomat. Rozdíl je vidět také na brigádnických hodinách, které jsou v zahrádkové osadě Technomat volitelné, zatímco v zahrádkové osadě Cibulka se z nich nájemníci musí vykoupit jednorázovým ročním poplatkem ve výši asi 1.000,- Kč. Teprve poté jsou brigádnické hodiny dobrovolné. Pravdou je, že v zahrádkové osadě Technomat je na nájemce tlačeno alespoň prostřednictvím vzájemné solidarity a vzájemné pomoci, ovšem ne na všechny to zabírá a i přes jinak přátelskou atmosféru v osadě se zpravidla dostaví pomoci jen menšina.

9.6.2 Děti v zahrádkových osadách

V zahrádkových osadách Technomat a Cibulka nenarazíte na mnoho dětí. Vlastně jsem tam za celou tu dobu viděla jen jednu dospělou dceru respondenta **A** s její malou dcerou.

Nedaleko od zkoumaných osad je zahrádková osada Hliník, která je přímo zaměřená na rodiny s malými dětmi. V areálu osady je hned několik dětských hřišť, je celá důkladně a nepřekonatelně oplocená, což jednak slouží jako obrana proti zlodějům a jednak zabraňuje dětem zatoulat se někam bez dozoru.

V neposlední řadě zde funguje i něco jako sdílený dohled nad dětmi v osadě. Nemusíte se tedy bát o své dítě, pokud si hraje na druhé straně osady, ostatní zahrádkáři vám na něj dohlédnou, případně zavolají rodiče.

Zahrádkové osady Technomat a Cibulka jsou oproti Hliníku daleko klidnější. Nájemníci zahrádek jsou zpravidla lidé starší, s dětmi již odrostlými, které jen občas přijdou na zahrádku svým rodičům pomoci, anebo naopak mladí, jako například respondent **K**, že děti ještě nemají. Často měli sice respondenti hned několik vnoučat, zřídka kdy je však brali s sebou na zahrádku. Většinou se báli, aby si dítě neublížilo a zároveň, aby jim nevytrhalo jejich sazenice. Navíc chodí na zahrádku většina respondentů právě proto, aby si užili trochu klidu, mnohdy možná od vlastní rodiny, a proto jsou pro ně tyto osady ideální. „*Je tu klid, není tu řev, nechodí sem malé děti.*“ (respondent **E**) „*Večer slyším silnici, ale vcelku je tu klid.*“ (respondentka **I**) O něco mladší osazenstvo je oproti osadě Technomat v osadě Cibulka, kde má několik málo nájemníků, včetně současného předsedy, malé děti, ale vodí je sem jen občas, nikoliv pravidelně. „*Děti se tu občas vyskytnou, je tu pár mladých lidí, kolem 30 nebo 35 let, nevím přesně, a vodí je sem. Ale ne že by tu nebyl klid.*“ (respondent **K**)

9.6.3 Sdílení a soukromí v zahrádkových osadách

Jak již bylo zmíněno výše, mezi jednotlivými zahrádkami nejsou vysoké ploty, ani vysoké husté keře či stromy. Hranicemi mezi jednotlivými zahrádkami jsou nejvýše středně vysoké keře, ale často jen nízké záhony či nízký vratký plůtek. Zdálo by se, že o soukromí zde nemůže být ani řeč, ale opak je pravdou. Pokud chce mít zahrádkář soukromí, snadno se mezi svými záhonky skryje. Často si zahrádkáři hledí svého, mají na zahrádkách spoustu práce a nemají čas zabývat se ostatními. Ale pokud chtějí, rádi se na nějaké zahrádce sejdou a užijí si společně chvíle oddechu. Navíc tolerance a úcta k majetku druhého je zde na tak vysoké úrovni, že se i přes velmi těsnou prostorovou blízkost k ostatním nikdo necítí v osadě nepříjemně. Pokud by se to mělo změnit, není problém na místech, kudy se běžně neprochází, vysadit nějakou přírodní clonu, která by neodporovala osadnímu řádu.

9.6.4 Problémy se zloději, bezdomovci a dětmi na útěku

Zmínila jsem vysokou míru tolerance a úctu k majetku druhého. Ta ovšem platí jen mezi zahrádkáři. Osady jsou bohužel situovány v těsné blízkosti usedlosti Cibulka, která kvůli svému bezútěšnému stavu láká často bezdomovce, kteří tu přespávají. Svého času policie také často vyváděla z usedlosti narkomany, kteří si ji vybrali jako své útočiště. Někdy přespávají bezdomovci i v dřevěných budkách a kůlnách na zahrádkách zahrádkářů. To by podle respondentů nebyl zase až takový problém, jen pokud by jim přitom neodnášeli cokoli, co si na zahrádce nechají. V současné době se počet krádeží snižuje, ale to je hlavně tím, že nájemníci si na zahrádce prakticky nic nenechávají. Vše cenné si sebou denně nosí. Někteří také právě z těchto důvodů používají jen ty nejjednodušší nástroje, často staré a poruchové, které jim nikdo neodnese. Zároveň tak paradoxně prospívají i životnímu prostředí, když nepoužívají žádné drahé naftové sekačky ani nekupují stále nové moderní zahradnické nástroje.

Nicméně mé první setkání s respondentkou **F** se uskutečnilo v den, kdy spravovala prostříhanou díru skrz plot do své zahrádky, a každý z respondentů měl alespoň jednou nějakou zkušenost se zloději.

Před pár lety měli zahrádkáři ze zahrádkové osady Technomat dokonce jednoho zloděje uvnitř své osady. *„Dříve tu byla nemilá parta. Jeden ze zahrádkářů, respektive kamarád jedné ze zahrádkářek, vykrádal po nocích ostatním budky a prodával věci bezdomovcům z Cibulky. Dlouho na něj měli všichni podezření. Jediný tu tehdy přespával.“* (respondentka **F**) Nakonec zahrádkáři dotčeného svépomocí usvědčili a on se prý od té doby v osadě neukázal.

Drobné krádeže se nevyhnuly ani zahrádkové osadě Cibulka. Kromě zlodějů a občasných přespávajících bezdomovců si jako své dočasné bydliště vybral tuto osadu jednou i mladík prchající pravděpodobně z nějakého dětského domova či nápravného zařízení. *„Nic důležitého mi nezmizelo. Jen se tu vyspal. Tak jsem ani trestní oznámení nepodával, neřešil jsem to.“* (respondent **K**)

9.7 Ekonomické poměry aneb vyplatí se mít zahrádku?

Nájemné na zahrádkách se podle respondentky **D** zvýšilo za posledních 20 let nejméně 26 krát.⁵⁸ Přesto ale není pro většinu respondentů nájem příliš vysoký. Například respondent **K** se definitivně rozhodl zahrádku pořídit také právě díky nízkému ročnímu nájemnému. Jeho výše se samozřejmě vyměřuje podle rozlohy pozemku. Někteří z respondentů se spokojí s daleko menší výměrou pozemku, čímž nesou i nižší náklady. Například respondentka **B** s manželem měli opravdu velkou zahrádku, jednu z největších v zahrádkové osadě Technomat. Její rozloha je více než dvojnásobná oproti rozloze zahrádky respondenta **E**. Ve všech případech si respondenti vybrali svou zahrádku sami a ta odpovídá jejich potřebám a nárokům. Nikdo z respondentů nevyjádřil touhu po jiné zahrádce. Tedy ani po větší ani po menší.

Každý z nájemníků v zahrádkové osadě Technomat i Cibulka platí nájem v takové výši, v jaké mu byl vyměřen na základě rozlohy pozemku Magistrátem hlavního města Prahy. Tento nájem vybírají pokladníci jednotlivých zahrádkových osad a nosí ho přímo na Magistrát. Dále každý z nájemníků platí roční poplatek Českému zahrádkářskému svazu. Vstupní poplatek je o něco vyšší, než každoroční. Oba jsou však v řádu stokorun. Větší část z tohoto poplatku jde do pokladny Územní organizace ČZS. Samotná základní organizace z tohoto poplatku přímo nic nezíská. Samotní respondenti se k výši nájmu ani členského poplatku nijak nevyjadřovali. Tedy kromě respondentky **D**, která jako jediná zdůraznila nárůst výše poplatků. Zdá se tedy, že respondentům přijde nájemné adekvátní. Na ČZS mnohdy nemají vlastní názor a poplatek platí automaticky, nijak se nepozastavují nad jeho účelem. Pouze pokladnice a předsedkyně osady Technomat sdílejí názor, že je lepší být součástí ČZS a požívat tak i někým způsobem jeho ochranu před developerskými záměry.⁵⁹ Pokud tento názor při různých příležitostech šíří i mezi ostatní, lze se domnívat, že nájemníci platí poplatky na základě takového zdůvodnění ve stejné víře.

---

⁵⁸ Z původních 50 haléřů na dnešních cca 13,- Kč za metr čtvereční (respondentka **D**).

⁵⁹ O tom, zda může zahrádková osada ve skutečnosti požívat nějakou formu ochrany od ČZS, se lze více dočíst v kapitole č. 5.8 – **Budou zahrádkové osady zachovány?** A také v kapitole č. 9.8 – **Kdo chrání zahrádkové osady?**

Na rozdíl od zahrádkové osady Technomat se v zahrádkové osadě Cibulka vybírají i speciální poplatky, které mají sloužit na zajištění provozu zahrádkové osady. Ty mají do určité míry suplovat brigádnické hodiny. Nájemníci se po zaplacení poplatku mohou sami rozhodnout, zda přiloží ruku k dílu či nikoliv. Zahrádková osada Technomat má zřízený svůj vlastní účet, ale podle slov předsedkyně osady na něm již nezbývá mnoho finančních prostředků. Peníze byly na účtu již tehdy, když získala funkci předsedkyně. „*Ten účet máme z dřívějších dob.*“ (respondentka **G**) Jak se ale finanční zásoba na účtu vzala, sama neví přesně. „*My nic navíc nevybíráme, ale asi budeme muset začít. O spoustu peněz jsme přišli, když se tu uvolnil velký počet zahrádek a mi museli platit Svazu stále ty poplatky.*“ (respondentka **G**) Snaží se alespoň provádět společné práce pomocí brigádnických hodin, ale povinné to není a efektivita je tím pádem nízká. Z velké části se tedy většina prací v osadách odehrává svépomocí, případně sousedskou výpomocí. A zdá se, že to zatím poměrně dobře funguje, i když ne vždy přiloží všichni ruku k dílu.

9.7.1 Nezávislost zahrádkových osad na dodávkách vody

Velkou měrou souvisí ekonomické poměry i s tím, že v zahrádkové kolonii není kanalizace a byly přerušeny i dodávky vody ze sousedící usedlosti Cibulka. Ačkoliv se obě zahrádkové osady snažily dodávky vody obnovit, ani jedna z možných variant pro její znovuzavedení nebyla ekonomicky únosná. Jednou z možností bylo navrtat si vlastní studny. V zahrádkové osadě Technomat dokonce již vybrali od nájemníků zálohu na platbu, ovšem nakonec od záměru odstoupili, neboť se finální částka stále navyšovala. Nikdo z respondentů si však na přerušení dodávek vody neztěžoval. Někteří si pořídili sudy na sběr dešťové vody, jako například respondentka **C**, nebo místo sudu vysloužilou vanu, jako respondentka **D**. Další z respondentů spoléhají na déšť a při nejhorším si nosí vodu na zalévání sami, v plastických lahvích z domova. „*Ted' taháme vodu porůznu, chytáme dešťovou, nebo nosím PET lahve z domova. Moje maximum jsou 4 lahve v batohu.*“ (respondentka **F**). „*Je to takové správné zahrádkářské magoření.*“ (respondentka **G**)

Respondenti se tedy nastalé situaci přizpůsobili velmi rychle a obratně. Někteří z nájemníků sice v té době odešli, ale podle respondentky **F** nebylo tím hlavním důvodem ukončení dodávek vody, ale spíše strach o budoucnost

zahrádkových osad spojený s územním plánem. Řada nových nájemníků totiž přišla do osad brzy poté, co strach ze změn Územního plánu Prahy opadl, a to i s vědomím toho, že voda v osadách k dispozici není. „*Když opadly obavy z nového územního plánu, byl zájem o zahrádky velký.*“ (respondentka **F**)

Nicméně z rozhovoru s respondentkou **D** navíc vyplývá, že skutečnost, že osady přišli o dodávky vody, může znamenat i jisté uklidnění vztahů v zahrádkové osadě Technomat. „*Dokud byla voda, byly tu taky hádky, že někdo chce kropit a teď nemůže, kdo kolik odčerpá a tak. Je lepší, když to neteče. Když nebyl tlak, tak lidé s výše položenými zahrádkami kropili první a lidé na níže položených, jako já, kropili až později, dokud tam byl nějaký tlak.*⁶⁰ *Když jsem si načepovala do vany, tak mi to vzali. Takhle každý kropí, jak to jde, a letos to není ani na déšť špatné.* (respondentka **D**)

9.8 Kdo chrání zahrádkové osady?

Zahrádkové osady jsou podle některých respondentů pod určitou ochranou Českého zahrádkářského svazu. To je i důvod, proč respondenti bez okolků platí roční členské příspěvky ČZS a proč jsou stále jeho členy, ačkoliv přiznávají, že se o ČZS jako takový nezajímají a i sama předsedkyně přiznává, že žádná konkrétní podpora jejich činnosti od ČZS nepřichází. Přesto věří, že kdyby členy nebyli, město by se okamžitě pokusilo vypovědět jejich nájemní smlouvu a pozemky pod zahrádkovými osadami rozprodat. „*S ČZS nekomunikujeme, naposledy kvůli nějakému razítku, takže blbosti. Každopádně členy jsme, alespoň jsme organizovaní a nějakým způsobem snad chránění proti samovůli Magistrátu.*“ (respondentka **G**)

Ve skutečnosti je ochrana od ČZS jen domnělá, v okamžiku, kdy se Magistrát hlavního města Prahy rozhodne nájemní smlouvu zahrádkářům vypovědět, nemůže mu v tom ČZS nijak zabránit. Zdá se však, že Magistrát zatím nic takového nechystá, alespoň pokud tak lze soudit na základě konceptu Územního plánu hlavního města Prahy. Nelze ovšem zapomínat na to, že koncept ÚP Prahy stále ještě není schválen, ani nejsou zpracovány všechny podané námítky a připomínky. Jistotu mohou mít zahrádkáři až v okamžiku, kdy bude nový ÚP Prahy schválen, a to nejlépe alespoň v takové podobě, jakou má pro

---

⁶⁰ Dodávky vody nebyly přerušeny naráz, ale došlo k havárii vody, po které neustále slábl tlak vody, až přestala voda téci úplně (respondentka **F**).

oblast zahrádkových osad Technomat a Cibulka současný koncept ÚP Prahy.

9.8.1 Role městské části Praha 5

Katastrální území Košíře, včetně obou zde zmiňovaných zahrádkových osad, se nachází na území městské části Praha 5. Ve věcech zahrádkových osad vykonává městská část pouze správu daných území ve prospěch Hlavního města Prahy. Není tedy vlastníkem zmíněných pozemků a nemá v tomto smyslu ani rozhodovací pravomoc ve věcech týkajících se využití tohoto území. Může ovšem vznášet námítky k připravovanému Územnímu plánu hlavního města Prahy a tím také usilovat o změnu využití území. Konečné rozhodnutí je však na Zastupitelstvu hlavního města Prahy. Úřad městské části poskytuje zejména informace týkající se rozvoje území, zpřístupňuje svým obyvatelům Územní plán hlavního města Prahy k nahlédnutí a také se na něj lze obracet se žádostí o nájem volné zahrádky. Poslední bod však ani jeden z respondentů nevyužil. Častější je získání zahrádky na doporučení známých, nebo přes inzerát, který zveřejní sama základní organizace.

Respondentka **D** zmínila navíc i jisté uspokojení z toho, že jejich zahrádková osada nespadá pod městskou část, ale přímo pod Magistrát. Tyto negativní emoce vůči městské části se však vznikly spíše ve spojení s bývalým starostou a nikoliv se současným.⁶¹ Bohužel však stále přetrvávají. Kauz spojovaných s bývalým starostou Prahy 5 Milanem Jančíkem bylo totiž hned několik a často šlo právě o neprůhledné přidělování veřejných zakázek bez výběrových řízení, jejich předmětem byl prodej či pronájem pozemků a jiných nemovitostí. Několik nepřímých indicií, například návštěvy cizích státních příslušníků obhlížejících osady i usedlost Cibulku, spolu se zkušeností s jednáním Prahy 5 za funkce JUDr. Jančíka, daly vzniknout nesčetným dohadům o možném osudu obou zahrádkových osad. Do původního konceptu Územního plánu hlavního města Prahy se promítly i připomínky jednotlivých městských částí, z nichž jednou byl i návrh městské části Praha 5 přeměnit pozemky pod zahrádkovou osadou Cibulka na obytné plochy. Do finální podoby konceptu se tento návrh sice neprosadil, přesto potvrdil možnou hrozbu této zahrádkové osadě. O osadě Technomat se v této souvislosti nehovořilo, nicméně její těsná blízkost

---

⁶¹ Bývalým starostou MČ Praha 5 je JUDr. Milan Jančík, MBA za ODS. Současným starostou je MUDr. Radek Klíma za TOP09.

s osadou Cibulka je dostatečným důvodem ke sdíleným obavám.

9.8.2 Základní organizace

Stejně tak, jako si sami nájemníci zahrádkových osad, nebo spíše jimi zvolený předseda, musí sami zajistit plnou obsazenost zahrádek, aby nemuseli ze svého platit za volné zahrádky Českému zahrádkářskému svazu, tak musí sami zajistit fungování osady, údržbu i její zachování do budoucna. Pouze pokud budou zahrádky využívat a zajímat se o případné záměry, které se mohou týkat jich samých i jejich bezprostředního okolí, mají šanci zahrádky zachovat. V okamžiku kdy zahrádky opustí, hrozí, že město pro ně najde lepší využití. V lepším případě se stanou veřejným parkem, v horším případě třeba parkovištěm.

9.9 Budoucnost zahrádkových osad

V současné době neexistuje žádná bezprostřední hrozba pro zahrádkovou osadu Technomat nebo Cibulka. V konceptu Územního plánu hlavního města Prahy se počítá s tím, že zahrádkové osady zůstanou zachovány, a to pod označením PZ – zahrádky a zahrádkové osady.

Nicméně v tomtéž konceptu chybí vymezení Přírodního parku Košíře – Motol, do kterého jsou ve stávajícím ÚP Prahy zahrnuty obě zahrádkové osady. Přírodní park Košíře – Motol vznikl vyhláškou hlavního města Prahy⁶² a stejně tak může být obecně závaznou vyhláškou i zrušen, nebo mohou být změněny jeho hranice. Nicméně neexistují oprávněné obavy, že by k tomu mohlo v blízké době dojít. Zakreslení hranic přírodního parku v územním plánu má pouze informativní charakter a jejich absence v konceptu Územního plánu tedy není žádným způsobem určující. Jelikož ochrana krajiny a územní plánování spolu těsně souvisí, je nanejvýš žádoucí, aby přírodní park v chystaném Územním plánu Prahy zakreslen byl. Okolní park a lesy jsou v konceptu ÚP Prahy vyznačeny jako celoměstský systém zeleně,⁶³ ovšem plocha zahrádkových osad takto vyznačena

---

⁶²Vyhláška hlavního města Prahy č. 3/1991 o zřízení oblastí klidu v hlavním městě Praze a vyhlášení stavební uzávěry pro tyto oblasti. Vyhláška je v souladu se § 16, odst. 1 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích ve znění pozdějších předpisů a v souladu s ustanovením § 33, odst. 3 zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) ve znění pozdějších předpisů.

⁶³ Hlavním předpokladem v systému péče o zeleň je územní ochrana ploch zeleně. V obecně závazné vyhlášce hl. m. Prahy č. 32/1999 Sb. HMP, o závazné části územního plánu sídelního útvaru hl. m. Prahy je stanoveno, že na území města je vymezen a chráněn celoměstský systém zeleně (oddíl 5 – Monofunkční plochy, kapitola 5 – Příroda, krajina, zeleň, odst. 1).

není. Opět platí, že by bylo lépe, kdyby i zahrádky byly označeny jako celoměstský systém zeleně.

9.10 Význam zeleně pro zahrádkáře i okolí

Význam zeleně pro lidské fyzické i duševní zdraví je předmětem mnoha studií a je mnoha lidem známý z pouhého pozorování.

Ačkoliv respondenti **A** ani respondentka **D** nevypadají na svůj věk, je jim přes 70 let. Kdyby mi informace o svém věku neposkytli, hádala bych jim o 10 až 15 let méně. Práce na zahrádce a pobyt na čerstvém vzduchu prospívá všem respondentům. Rádi zdůrazňují, že žijí aktivně a že jim žádná práce nedělá problém. A není to jen fyzická stránka. Všichni respondenti vykazovali během rozhovorů velikou míru tolerance v různých situacích, byli velmi milí a přátelští, což je jev, který je v centru našeho hlavního města prakticky nepozorovatelný.

O blahodárném vlivu pobytu a práce na zahrádkách na fyzické zdraví byl přesvědčen i původce myšlenky vybudovat zahrádkové osady v Německu - MUDr. D. G. M. Schreber.⁶⁴ Ale opomenout nelze ani pozitivní vliv na psychiku člověka. Zeleň má na vnímání člověka pozitivní vliv. Přírodní scenérie neklade na vnímání člověka tak vysoké nároky, jako prostředí městské. Výzkum provedený v americkém Bostonu ukazuje, že lidé žijící či alespoň trávící čas mimo celoměstské prostředí, v zeleni, se lépe soustředí, snáze se uzdravují, mají lepší paměť a také snáze a lépe relaxují, což jim umožňuje být aktivní po delší část dne. Naproti tomu v městském prostředí jsme neustále vystaveni nejrůznějším vlivům a podnětům. Náš mozek musí neustále pracovat a my nejsme schopni redukovat naše vnímání,⁶⁵ hůře si pamatujeme, neboť naše mentální procesy jsou zaměstnány nekonečným počtem podnětů a také se stáváme agresivnějšími, neboť redukce vnímání se nachází v té samé vytížené části mozku, jako naše schopnost odolávat pokušení a krotit naši agresivitu (Lehrer, 2009).

Se závěry výše uvedeného výzkumu se shoduje i mé pozorování. Lidé v zahrádkových osadách nebyli nijak stresováni, rádi si udělali na hovor se mnou čas, nikam nespěchali a často se mnou debatovali i po skončení rozhovoru. Naše

---

⁶⁴ Více o vzniku zahrádkových osad v Německu i o MUDr. D. G. M. Schreberovi lze najít v kapitole č. 1 – **Zahrádkové osady v historii.**

⁶⁵ Redukce vnímání, nebo-li kontrolovaná percepce, je jednou ze základních funkcí našeho mozku, díky které můžeme za normálních okolností vybírat, co je pro naše vnímání podstatné či potřebné a co můžeme s klidem zapomenout (Lehrer, 2009).

hovory se týkaly mezilidských vztahů (respondentka *F*), duchovna a výkladu znamení (respondenti *A*) anebo konceptu divokých přírodních zahrad ve Skotsku (respondentka *I*).

A stejně pozitivní význam mají zahrádky i zeleň, která je obklopuje, pozitivní význam i pro ostatní lidi a návštěvníky přírodního parku Košíře – Motol. Veřejnost sice nemůže volně vstupovat do zahrádkových osad, ale přesto mají k dispozici daleko více zeleně, než kdyby na onom místě zahrádkové osady nebyly. Daleko dříve se dostávají do prostoru zeleně, pokud přicházejí od centra městské čtvrti Cibulky. Zeleň ze zahrádek také částečně zakrývá a kompenzuje pohled na rozpadající se usedlost Cibulka. A to nejen návštěvníkům parku, ale také obyvatelům přilehlých bytových domů. Ti se mohou kochat výhledem přímo do zahrad. Navíc je zahradami částečně odstíněn i prach a hluk z nedaleké Plzeňské ulice, která je velmi rušnou spojkou centra hlavního města s jeho okrajovými částmi a napojuje se také na pražský obchvat.

Největší benefit mají ze svých zahrádek přesto zahrádkáři. Nejen že mohou čerpat pozitivní účinky zeleně na mentální funkce jejich mozku, ale zároveň mohou pracovat na své fyzické kondici. Také mají možnost tvořit a uspokojovat potřebu a touhu něco pěstovat. Mohou vidět výsledky své práce a čerpat z toho uspokojení. Mohou se svobodně realizovat, a to nejen v případech, kdy je jim znemožněno se svobodně realizovat v práci. Mohou zde aktivně i pasivně relaxovat.

Výhody pro okolí zahrádkové osady jsou mnohé, nedosahují ovšem počtu výhod pro samotné zahrádkáře. Argument, že zahrádka není přístupná všem a že proto by místo nich měl být spíše park, který by byl přístupný všem, je však neadekvátní. Park neposkytuje takové spektrum vyžití jako vlastní zahrádka. Především neumožňuje aktivní relaxaci ve smyslu něco pěstovat a budovat, tedy pracovat „na vlastním“. Zahrádkáři navíc zapojují do své práce na zahrádce i city a emoce, což není běžné pro pouhou návštěvu parku (Pauknerová, Gibas, 2011).

10. Odpovědi na výzkumné otázky

„Je to jen optický klam, že stromy a keře jsou na podzim holé; jsou totiž posety vším, co se na nich zjara vybalí a rozvine.“ (Čapek, 2007, s. 99)

Tato kapitola je syntézou veškerých poznatků zjištěných během výzkumu. Jejím účelem je odpovědět na všechny výzkumné otázky, které jsme si položila na začátku výzkumu.

10.1 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsou následující:

9. Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno jejich ohledem na životní prostředí a jiné ekologické aspekty, jakými jsou například pěstování biopotravin, snaha minimalizovat vlastní ekologickou stopu a podobně?

10. Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno ekonomickými aspekty, mezi něž patří například úspora z produkce vlastních potravin, finanční náklady na provoz zahrádky a podobně?

11. Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno sociálními aspekty souvisejícími s trávením času v zahrádkové osadě, jakými je například navazování sociálních kontaktů, nahrazování chybějících sociálních kontaktů, sdílení zkušeností, spolupráce a jiné?

12. Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno majetkově-právními poměry v dotčených zahrádkových osadách a také majetkově-právními poměry v sousední usedlosti Cibulka?

10.2 Odpověď na 1. výzkumnou otázku - Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno jejich ohledem na životní prostředí a jiné ekologické aspekty, jakými jsou například pěstování biopotravin, snaha minimalizovat vlastní ekologickou stopu a podobně?

Na první pohled by se mohlo zdát, že zahrádkáři – respondenti vedou na zahrádkách velmi ekologicky šetrný způsob života. Všichni mají vlastní kompost, používají ty nejjednodušší zahradnické nástroje, tedy žádné naftové nebo elektrické sekačky, při kropení spoléhají na dešťovou vodu a většinu všech úprav zahrádek i přestaveb provádějí vlastníma rukama, sami nebo s pomocí sousedů. Na zahrádkách nevidíte žádné nákladné a moderní vybavení, jen staré lavičky, zpuchřelé stolky a dřevěné budky na nářadí, které zde stojí někdy i desítky let.

Při druhém pohledu je však patrné, že věci se mají poněkud jinak. Vše výše uvedené je pravda, ale ani jeden ze zahrádkářů během rozhovoru nezmínil, že by oním důvodem, proč se rozhodl kosit kosou a nepožít si do zahrádky poslední výkřiky zahradnické módy, byla snaha chovat se šetrněji k přírodě či nezvyšovat ekologickou zátěž prostředí. Tím pravým důvodem, který zmiňovali všichni respondenti, je skutečnost, že se obávají, že by jim někdo jejich drahé vybavení ukradl. Jedinou další možností je nosit si vše každý den domů, což se respondentům pochopitelně nechce. Proto mají na zahrádkách jen to nejnutnější. Naučili se s tím vystačit a do určité míry jim to i vyhovuje, neboť tak mají na zahrádkách ještě větší klid. Nehučí tu sekačky na trávu nebo vrtačky či dokonce varné konvice. Na tak malém prostoru by pouhý domácí spotřebič vytvářel takový hluk, který by bylo slyšet ob dvě zahrádky.

Zahrádkové osady nejsou napojeny ani na elektrický proud ani na vodovod. Na elektřinu nebyly zahrádkové osady Technomat a Cibulka napojeny nikdy. Sami zahrádkáři říkají, že je zde veliký klid a oni sem proto rádi chodí. Nefungují tu žádné elektrické přístroje, tedy ani třeba rádio. O dodávky vody přišli zahrádkáři relativně nedávno, ale rychle se přizpůsobili. Spoléhají tedy na dešťovou vodu. Nemusí platit další poplatky za odebranou vodu, ani nemusí investovat do hadic a rozvodů. Postačí jim prostý sud nebo stará vana v případě respondentky **D** a mohou se zásobit spadanou dešťovou vodou. V tomto ohledu

spoléhají na přírodu. Pokud někdy potřebují kropit více, nosí si vodu z domova, v PET lahvích. To je od těch, kteří nejezdí autem, obdivuhodný výkon.

Respondentky **D** a **I** spoléhají na přírodu i co se týče uspořádání jejich zahrádky. Snaží se jí vyjít v maximální míře vstříc, nechávají rostliny tak, kde prospívají. Jejich zahrádky vypadají částečně tak, jako by možná vypadala seskupení stejných rostlin ve volné přírodě, nicméně zahrádky ostatních zahrádkářů jsou pečlivě upravené tak, aby co nejdéle kvetly, aby plodily a aby se v nich mohli respondenti cítit příjemně a odpočívat tam, zatímco se budou kochat výsledky své práce. Na svých zahrádkách se respondenti seberealizují, uplatňují zde své budovatelské či případně estetické sklony a vytváří si vlastní prostor, který je jejich přírodou, ovšem s volnou přírodou nemají zahrádky nic společného. V kontextu zahrádek zde platí zde to, co píše Krajhanzl (2009), když hovoří o přírodě, tedy že potřeba kontaktu s přírodou nemusí jít nutně ruku v ruce s ekologickým vědomím. Přesto jde o plnohodnotnou zeleň, pečlivě obdělávanou, která plní všechny základní funkce zeleně ve městě, jakými je například regulace vlhkosti a teploty ovzduší, regulace prašnosti, do určité míry odhlučnění, ale hlavně je prokázáno, že zeleň má uklidňující účinky na psychiku člověka (Balabánová, 2000). Nejen zeleň, ale také voda působí na psychiku člověka uklidňujícím a také optimistickým dojmem a lidský mozek může v takovém prostředí snáze relaxovat (Balabánová, 2000). Pro život ve městech je dostatek zeleně stále důležitějším a naléhavějším požadavkem, neboť lidé zde jsou vystaveni stále většímu tlaku a stresu, v jejichž důsledku se hůře soustředí, méně si pamatují a také se snižuje jejich schopnost sebekontroly a tím se zvyšuje potenciální agrese (Lehrer, 2009). Zeleň, a nejen ta, ale i zpěv ptáků či šumění listů, pomáhá lidem obnovovat jejich fyzické i psychické síly (Balabánová, 2000).

Vybavení jednotlivých zahrádek je velmi prosté, ale skutečným důvodem není dobrovolná skromnost, jak ji popisuje Librová (1994). Stává se, že v zahrádkách často přespávají lidé bez domova a ti si také s sebou ráno odnášejí vše, co by mělo nějakou cenu. Investice do zahrádek se tedy omezuje na záhony, rostliny a vybavení, které nelze odnést. Pouze respondentky **F** a **H** sekají naftovou sekačkou, kterou mají ovšem uskladněnou mimo osadu. To napovídá výše zmíněnému, tedy že nepřítomnost těchto nástrojů a zařízení je daná pouze strachem z krádeže a nikoliv snahou snížit zátěž prostředí.

Librová (1994) ve své knize také popisuje samozásobitelství jako jev vzešlý z komunismu, kdy byli lidé v důsledku nefungujících služeb a nedostatku zboží nuceni spoléhat se na vlastní zručnost, naučit se být soběstačnými a také rostla jejich tendence k samozásobitelství, a to ve všech vrstvách společnosti. Ani to se v případě zahrádkových osad Technomat a Cibulka nepotvrdilo. Nejenže řada respondentů dokonce jedlé rostliny ani nepěstuje, ale ostatní pěstují spíše pro radost a proto, aby se mohli těšit z viditelných výsledků své práce. Pěstování je pro ně dalším způsobem seberealizace. O tom, co vypěstují ani neuvažují jako o biopotravinách, jen jako o vlastních potravinách. Žádný z respondentů není v takové materiální tísní, aby vypěstované plodiny používal jako hlavní zdroj potravy. To, co vypěstují, plní spíše doplňkovou funkci k tomu, co pořídí v obchodě. Chtějí dělat něco, z čeho budou mít užitek nejen oni, ale i jejich rodina, na čem bude vidět práce a čas, který oni tomu věnovali. Tímto se vzpírají soudobému konzumerismu, kdy lidé stojí na konci konzumního řetězce jako pasivní uživatelé, aniž by tušili, jak se k nim ten který výrobek dostal. Zahrádkáři se sami aktivně podílejí na tom, co poté spotřebují (Keller, 2000).

Na zahrádkách neprodukuje respondenti prakticky žádný odpad. Tím že tam mnoho věcí nemají, tak ani není z čeho. To, co si přinesou, si zase odnesou. Jediným odpadem je odpad biologický, který všichni zahrádkáři kompostují. Skutečnost, že mají kompost, opět není důsledkem jejich environmentálně šetrného chování, ale holou nutností. Úplně nevyklučují ani hnojení dodatkovými hnojivy. Hnojení přiznala menšina respondentů, nicméně se domnívám, že ve skutečnosti hnojí většina. Chtějí mít hezké zahrádky, kde by byla vidět jejich práce a úsilí. Hnojiva však používají málo, zejména tehdy, když se jim zdá, že jejich zahrádka strádá. Samozřejmě hnojí hojně vlastním kompostem a snižují si tak náklad na nákup dodatkových hnojiv.

Konání zahrádkářů je tedy ohledem na životní prostředí ovlivněno jen nepatrně. Hnojí vlastním kompostem, protože ho mají dostatek k dispozici. Pokud by nebyl, jistě by hnojili i ostatními hnojivy. Ostatní na první pohled šetrné přístupy k přírodě životnímu prostředí jsou dány spíše vnějšími podmínkami tohoto konkrétního prostředí. Nicméně pečují o zeleň, která své ekologické funkce plní (Generel, 2009). Ekologicky šetrné chování možná není jejich prvotním cílem a záměrem, ale jejich láska k přírodě a péče o ni je ve spojení s okolními

podmínkami nutí jednat ekologicky a zároveň tak přispívat ke zdravějšímu životnímu prostředí nejen pro sebe, ale i pro své okolí.

10.3 Odpověď na 2. výzkumnou otázku - Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno ekonomickými aspekty, mezi něž patří například úspora z produkce vlastních potravin, finanční náklady na provoz zahrádky a podobně?

Otázka po ekonomických aspektech se v některých bodech kryje s otázkou předešlou. Například s přerušením dodávek vody se smířili respondenti také z toho důvodu, že jim to snížilo náklady nutné na provoz zahrádky. I investice do vlastního kompostu jim ušetří náklady na pořízení jiných hnojiv. Hlavním ekonomickým aspektem jsou tedy pro respondenty nájem a poplatky Českému zahrádkářskému svazu. Všichni zmiňovali, že nájem není nijak vysoký a že se tedy nemuseli dlouze rozhodovat o tom, zda si zahrádku mohou či nemohou dovolit pořídit. Nájem se navíc platí jen jednou ročně, což respondentům umožňuje po zbytek roku užívat zahrádku bez podobných výdajů. Sami po celý rok rozhodují, kolik do zahrádky investují. Zpravidla investují do sazenic a případně do úprav a oprav vybavení, které na zahrádce mají, ale nekupují příliš nového náčiní ani vybavení (viz důvody k výše uvedené otázce). Není výjimkou, že odcházející nájemník přenechá novému nájemníkovi svou dřevěnou budku i s vybavením za smlouvenou výši odstupného. Nový nájemník pak nemusí po dlouhou dobu investovat do žádného dalšího vybavení.

Ve všech případech byla tedy touha respondentů po kousku přírody oceněna výše, než kolik činí aktuální nejméně. O dostupnosti zahrádek vypovídá i skutečnost, že platit nájem si může dovolit i student respondent *K* a řada respondentů žijících pouze z důchodu. Roční členský poplatek 100,- Kč Českému zahrádkářskému svazu považují vyloženě za mizivý. Je pro ně dokonce tak nízký, že nepátrají ani po smyslu ČZS a po tom, jak může či nemůže ovlivnit život v zahrádkových osadách. Respondentky *F* a *G* spolu s respondentem *K* mají k ČZS dokonce spíše negativní postoj, ale přesto poplatky platí. Respondent *K* se o ČZS nezajímá vůbec, zatímco u respondentek *F* a *G* je subjektivně daleko cennější potenciální možnost ochrany, které by se jim mohlo dostat od ČZS v případě snahy zrušit zahrádky, než je výše ročního členského příspěvku.

Naprosto se nepotvrdila má počáteční domněnka, že by se skrze samozásobitelství snažili zahrádkáři ušetřit za nákup potravin v obchodech. Většina zahrádkářů ani ovoce či zeleninu nepěstuje. Pokud ano, její podíl na zahrádce je spíše menší, než podíl okrasných rostlin a trávníků a je zcela vyloučeno, že by mohl výrazněji suplovat potraviny kupované do domácnosti. Jedinými výjimkami jsou respondentky **C** a **H**, jejich podíl tzv. jedlých rostlin je na zahradě výrazně vyšší než u ostatních respondentů. Obě používají vypěstované ovoce a zeleninu v domácnosti, ale spíše jí doplňují jídelníček, než že by vše, co doma používají, pocházelo z jejich zahrádky. Ostatní respondenti pěstují hlavně pro zábavu. To platí jako o okrasných rostlinách, tak o zelenině a ovoci. Nikdo z respondentů nepěstuje rostliny za účelem prodeje.

Toto zjištění v případě zahrádkových osad Technomat a Cibulka však ne zcela odporuje tomu, o čem hovoří Keller (2000), když píše, že zahrádka je jakousi třetí cestou či alternativou, k získání prostředků na potraviny prací skrze trh nebo od státu skrze sociální pomoc. Ani jeden z respondentů nevyužívá zahrádku k tomu, aby úmyslně obcházel tržní mechanismy, přesto k tomu v malé míře dochází. Ačkoliv potraviny zahrádkáři neprodávají, používají je k doplnění vlastních zdrojů potravy a nahrazují jimi zčásti potraviny, které by jinak zakoupili na trhu nebo v obchodě. Zahrádky tedy neslouží jako samostatná třetí cesta, ale spíše jako další způsob, jak získat potraviny. V tomto smyslu ovšem tedy stojí mimo trh a také mimo sociální pomoc státu.

10.4 Odpověď na 3. výzkumnou otázku - Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno sociálními aspekty souvisejícími s trávením času v zahrádkové osadě, jakými je například navazování sociálních kontaktů, nahrazování chybějících sociálních kontaktů, sdílení zkušeností, spolupráce a jiné?

Za touto otázkou stojí úvaha Jan Kellera (2000), že zahrádky představují únik z virtuálního světa dnešní doby, přesyceného technologiemi, a umožňují nám kontakt se skutečnou přírodou i se všemi procesy, které v ní probíhají. Hovoří také o probíhající individualizaci a generalizaci vztahů ve společnosti, které současně se silnou racionalizací a diferenciací společnosti vedou k narušení vztahů nejen k životnímu prostředí, ale také k narušení mezilidských vztahů

(Keller, 2007). Zahrádky tedy mohou být místem, kde člověk může rozvíjet jak svůj vztah k životnímu prostředí, tak mezilidské vztahy.

V zahrádkových osadách Technomat a Cibulka si lidé nepochybně pěstují svůj vztah k přírodnímu prostředí, nicméně nepodařilo se s jistotou prokázat, zda je zahrádka skutečně místem, které rozvíjí vzájemné sociální vazby a kontakty. Nepotvrdilo se, že by respondenti trpěli nedostatkem sociálních vazeb mimo zahrádku. Všichni respondenti vedou svůj vlastní společenský a rodinný život mimo zahrádkové osady. Často berou svou rodinu nebo přátele s sebou na zahrádku, aby s nimi mohli trávit čas zde, případně se zde se členy rodiny setkávají na sousedních zahrádkách. Také ve smyslu občanské angažovanosti či spoluúčasti na společných akcích se zdá, že zahrádkové osady v tomto případě takové funkce ne zcela plní. Organizovanost v ČZS je spíše formální. Respondenti se nijak nepodílí na činnosti ČZS ani nepořádají společné akce v zahrádkové osadě vyjma dobrovolných brigádnických hodin. Svůj čas tráví na zahrádce většinou individuálně. Přesto nelze pominout jejich společnou zálibu, která je svým způsobem spojuje. Sdílí jeden prostor, na němž společně pracují a jak také shodně uvádějí, zvelebují společně zahrádky nejen pro vlastní potěšení, ale také pro všeobecný užitek ze zdravé prosperující flóry a s ní zároveň také fauny.

V mnoha případech se také ukázalo, že respondenti hledají na zahrádce spíše klid. Někdy zde odpočívají nejen po práci, ale mohou tu trávit čas i sami, bez vlastní rodiny.

Obě zahrádkové osady jsou velmi malé, na každé se nachází méně než 20 zahrádek, a často se stává, že je tu jeden zahrádkář sám. Nejen že tu není žádná společná místnost nebo prostor, ale zároveň zde nejsou podmínky k dlouhodobému pobytu jednotlivých zahrádkářů. Jejich dřevěné budky jsou velmi skromné, do řady z nich by si nešlo ani lehnout s nataženými nohama. Jsou to ve většině případů jen kůlničky na nářadí. Respondenti z těchto důvodů tráví čas na zahrádkách v rozmezí několika hodin. Jednoduše se tedy stane, že se na zahrádce minou během dne i během týdne. Respondentka **H** je tu spíše v dopoledních hodinách, respondent **E** vždy až po práci kolem čtvrté hodiny odpoledne a vždy jen na 1 – 2 hodiny, respondentka **I** pouze o víkendech, respondenti **A** kdykoliv se jim to zrovna hodí a zachce se jim.

Sdílení vědomostí a spolupráci lze v těchto osadách pozorovat jen v malé míře. Sousedská výpomoc je zde běžná mezi přáteli, ať už přátelství vzniklo

v osadě nebo již dříve mimo ni. Spolupráci obecně lze pak pozorovat jen nárazově, vyhlásí-li se nějaké brigádnické hodiny za konkrétním účelem. Ani tak se ale neúčastní bezpodmínečně všichni nájemníci zahrádek.

Přátelství však vznikají i tady, jako kdekoliv ve společnosti. Častější ovšem je, že už sem nájemníci jako přátelé přicházejí. Určitě zde dochází k prohlubování vzájemných vztahů, ale jen mezi jedinci, nelze to pojmout obecně. Zahrádkové osady Technomat a Cibulka určitě nejsou místem, kam se chodí lidé cíleně seznamovat. Jsou místem, kde mohou být lidé se svými rodinami, stejně jako zde mohou najít svůj prostor a klid, po kterém touží a kterého se jim jinde nedostává.

10.5 Odpověď na 4. výzkumnou otázku - Jakým způsobem je konání zahrádkářů ovlivněno majetkově-právními poměry v dotčených zahrádkových osadách a také majetkově-právními poměry v kontextu s usedlostí Cibulka?

Respondenti se dělí na dva tábory. Jedni se příliš o majetkově-právní poměry svých zahrádkových osad nestarají, zaplatí každoroční nájemné spolu se všemi poplatky a vědí, že další rok na své zahrádce mají jistý. Druzí se zajímají. Bojí se, že by jim mohl někdo zahrádku vzít a tak sledují dění kolem konceptu Územního plánu hlavního města Prahy a ujišťují se, zda se i nadále počítá se zachováním obou zahrádkových osad.

Ti první žijí v jisté náladě smíření s tím, že jednou možná o zahrádky přijdou. Někteří by se ani tolik nezlobili, kdyby o zahrádku přišli, přeci jen je na ně té práce někdy příliš, jak sami uvádějí (například respondentka *C* nebo respondentka *H*). Přesto by však sami od sebe zahrádku neopustili. Jejich obavy ze ztráty zahrádky jsou spíše jen nepřiznané povahy. Respondenti však nesetrvávají v náladě stále nejistoty, ale naplno využívají každý rok, který jim zde zaručuje nájemní smlouva uzavřená s městem. Ovšem takové vědomí může mít do jisté míry vliv na to, kolik práce i peněz zahrádkáři do svých zahrádek investují. Jelikož si žádné drahé náčiní ani vybavení nepořizují, bylo by jim v případě ztráty zahrádek logicky nejvíce líto právě té práce, kterou v zahrádce vykonali a času, který v ní strávili.

Druhá skupina respondentů si nejen strach z možné ztráty zahrádky přiznává, ale také nad touto možností neustále přemýšlí. Například respondent *E* nebo respondentka *G* mají v hlavně zpracované poměrně komplexní scénáře, jak

by to jednou mohlo se zahrádkami dopadnout. A vždy v tom figuruje i usedlost Cibulka.

Respondenti často uvádějí, že budoucnost zahrádkových osad je neodmyslitelně spjata s budoucností usedlosti Cibulka. Problém tedy není v tom, že by nějaký developer chtěl vystavět nějaké domy, byty či hotel na parcele zahrádkových osad, ale spíše je tu podle nich riziko, že podobný osud stihne lukrativně situovanou usedlost Cibulka a zahrádky ležící v její bezprostřední blízkosti to smete spolu s ní.

Tento jejich názor má hned několik důvodů. Tím nejzásadnějším, od kterého se odvíjejí i ty ostatní, je skutečnost, že usedlost Cibulka by nebyla první historickou usedlostí v Praze, kterou by potkal stejně nešťastný konec. Příkladem může být například usedlost Petyňka, o které se zmiňuji v kapitole **č. 3.5 – Proč jsou majetkové poměry k usedlosti Cibulka tak důležité?** Tehdy nebyla přestavěna jen usedlost, ale také bylo zastavěno její okolí. Nebo mohou být příkladem i další usedlosti se stejným osudem, o kterých pojednává kniha *Pražské usedlosti* (Lašůvková, Kořátko, 2001). A nemusejí to být jen usedlosti, ale i samotné zahrádkové osady se často mění v parky či podlehnou zástavbě (Pauknerová, Gibas, Čížek, 2010). Od toho se pak odvíjejí další spekulace, podpořené návštěvami cizích státních příslušníků, domnělých investorů, do zahrádkových osad a jejich dotazováním se na usedlost Cibulka, spekulacemi o majitelích usedlosti a jak s ní hodlají naložit i naneštěstí obecnou praxí, kdy se město po dohodě s developery pokouší využít chátrající stavby a lukrativní pozemky tak, aby z nich mělo jednorázový profit. Tyto obchody jsou navíc často provázeny podezřeními z korupce.

Takové spekulace pak mohou výrazně ovlivnit rozhodnutí zahrádkářů, zda na zahrádce setrvají či ji opustí, případně zda si zahrádku vůbec pořídí. Nejsilněji je to podle slov respondentky *F* patrné na období před 4 – 5 lety, kdy neustávaly dohady o tom, zda nový územní plán jejich zahrádkové osady zruší či nikoliv. Tehdy zahrádky opustilo mnoho nájemníků, kteří se do té doby rozhodovali jen na základě svých vlastních schopností, možností a nových podmínek v osadě souvisejících s nedostatkem dodávek vody. Hrozící zrušení zahrádek je donutilo je opustit dříve, než k tomu budou sami donuceni.

O zahrádky se vede dlouholetý boj. Na jedné straně stojí příznivci zahrádek, kteří vyzdvihují jich pozitiva, a na druhé odpůrci, často zástupci měst, kteří v nich

vidí vadu na kráse města (Gibas, 2011). Naději, že by mohli na svou stranu získat zahrádkáři i vlastní zákon, zmařilo v poslední chvíli veto prezidenta České republiky. Nyní mají respondenti za to, že jsou loutkami v rukou města, které může kdykoliv změnit názor a naložit s pozemky pod osadami podle svého.

To, co prozatím chrání obě zahrádkové osady je, že se nachází v ochranné zóně chráněné památky, usedlosti Cibulka. Dokud tedy usedlost nezchátrá natolik, že již nebude mít význam ji dále chránit jako památku, mohou být zahrádkáři osad Technomat a Cibulka relativně v klidu.

I nadále jsou však diskuze týkající se majetkově-právních poměrů kolem zahrádkových osad aktuální. Přetrvávající nejistota na straně zahrádkářů může být i vysvětlením, proč v České republice není zahrádkaření ve městech tak populární, jako například v městech rakouských či ve francouzských, kde čekají zájemci mnoho let, než se uvolní další zahrádka. Nepřispívají tomu ani často hanlivé výroky českých politických zástupců na adresu zahrádek (Gibas, 2011).

Závěr

Zahrádkové osady nemají podle mnohých v centru rostoucích měst své místo a měly by být nahrazeny zástavbou nebo proměněny ve veřejně přístupné parky. Jejich přínos je prý omezen pouze na zahrádkáře, zatímco v ostatních případech by byly prospěšné všem. Tento pohled však není jediný možný. Pokud by pozemek pod zahrádkovými osadami Technomat a Cibulka byl přeměněn v rodinné bydlení, sloužil by jen o něco málo více rodinám, než slouží nyní. Zatímco rodinné bydlení lze postavit na mnoha možných místech, zahrádky tak snadno přesunout nelze. Lidé zde žijí ve většině případů v docházkové blízkosti k zahrádkám a vztah k místu pro ně hraje také velmi důležitou roli. Jestliže by zahrádky musely ustoupit nějakému podnikatelskému záměru, jednoznačně by mohli profitovat pouze investoři, všeobecný prospěch je v tomto případě spekulativní. I přeměna v park se může zdát některým na první pohled logická, nicméně užitek ze zahrádek a jejich význam i osobní hodnota pro samotné zahrádkáře je nevyčíslitelná. Návštěvník parku si nikdy nemůže k místu vytvořit podobně hluboký vztah, neboť o něj sám nepečuje. Už jen z tohoto důvodu by měly být obě zahrádkové osady zachovány, alespoň dokud je sami zahrádkáři dobrovolně neopustí.

V první polovině výzkumu se zdálo, že zahrádkáři na svých zahrádkách až tolik nelpí, že jsou pro ně sice místem odpočinku, ale zároveň i prací, které by se klidně zřekli. Ovšem s postupujícím časem se ukázalo, že ani jeden z respondentů by zahrádku sám od sebe dobrovolně neopustil. Každého z nich poutaly se zahrádkou vzpomínky, emoce i práce, kterou na zahrádce vykonali, a čas, který zde strávili. Vlivem neustálých spekulací o možném zrušení zahrádek se respondenti sice zčásti smířili s tím, že jednoho dne možná budou muset své zahrádky opustit, ale těší se z každého dalšího roku, který zde mohou strávit a ve svém úsilí zvelebit si zahrádky k obrazu svému ani v nejmenším nepolevují.

Zahrádky jsou velmi prosté, ačkoliv to není prvotním záměrem jejich nájemníků, a také soběstačné. Kropí se zde převážně dešťovou vodou a veškerý odpad se kompostuje. Ačkoliv výsledky výzkumu ukazují, že respondenti nepracují na zahrádkách ve snaze cíleně minimalizovat svou ekologickou stopu, stejně tak činí, neboť jsou prostředím na zahrádkách v řadě svých činností

limitováni. Zároveň pečují o vzrostlé stromy a záhony a podporují tak biodiverzitu, kterou bychom v takové míře hledali v parku jen stěží.

Samozásobitelství hraje ve zmiňovaných zahrádkách jen minoritní roli, to je však zcela převýšeno mírou radosti z vlastnoručně vypěstovaného ovoce nebo zeleniny. Na potravinách ze zahrádky nejsou zahrádkáři životně závislí a tzv. „jedlé zahrady“ jsou v tomto případě v menšině. Přesto poskytují zahrádkářům možnost nahradit část ovoce a zeleniny, kterou by jinak byli nuceni koupit v obchodě. Navíc mají zahrádkáři jedinečnou možnost pozorovat, jak plodina roste. Vědí tedy, co použili k jejímu hnojení, odkud se vzala a mohou si být jisti tím, co konzumují. Jejich práce na zahrádkách v tomto ohledu stojí zcela mimo trh, pokud tedy opomineme nákup semen, což představuje únik ze začarovaného kruhu dnešní globalizované ekonomiky, kde nabídka vyvolává poptávku a nikoliv naopak.

I když role zahrádek jako místa sdílení vědomostí a zkušeností či místa hledání nových sociálních kontaktů slábne, ani jejich sociální úloha nemůže být opomíjena. Stále jsou to místa poskytující pocit sounáležitosti a do jisté míry také organizovanosti. Slouží jako prostor, kde se mohou jednotlivci seberealizovat či nalézt svůj klid a únik před každodenním shonem, i kde mohou rodiny a přátelé trávit společný čas v přírodě, na vlastním trávníku a mezi vlastními záhony.

Zahrádky nejsou přesným odrazem volné přírody, naopak. Příroda je zde spoutaná ploty a záhony, i když v různé míře podle toho, na čí zahrádku se díváme. Nicméně i v této podobě jde o přírodu, která prosperuje a plní funkce prospěšné jak jí samotné, tak lidem. Neoddiskutovatelně patří do městské zeleně, neboť plní funkce srovnatelně nebo dokonce i lépe než parky a jiná městská zeleň, a také tímto způsobem přispívá k trvale udržitelnému rozvoji města.

Hovoříme-li konkrétně o zahrádkových osadách Cibulka a Technomat, není jediný důvod, proč by měly zaniknout. Poskytují clonu obyvatelům přilehlých domů od rušné městské dopravy a zároveň vytváří přirozeně plynulý přechod od zahrádek u těchto domů k městskému parku. Přiléhající park je otevřen všem návštěvníkům a daná lokalita tak poskytuje možnost různých typů odpočinku, jak aktivního, tak pasivního, pro všechny typy návštěvníků. Celkový dojem má jediný kaz na kráse, a to chátrající usedlost Cibulku. V tomto případě nejde jen o aspekty estetické, ale také o možnost, že s jejím zánikem bude ohrožena i existence zmiňovaných zahrádkových osad.

Na základě zjištění plynoucích z tohoto výzkumu nelze obecně usuzovat na situaci v ostatních zahrádkových osadách, přesto by mělo být rozhodnutí o existenci či zániku veškerých zahrádkových osad vázáno na jejich funkčnost. Dokud v nich budou lidé, kteří se o ně starají, představují jedny z mála oáz zeleně, které nám ve městech zůstaly. Jsou to ostrůvky klidu, na nichž mohou lidé hospodařit podle svým možností a schopností. Čas v nich plyne vlastním tempem. Lidé zde mohou zregenerovat nejen své fyzické, ale také duševní síly, které jsou při dnešním městském způsobu života enormně namáhány.

Příklad zahrádkových osad Cibulka a Technomat také ukazuje, že námitky na neestetičnost těchto osad v centrech měst jsou zcela neopodstatněné. Zahrádky jsou nejen krásně upravené a kvetou všemi barvami od jara až do podzimu, ale zároveň dotváří *genius loci* místa, neboť po těch desítkách let sem zkrátka už neodmyslitelně patří. Dojem neestetičnosti naopak vyvolává mnohdy spíše okolí. Řada osad vznikla na jinak nevyužívaných místech, například na úzkém pruhu půdy vedle trati či na stěží přístupném místě mezi rušnými ulicemi, kde by dnes jistě nikdo park nebo bytový dům nevybudoval. Prostředí je zde mnohdy bezútěšné, ale zahrádky naproti tomu vždy krásně kvetou. Podobně i na Cibulkách pohoršuje spíše chátrající usedlost, která je kulturní památkou a jako o takovou by o ni mělo město v první řadě pečovat.

Že zahrádky do měst patří, potvrzuje jak jejich rychlý rozmach a rostoucí obliba v historii, tak jejich stálá obliba v současnosti. Dokud budou na zahrádkách lidé z města hospodařit, budou zahrádky vzkvétat a zároveň tvořit vyvažující protipól k jinak vše pohlcujícímu růstu a zástavbě.

„Zahrádka není nikdy hotová. V tomto směru je zahrádka podobná lidskému světu a všemu lidskému podnikání.“ (Čapek, 2007, s. 89)

Literatura

- Beck, Ulrich. 2004. *Riziková společnost na cestě k jiné modernitě*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Bechtel, Robert B. 1997. *Environment & Behavior: An Introduction*. USA: Thousand Oaks.
- Berger, Peter L.; Luckmann, Thomas. 1999. *Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Brooks, David. 2001. *Bobos. Nová americká elita a její styl*. Praha: Dokořán.
- Clayton, Susan. Opatow, Susan. 2003. *Identity and the natural environment*. Cambridge: MIT Press.
- Čapek, Karel. 2007. *Zahradníkův rok*. Praha: Fragment.
- Giddens, Anthony. 2010. *Důsledky modernity*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Giddens, Anthony. 2000. *Unikající svět. Jak globalizace mění náš život*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Holmgren, David. 2006. *Permakultura: Principy a cesty nad rámec trvalé udržitelnosti*. Svojanov: PermaLot.
- Hradil, Radomil a kol. 2000. *Česká biozahrada. Zelenina a ovoce bez chemie*. Olomouc: Fontána.
- Keller, Jan. 1993. *Až na dno blahobytu. Ke společenským kořenům ekologické krize*. Brno: Ekocentrum.
- Keller, Jan. 2007. *Teorie modernizace*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Keller, Jan. 2004. *Úvod do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Kohák, Erazim. 1998. *Zelená svatozář. Kapitoly z ekologické etiky*. Praha: Slon.
- Kubátová, Helena. 2010. *Sociologie životního způsobu*. Praha: Grada Publishing.
- Laš'ovková, Barbora. Kořátko, Jiří. 2001. *Pražské usedlosti*. Praha: Libri.
- Librová, Hana. 1994. *Pestří a zelení. Kapitoly o dobrovolné skromnosti*. Praha: Ministerstvo životního prostředí české republiky.
- Librová, Hana. 2003. *Vlažní a váhaví. Kapitoly o ekologickém luxusu*. Brno: Doplněk.
- Macl, Otto. 1999. *Zahradkářské hnutí. Kořeny – tradice – vývoj*. Almanach k otevření Muzea zahradkářů v Hradci Králové. Hradec Králové: ČZS.
- Miovska, Lucie. 2009. *Generel zahrádkových osad v Praze. Podkladová studie*. Praha: Rada hlavního města Prahy, radní Mgr. Petr Štěpánek, CSc.
- Moldan, Bedřich. 1997. *Příroda a civilizace. Životní prostředí a rozvoj lidské civilizace*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Molison, Bill. Holmgren, David. 1981. *Permaculture One: Perennial Agriculture for Human Settlements*. US: International Tree Crops Institute.
- Naše společná budoucnost*. Zpráva světové komise pro životní prostředí a rozvoj.

1991. Praha: Academia.

Peleška, Stanislav. 1982. *25 let práce a činnosti zahrádkářů v ČSR. 1957-1982*. Praha: ČZS.

Pletánek, Josef. 1922. *Zahrádkové kolonie v cizině a u nás*. Praha: Ústřední svaz spolků pro zakládání a udržování zahrádkových kolonií v československé republice.

Procházka, Jan Svatopluk. 1926 a 1927. *Ochrana přírody a přírodních památek*. Praha: Český čtenář.

Šarapatka, Bořivoj, Niggli, Urs a kol. 2008. *Zemědělství a krajina – cesty k vzájemnému souladu*. Univerzita Palackého v Olomouci.

Šubert, František Adolf a kol. 1880. *Čechy*. Praha: Otto.

United Nations Centre for Human Settlements (HABITAT). 1996. *An Urbanizing World. Global Report on Human Settlements*. Oxford: Oxford University Press.

Vágner, Jiří, Fialová, Dana a kol. 2004. *Regionální diferenciaci druhého bydlení v Česku*. Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy.

Votrubec, Ctibor. 1962. *Hospodářská geografie Prahy*. Praha: Academia.

Votrubec, Ctibor. 1980. *Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě*. Praha: Academia.

***

Disman, Miroslav. 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.

Hendl, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

Jeřábek, Hynek. 1993. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd.

Kaufmann, Jean-Claude. 2010. *Chápající rozhovor*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Punch, Keith F. 2008. *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál.

***

Balabánová, Pavla. 2000. *Zeleň v ulicích*. Urbanismus a územní rozvoj III (3): 29-36. Dostupné také na internetové stránce: http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2000/2000-03/05_zelen.pdf (cit. 23. 10. 2011).

Balling, John, Falk, John. 1982. *Development of visual preference for natural environments*. Environment and Behavior XIV (1): s. 5-28.

Bautzová, L. 1998. *Drahé hobby chudých Čechů?* Ekonom (32): 14-16.

Bhatti, Mark, Church, Andrew. 2001. *Cultivating natures: Homes and gardens in late modernity*. Sociology (35): 365-383.

Buček, Antonín. 2007. *Zahrady, zahrádkářské kolonie a město Brno*. Literární noviny XVIII (34): 8. Dostupné také na internetové stránce: http://www.literarky.cz/index_o.php?p=clanek&id=4145&rok=2007&cislo=34 (cit. 21. 10. 2011).

Dudek, Martin. 2011. *Nekonečná válka o zahrádky*. Pětka pro vás. Informační měsíčník pro občany Prahy 5 (7): 26-27.

Gibas, Petr. 2011. *Falešná zeleň a rajské zahrady*. A2 XI (19): 12-13.

Hull, Bruce. Harvey, Anthony. 1989. *Explaining the emotion people experience in suburban parks*. Environment and Behavior XXI (3): s. 323-345.

Jandík, Josef. 2007. *Zahrádkáři dnes musejí být ve střehu*. Literární noviny XVIII (34). Dostupné také na internetové stránce: http://www.literarky.cz/index_o.php?p=clanek&id=4147&rok=2007&cislo=34 (cit. 21. 10. 2011).

Keller, Jan. 2000. *Chvála zahrádkářů*. Právo. Příloha Salon. Ze dne 25. 5. 2000.

Korpela, Kalevi. Hartig, Terry. Kaiser, Florian. Fuhrer, Urs. 2001. *Restorative qualities of favorite places*. Environment and behavior XXXIII (4): s. 572-589.

Lehrer, Jonah. 2009. *How the city hurts your brain*. The Boston Globe. [online]. Dostupné na internetové stránce: http://www.boston.com/bostonglobe/ideas/articles/2009/01/04/how_the_city_hurts_your_brain/ (cit. 22. 10. 2011).

Merger, Jiří. 2008. *Kolonie na Cibulkách aneb quo vadis Cibulky?* Klub za starou Prahu XXXVIII. (2): 17-22.

Nejezchlebová, Lenka. 2011. *Mladí muži z kolonií*. Týden (36): 34-37.

Pauknerová, Karolína. Gibas, Petr. 2011. *The struggle over nature and relaxation in (sub)urban space*. Lidé města (13). Dostupné také na internetové stránce: <http://lidemesta.cz/index.php?id=776> (cit. 22. 10. 2011).

Rukověť zahrádkáře 2011. 2010. Praha: ČZS.

Tennessen, Caroline. Cimprich, Bernadine. 1995. *Views to nature: effects on attention*. Journal of environmental psychology XV (1): s. 77-85.

Ulrich, Roger S. 1981. *Natural versus urban scenes. Some psychophysiological effects*. [online]. Environment and Behavior XIII (5): s. 523-556. Dostupné na: <http://eab.sagepub.com/content/13/5/523.short> (cit. 28. 10. 2012).

Vokurková, Iva. 2010. *Zahrádkáři se radují, jejich zákon sněmovnou prošel*. Týden.cz. Internetová verze časopisu Týden. 19. 3. 2010. Dostupné na internetových stránkách: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/zahradkari-se-raduji-jejich-zakon-snemovnou-prosel_162695.html (cit. 28. 11. 2011).

Vonásek, Vladimír. Boháčová, Lucie. 2009. *Anketa: Zahrádkáři v Praze pomalu končí*. Pražský deník. [online]. Dostupné na internetové stránce: http://prazsky.denik.cz/zpravy_region/zahr20090227.html (cit. 22. 10. 2011).

Vysušil, Tomáš. 2005. *Sociologická reflexe konfliktu mezi společností a přírodou. Teoretické přístupy a empirická zkoumání*. Sociální studia (2): 43-70.

***

Fialová, Dana. 2001. *Typologie rekreačních lokalit*. In: Bičík, Ivan a kol. *Druhé bydlení v Česku*. Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Str. 90-102.

Franěk, Marek. 2009. *Vliv kontaktu s přírodním prostředím na lidskou psychiku*.

In: *Texty o proměně vztahů lidí k přírodě, environmentální výchově a udržitelnosti*. Praha: Zelený kruh. Str. 8-15.

Krajhanzl, Jan. 2009. *Exkurz do osobní charakteristiky vztahu k přírodě*. In: *Texty o proměně vztahů lidí k přírodě, environmentální výchově a udržitelnosti*. Praha: Zelený kruh. Str. 2-7.

Musil, Jiří. *Urbanizace českých zemí a socialismus*. In: Horská, Pavla. Maur, Eduard. Musil, Jiří. *Zrod velkoměsta. Urbanizace českých zemí a Evropa*. Praha: Paseka. Str. 274-284.

Pauknerová, Karolína. Gibas, Petr. Čížek, Bedřich. 2010. *Oáza klidu nebo ráj golfistů? Zahrádkáři a postsocialistická transformace (nejen) v Praze*. In: *Neklidná krajina vzpomínání. Konkurenční společenství paměti ve městě*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií. Ve spolupráci s Židovským muzeem v Praze. Str. 175-186.

Rynda, Ivan. 2000. *Trvale udržitelný rozvoj a vzdělávání*. In: *Hledání odpovědí na výzvy současného světa*. Praha: Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy. Str. 10-15.

Vágner, Jiří. 2003. *První nebo druhé bydlení? Druhé bydlení jako významná složka životního stylu*. In: Chromý, Pavel (ed.). Jančák, Vít. Marada, Miroslav. *Geografie na cestách poznání. Sborník příspěvků k šedesátinám Ivana Bičíka*. Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy. Str. 99-106.

Vágner, Jiří. 2004. *Vznik a vývoj zahrádkových osad na území Česka*. In: *Geografie a proměny poznání geografické reality. Sborník příspěvků z Mezinárodní geografické konference*. Ostrava: Ostravská univerzita. Přírodovědecká fakulta. Str. 231-237.

***

Hrazdírová, Eva. 2010. *Zahrádkář – producent čistých potravin či milovník chemie?* Diplomová práce. Brno: Masarykova Univerzita.

Krajhanzl, Jan. 2004. *Osobní vztah člověka k přírodě*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta.

Kupera, Adam. 2008. *Současný stav a perspektivy zahrádkářských osad v aglomeracích Česka*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Přírodovědecká fakulta.

Příbylová, Petra. 2005. *Vliv ekologizačních tendencí v organizovaném městském zahrádkářství*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií.

Svobodová, Radka. 2004. *Zahrádkářské kolonie – vývoj, perspektivy*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Přírodovědecká fakulta.

***

Část VI. kapitoly 4. přílohy č. 1 k usnesení Rady HMP č. 1774 ze dne 22. 10. 2002 - *Metodický pokyn k Územnímu plánu sídelního útvaru hlavního města Prahy*, schválený 9. 9. 1999 usnesením ZHMP č. 10/05 (úplné znění ke dni 1. 11. 2002).

Vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška hlavního města Prahy č. 3/1991 o zřízení oblastí klidu v hlavním městě Praze a vyhlášení stavební uzávěry pro tyto oblasti.

Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 95/1999 Sb., o podmínkách převodu zemědělských a lesních pozemků z vlastnictví státu na jiné osoby a o změně zákona č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu české republiky ve znění pozdějších předpisů a zákona o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 20/1987 České národní rady ze dne 30. Března 1987 o státní památkové péči ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 17/1992 SB., o životním prostředí ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích ve znění pozdějších předpisů.

Zvláštní zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze ve znění pozdějších předpisů.

***

Archiv ČZS. Archiv Územní rady hlavního města Prahy ČZS.

Kancelář prezidenta republiky. 2010. Prezident vetoval zákon o zahrádkářské činnosti. Tiskové sdělení ze dne 1. 6. 2010. Dostupné na www.klaus.cz (cit. 1. 12. 2011).

***

Arnika. 2011. [online]. Dostupné na: www.arnika.org (cit. 12. 12. 2011).

Blog zahrádkové osady Cibulka. 2011. [online]. Dostupné na: <http://zahradkycibulka.blogspot.com> (cit. 27. 11. 2011).

Český úřad zeměměřický a katastrální. 2011. [online]. Dostupné na: www.cuzk.cz (cit. 3. 12. 2011).

Český zahrádkářský svaz (ČZS). 2011. [online]. Dostupné na: www.zahradkari.cz (cit. 30. 10. 2011).

Hrady a zámky České republiky. 2011. [online]. Dostupné na: www.hrady.cz (cit. 7. 12. 2011).

Informační centrum vlády. 2011. [online]. Dostupné na: <http://icv.vlada.cz/> (30. 11. 2011).

Koncept územního plánu hlavního města Prahy. 2011. [online]. Dostupné na: www.uppraha.cz (cit. 28. 11. 2011).

MonumNet. 2011. [online]. Dostupné na: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/hledani.php> (cit. 11. 10. 2011).

Národní památkový ústav. 2011. [online]. Dostupné na: www.npu.cz (cit. 7. 12. 2011).

Návrh zákona o zahrádkářské činnosti. 2010. [online]. Dostupné na: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?action=detail&value=2653 (cit. 28. 11. 2011).

Občanské sdružení Cibulka. 2011. [online]. Dostupné na: <http://www.cibulky.info/> (cit. 27. 11. 2011).

Odbor stavební úřad městské části Praha 5. 2011. [online]. Dostupné na: <http://www.praha5.cz/cs/organizace/odbory-a-oddeleni/13739-odbor-stavebni-urad> (cit. 30. 10. 2011).

Odbor památkové péče hlavního města Prahy. 2011. [online]. Dostupné na: <http://pamatky.praha.eu/jnp/> (cit. 5. 12. 2011)..

Poslanecká sněmovna české republiky. 2011. [online]. Dostupné na: www.psp.cz (cit. 29. 11. 2011).

Senát České republiky. 2011. [online]. Dostupné na: www.senat.cz (cit. 29. 11. 2011).

Stanovy ČZS. 2011. [online]. Dostupné na: http://www.zahradkari.cz/dokumenty/predpisy/stanovy_czs.php (cit. 27. 11. 2011).

Útvaru pro rozvoj hlavního města Prahy. 2011. [online]. Dostupné na: www.urm.cz (cit. 28. 11. 2011).

WebGIS. Mapový server hlavního města Prahy. 2011. [online]. Dostupné na: <http://wgp.urm.cz> (cit. 28. 11. 2011).

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 - Nákres zahrádkových osad Cibulka a Technomat

Obrázek č. 2 - Náhled pozemku zahrádkových osad Technomat a Cibulka

Obrázek č. 3 - Usedlost Cibulka – zastavěná plocha a nádvoří

Obrázek č. 4 - Usedlost Cibulka – ostatní pozemky

Obrázek č. 5 - Usedlost Cibulka – zahrada

Obrázek č. 6 - Usedlost Cibulka – zeleň

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Úryvek ze zahradního řádu z roku 1922

Příloha č. 2 – Výpis z Katastru nemovitostí - usedlost Cibulka

Příloha č. 3 – Plánek zahrádkové osady Technomat

Příloha č. 4 – Osadní řád zahrádkové osady Cibulka

Příloha č. 5 – Pravidla členství v zahrádkové osadě Technomat

Příloha č. 6 – Ochranné pásmo pražské památkové rezervace

Příloha č. 7 – Územní plán hlavního města Prahy – zahrádkové osady Technomat a Cibulka a okolí

Příloha č. 8 – Dotčené zkratky Územního plánu hlavního města Prahy

Příloha č. 9 – Koncept Územního plánu hlavního města Prahy – zahrádkové osady Cibulka a Technomat

Příloha č. 10 – Fotografie zahrádky respondentky *G*

Příloha č. 11 – Fotografie zahrádky respondentky *C*

Příloha č. 12 – Fotografie zahrádky respondenta *E*

Příloha č. 13 – Fotografie zahrádky respondentky *I*

Příloha č. 14 – Fotografie dřevěné budky na nářadí respondentky *I*

Příloha č. 15 – Fotografie cesty ke společnému suchému záchodu v zahrádkové osadě Technomat

Příloha č. 16 – Fotografie chátrající usedlosti Cibulka – hlavní budova

Příloha č. 17 – Fotografie chátrající usedlosti Cibulka – Čínský pavilon